

_NR.35-36

W. Woyt.

ISODURI

**ISOJAASJANDUSE AJAKIRI
IXIII·AASTAKÄIK·1931·AAS
5·SEPT.**

Aktsia-Selts

Tallinna Liimi & Kunstväetise tehas

end. TOFER

Tehas: Tallinnas, Kadaka tee nr. 4, telef. nr. (2) 24-47 (435-31).

Kontor: Tallinnas, S. Karja t. nr. 18/8, telef. nr. (20) 5-51 (447-51).

Telegrammid: Liim, Tallinn.

Postkast: Tallinn nr. 10.

Müüb

kondi- ja naha-liimi, tiseri- ja maalritöödeks.

Kondijahu — loomatoiduks
 P_2O_5 — 34,7%.

Kondijahu — põllurammuks
fosforhapet P_2O_5 — 28,4%,
lämmastikku N — 1,7%.

Ostab

piiramata arvul igasuguseid konte, makstes oma esindajate ladudes 4 senti kilost.

Esindajad kõigis linnades ja alevites.

Lähemaid teateid annab tehaste kontor Tallinnas, S. Karja 18/8.

Postkast nr. 10.

Dõudke ja tarvitage
ainult kodumaal
valmistatud

TAHVELKLAASI

akendeks, siltideks,
riiuliteks, riiulite kat-
teks ja laua katteks

Sõjavägi kui psühholoogiline mass.

1. Isik ja ühiskond.

Lähtudes algtoest, et inimene on ühiskondline olevus, võime kogu inimlist loomingu vaadelda, kas individuaal või kollektiiv (ühiskondlisest) seisukohast.

See on kultuur ja tsivilisatsioon laiemas mõttes. Ühelt poolt inimene — indiviiduum —, jagamata aatom ja teiselt poolt — ühiskond — kui paljude indiviiduumide koondis — kuid omaette tervik, olgu see perekonna, ühiskonna (riigi) või inimkonna näol.

Isik ja ühiskond — (kosmos ja mikro-kosmos) on kaks omaette maailma, mis ühelt poolt iseseisvad, üksteisest erinevad, kuid teiselt poolt üksteisega lahutamatu seotud.

Et mõista isikut, peame vaatlema ühiskonda, kust ta pärit, ja me mõistame ühiskonda, kui vaatleme isikuid, kelledest ta moodustatud.

„Ühiskond on määratu elektri patarei hulga elementidega (A. Strindberg). Inimene — indiviiduum on muutunud ühiskondlikeks transformaatoriks, kes saab enda sotsiaal keskusest tuhandeid muljeid, üritusi — ja vastavalt saadule reageerib, tegutseb. Ühelt poolt stiimul —, tõukeandja ja teiselt — tegu, aktsioon vahelduvad siin tuhandeis variatsioones. — lõputulemusena moodustades üksikute isikute elutööd ja tervete generatsioonide — ajaloo.

Ühiskond on hulkade koondis.

Vähe on sellest, kui asetame elektri patarei saamiseks ühe elemendi teise kõrvale. On vajalik vastav ühendus. Samuti ka ühiskonnas. Ühiskond ei ole mitte ainult isikute mehaaniline koondis. Igal organisatsioonil ühiskonnal on oma kollektiiv mõtlemine, tahtmine ja tegutsemine. Ühiskonnal on kollektiiv arvamine, kollektiiv hing (the group mind), mis elekt-

rivooluna tuksub ühiskonnas, moodustades tema tahte ja töövõime.

Et moodustuks ühiskond: on vajalik 1) inimeste (indiviiduumide) hulk, mass ja 2) on vajalik vaimline ühendus (side), psühholoogiline mass.

2. Mass ja psühholoogiline mass.

Mass üldises mõttes on igasugune inimeste hulk (tolpa, foule, crowd) ilma igasuguse vaimlise sidemeta.

See on n. n. distsiplineerimata, organiseerimata, heterogeenne mass.

Juhuslikult kokku sattunud inimesed, vaatamata nende tõule, rahvusele, professionile — näiteks mõne suure linna tänava mass — on tüübiline näide selleks.

On teine liik — psühholoogiline mass — mida analüüsitakse kollektiiv psühholoogias. See on n. n. distsiplineeritud, organiseeritud ehk homogeenne hulk.

Mass psühholoogilises mõttes on inimeste kogu (vanaduse, rahvuse ja soo peale vaatamata), mis erilistel põhjustel, erilises olukorras omab erilised tunnused, mida ei ole massi moodustavail indiviiduumidel. Psühholoogiline mass on uus psühholoogiline organism, uus olevus. Nii nagu iga rakk elavas organismis ühelt poolt elab omaette tervikuna, elava olevusena ja teiselt poolt nende rakukeste miriaadiline pere moodustab elava organismi — looma või inimese, kosmose, koosneva mikroksmidest.

Üksik rakk ei oma tunnuseid lähedaid inimesele, kui tervikule, kuid nende kogusumma loob uue orgaanilise terviku — inimese.

Samuti ka otab isik, indiviiduum psühholoogilises massis palju oma vaimlistest omadustest ja omab võimeid, mida tal väljaspool psühholoogilist massi ei olnud.

H₂O on keemiline valem vee koostisest. Vesinik (2) ja hapnik, millel kummagil eraldi võetuna midagi ühist ei ole veega, annavad nende ühendusel uue sünnitise — vee, millel omakord midagi ühist ei ole neid tekitavate hapniku ega vesinikuga.

Nii on ka psühholoogilise massiga: psühholoogilises massis isik kaotab oma individuaalsuse. Ka kõige arenenum isik muutub psühholoogilises massis kariinimeseks.

Mass tegutseb alateadlikult, elades puht emotsionaal, tundmuste elu.

See ongi üks massi tekitajaist peamistest põhjustest. Alateadvus ligistab inimesi. Massis olles ei ole vahet professori ja kingsepa vahel: nende mõlemi personaalne külg on atrofeerunud. Nad tunnevad end vaid väikeste lülidena suures tervikus — mille nimi mass.

Neljandaks psühholoogilise massi tunnuseks on tunnete domineerivus.

Hulkasid ei juhi intellekt, vaid emotsioonid. Intellekt loob teaduse, tunded juhivad hulkasid — ajalugu.

Viiendaks — psühholoogiline mass on äärmiselt aktiivne, teotahteline. Ta ei tunne piiri, mis ta tahab ja mis ta võib. Ta tahtes on piiramatut ja mass usub, et ta võimed on piiramatud.

3. Mass ja juht.

Mass vajab juhti. Mass ei oma suurt intellekti. Alateadvus juhib massi. Mass ei mõtle, ei kahtle ega kaalutle. Ta vaid tegutseb. Juht on see, kes massi eest peab mõtlema, otsustama. Mass ei valitse end ise, ta vajab, et teda valitsetaks. Selleks olgu juht teo ja tööinimene. Juhi aktiivsus, juhi tahe on südamik, mille ümber koondub massi meeleolu, soovid, kired. Selleks on vajalik lähem side juhi ja massi vahel. Juht peab tõusnud olema samuti massist, keda ta juhib. On vajalik, et juht oma isikuga nagu kehastaks massi salajasemaid soove. Selleks peab massi juht olema apostel, prohvet. Tal peab olema võlvus, prestiiž massi silmis.

See on lühike loetelu psühholoogilise massi omadusist.

Kõigist eeltooduist selguvad ka massi positiivsed küljed. Mass on ühistöö algtegur. Ühised huvid, ühised tundmused loovad massi. Olgugi, et üksik isik kaotab massis oma personaalsuse; ka tugevam temperament transformeerub, kui massi valdab emotsionaal epideemia. Kuid igakord

ei hävita mass täielikult isikut. Mass hävitab sageli vaenu isiku ja massi vahel. Mass ühendab isikuid, kasvatab usku isiku enda ja hulga jõusse.

Palju keerukama ja salapärasema osa kollektiiv psühholoogiast moodustab psühholoogilise massi tekkimine.

4. Kuidas tekib psühholoogiline mass?

Et lihtsast mehhaanilisest inimhulgast tekiks psühholoogiline mass, on vajalik n.n. massi molekulaar ettevalmistus.

Eelpool nägime, et emotsionaal, tunnete elu oli psühholoogilise massi üheks algteguriks.

Psühholoogiline mass tekib ühise tundmuse, ühise tegevuse, ühise ja vastastikuse sugestiivsuse mõjul.

Toodud mõtete selgituseks paar näidet psühholoogilise massi tekkimisest. Eduard Vilde „Mahtra sõda“, lehek. 414.

„Jüri tikkus rüsinal rahvaridadest läbi, otsekohe soldatite juure. Ants ja Päärn poetusid talle pikkamisi järele. Nad nägid, kuidas nende tuttav ühe sõduriga juttu tegi, siis käe mehe püssi järele sirutas ja sellest kinni kahmas. Sõdur tõukas ta aga tagasi ja kiskus püssi tal käest. Veel teisega katsus Jüri õnne. Ka see ei annud sõjariista talle kätte ega lasknud seda eneselt vägise ära kiskuda.

Nüüd aga sündis midagi, mida nähes rahvahulk hingetõmbe unustas, mis pani näod kahvatama ja südamed tuksumast seisma.

Jüri Tork sammus malgata etsejoont kapten Bogutski ette, asus mõlema käega ta pagunitest kinni ja kiskus need krauhti maha. Siis langes ta määratu rusikas raske hoobiga väeülemale pähe.

See kõik oli lühikese silmapilgu töö; enne kui keegi endale sündmusest õieti aru märkas anda, oli kõik möödas.

Aga niisama rabavana tuli pahateo hirmus tagajärg. Mitu püssi tõusis, paugud käisid, ja Jüri Tork'i hiiglakeha langes silmili põrmu sisse — kaks surmavat kuuli rinnus.

Sõda oli esimese ohvri nõudnud.

Ta oli peale hakanud.

Silmapilkne sügav vaikus järgnes sündmusele. Ehmatus kohmetus köitis keeli ja meeli. Siis aga tuli elu tardunud rahvamassi tagasi. Metsikult plahvatas põlema vihane võitlusehimu. Mürisev hurraa rohkem kui kahest tuhandest kõrist läbiistas õhu, terve mets teibaid kerkis üles ja mässav laine oli soldatite pisukese salga üle kokku löömas.“

See on kujukas näide massi tegevusse panekust ja juhi mõjust. Kuivõrt palju aega nõudis sarnase psühholoogilise massi ettevalmistus, et viia kannatlikku eesti talupoega avaliku vastuhakkamiseni, selleks on vaja lähemalt tunda tolle aja (1858. a.) sotsiaalseid olusid.

Erukolonel Peeter Raudsep †

19. augustil s. a. lahkus elust 55. eluaastal erukolonel Peeter Raudsep. Viibinud Norras venna juures külas juba ligi 2 kuud, ta kavatses õige varsti alata tagasireisi, kuid äkiline surm jõudis ette, ei lubanud tal enam näha kodumaad, oma abikaasat ja 9-aastast tütrekest.

Sündinud Tartumaal 27. märtsil 1877. aastal. Lõpetanud Tartu linnakooli ja Vilno sõjakooli (tol ajal jalaväe junkrukool) 9. aug. 1899 I jär-
gus. Teeninud end. vene sõjaväe 178. Võnnu ja 52. Vilno rügemendis. Maailmasõja puhkemisel üle viidud 248. jal. rügementi. Viimase väeosa koosseisus osa võtnud Maailmasõjast kompaniülemana, pataljoniülemana, rügemendiülema abina ja alates 14. juunist 1917 rügemendi ülemana. Ülendatud polkovnikuks 30. novembril 1916. Teenete ja vahvuse eest omandanud end. vene sõjaväes 9 aumärki.

1918. a. ilmus polkovnik Raudsep teenistusse Eesti rahvuslikku väkke ja oli 18. jaanuarist kuni 25. veebruarini 1918. 3. Eesti polgu ülemaks.

Saksa okupatsiooni ajal lahkus polkovnik Raudsep aprillis 1918 Eestist Nõukogude Venemaale, kus sat-
tus kodusõja keerisesse. Ta mobiliseeriti Siberis Koltšaki väkke, kus teenis kuni 14. dets. 1919, millal langes punaste vägede kätte vang. Mobiliseerituna enamlike valitsuse poolt punaväkke, ta teenis seal mitmesugustel tagala-ametkohtadel, oodates kodumaale pääsemise võimalusi.

Novembris 1921 jõudis polk. Raudsep tagasi kodumaale. Teenis alul 2. jal. rügemendis mitmesugustel ametkohtadel, oli siis 8 kuud 3. üksiku jalaväepataljoni ülema k. t., hiljem uuesti 2. jal. rügemendis rügüli abina kuni 15. märtsini 1924, millal teda ametkoha koosseisudest kustutamise tagajärjel üle viidi 6. jal. rügementi 6. pataljoni ülema kohale.

1. mail 1927 määratakse kolonel Raudsep Viljandi kaitsevähingkonna ülema k. t., kuid vahepeal halvenenud tervis ei lubanud

Erukolonel Peeter Raudsep

kuigi kaua viimasel ametkohal teenida ning aprillis 1928 lahkus ta tegevast teenistusest erusse.

Selline on kadunu sündmusterikas elukäik, vaadatuna linnulennult. Loomulikult, see kuiv elukroonika ei iseloomusta kolonel Raudseppa inimesena ja juhina. Kuid need, kellel on olnud koloneliga kokkupuutumist, ei unusta kunagi seda tagasihoidlikku, avameelset, heasüdamlikku, kaastundlikku inimest, õiglast, rahulikku ja kogemusterikast juhti. Mitte sõnad, vaid teod, — mitte ainult endale vaid ka teistele, nõnda ehk võiks kokku võtta neid töökspidamisi, mida kadunu oma tegevusega alati alla kriipsutas.

Olgu sul rahulik puhata Pärnu kalmistul, kuhu su omaksed ja kaasvõitlejad su tuha sängitanud.
J. Ls.

Jüri Tork on siin massi juhiks. Ta saab asja algatajaks spontaanselt, ürgjõuliselt, ilma ühegi kavatsuseta. Ta on mässi algataja. Olgugi, et ta langeb juba esimesel momendil, on just tema eeskuju, tema julgus ja osalt tema surmgi see, mis koondunud vihase rahvahulga staatilise jõu muudab dünaamiliseks jõuks.

Et illustreerida psühholoogilise massi iseteadvust, enesetunnet, selleks kujukas näide vene kirjanik Garšina tööst: „Argpüks“.

„Inimesed liikusid kiiremini ja kiiremini. Nende käik muutus vabamaks, tugevamaks. Ma ühinesin märkamatu massiga: väsimus oli kadunud. Mulle tundus, nagu kannaks mind tiivad edasi, sinna, kust kuuldus muusika ja hurraa hüüded. Ma ei mäleta uulitsaid, mille kaudu läksime, ei mäleta, kas oli muid inimesi neil uulitsatel, kes meid oleks vaadelnud.

Ma mäletan ainult ärritust, mis valdas kogu hinge, uskudes liikuva massi ääretusse jõusse, milline vool ka mind edasi kandis. Ma tundsin, uskusin, et sellele massile ei ole midagi võimatut, ta hävitab kõik, murrab kõik, purustab kõik...“

See lühike katkend iseloomustab ilmekalt massist osavõtja hinnangut massi jõust.

Üheks tüübiliseks näiteks psühholoogilistest massidest loetakse *revolutsioonilist massi*. *Revolutsiooni mass on küpsem kuju psühholoogilistest massidest*. Massi tekkimine on pikaajalisem, massi ulatus laiaulatuslisem, massi vältus püsivam.

Revolutsioonilise massi kohta on olemas terve psühholoogiline literatuur:

G. le Bon — la Psychologie des Révolutions.

Carlyle. The French Revolution.

Meid huvitaks aga rohkem vastavalt ülesseatud teemale — **kuidas küpseb organiseerimata hulk organiseeritud (distsiplinieritud) massiks**.

Massi on juhitud emotsioonidest, instinktist. Temal puudub algastmel tahteline element. Revolutsiooni massil on see juhi näol olemas. Et mass areneks, organiseeruks, on tarvis palju aega ja tööd.

Et liht, mehaaniline hulk (mass) tõuseks organiseeritud grupiks, on vaja mitmeid eeltingimusi.

Esimeseks üldiseks algtingimuseks organiseeritud massi tekkimisel on vajadus, et hulk pikemaajaliselt koos (ligistiku) oleks.

On vajalik massi permanentsus.

See ühiselu ei pruugi igakord materjalne olla. Massi vaimline küpsemine on

võimalik ka isikute vahel, kes territoriaalselt üksteisest lahutatud.

Teine tingimus massi ühtesulamiseks on ühine, kandev idee (aade).

Inimene üksikult ja rahvad tervikus vajavad olemise mõtet, sihti, otstarbet, milleks elada.

Selle elumõtte väljendus ongi inimsoo vaimu ajalugu. Kõik usundid, filosoofia, teadus, poeesia, kunst, on vaid kahvatud jälgendid inimsoo elumõtte otsinguist.

Kuid inimene mitte ainult ei määra oma elumõtet. Veel enam — ta taotleb seda ülesseatud sihti. Inimesed üksikult ja rahvad tervikus rakendavad oma jõu, oma vara teenistusse, et saavutada elusihti, eesmärki. Vastavalt sellele peab see aade, rahvast kandev idee küllalt kõrge, küllalt populaarne olema, mis vääraks, et tema eest võid elada, tema poole püüda ja võib olla isegi tema eest surra.

Ajalugu tunneb sarnaseid rahvaste olemise sihte.

Need sihid ajaloos on olnud kas

- religioosed,
- poliitilised,
- sotsiaalsed,
- natsionaalsed,
- klassilised

või — eetilised.

a) Hugo Raudsepp oma näidendis „Siinai tähistel“, toob kujukalt esile Egiptusest põgenenud juutide karja, kes uitab mööda Siinai kõrbet ringi. See ei ole veel mingisugune rahvas. See on alles mehaaniline mass. Sellest orjade karjast tuleb alles teha rahvas, kellel elamiseks oleks tahte- ja teo jõudu. Selleks tuli sellele rahvale elumõtte anda. Nelikümmend aastat kõnnitasid juutide juhid oma rahvast Siinai kõrbes ja sisendasid talle usku: Teie olete jumala lapsed. Oli see usk tunginud hulkade alateadvusse, saanud hulkade veendumuseks, religiooniks, siis oli see mass küps, et olla rahvas. Rahvas oli saanud elumõtte, oli kujunenud ajalooliseks teguriks, kes võis ja julgelt atakeerida Kaanani vürstide kindlustatud linne.

See oli religioosne siht rahva olemuseks.

b) Kujukaks näiteks rahva poliitilise elumõtte üle on Rooma tõus, suurus, ja langemine. Roomas olid kõik eeltingimused ta kasvuks ja õitsenguks: geograafilised, kultuurilised, majanduslised. Tahte- ja teovõimeline Latsiumi maakonna rahvas ühendab vähehaaval riikad Itaalia

hõimud. Room saab maailma valitsejaks. Rooma Caesar on jumalaväärne. Rooma senat on Rooma võimu ja maailmavalitsemise sümbol. Rooma leegioni sõdurid on sügavasti veendunud, et iga teine rahvas on barbar. Room pidi valitsema: — seisid ju senat ja Caesar selle maailmariigi eesotsas.

Vähehaaval komplekteeritakse rooma leegione barbaritest, kes ei tunne Rooma suurust ega Caesari suuruse ja jumaluse võlu.

Room langeb, sest oli langenud siht, rahva elumõtte, Caesari ja senati prestiiž. Rooma ajalugu on markantsem näide rahva poliitilise elumõtte olemasolust.

c) Suure Prantsuse Revolutsiooni sõjad on näide, kus rahvas taotleb sotsiaalselt elumõtet. Revolutsiooni rüüal ja paljasjalgsed sõjaväed olid sügavasti veendunud, et just nemad on kutsutud ja määratud kandma vabaduse, vendluse ja sarnasuse ideid oma püssitääkidel Euroopa pehkinud mõtteilma.

See oli sotsiaalne maailmaparanduse siht prantsuse rahva — tahte- ja teoväljenduses.

d) Saksa rahva ajalugu alates möödunud sajandi algusest — on saksa natsionalismi tõus ja suurus kuni Maailmasõja katastrofini.

Saksa teadus, saksa kirik, saksa politika sisendas oma rahvale järjekindlalt usku, et sakslane on jumalast määratud maailma regeneerima ja valitsema. See aade oli saksa rahva elumõtteks. Seda uskus saksa keiser, samuti kui saksa talupoegki. See haiglane usk saksa natsiooni üleolekuks sai hädaohuks Euroopale ja tervele maailmale. Maailmasõja katastroof oli selle tulemus.

h) Praeguses Nõukogude Venes valitseb töölisklassi diktatuur. Sajaviiekümne miljonilist rahvast kasvatatakse maailmarevolutsioonilises vaimus. Määratud summad ja arvamata energia kulutatakse selleks. See on hädaoht tervele inimsoole — kui 150 miljonilise rahva alateadvusse on tunginud veendumus maailma revolutsiooni vajadusest. Venemaa on tüübiline näide, kus rahvale kasvatatakse klassiteadvuse usku, elumõtet.

i) India käärib. Kolmesaja miljonilise rahva kroonimata kuningaks on Mahatma Gandhi.

Iselaadilised on seal võitluse siht ja võitluse abinõud.

See on eetilise elumõtte, mida taotleb see omapärane juht oma rahvaga.

Kokkuvõttes: iga rahvas, et saada rahvaks — vajab elusihti, elumõtet, tähiseid, ideaale. Selleks oli kord ühele Siinai Haldjas, teistele senat ja caesar, kolmandatele usk oma natsiooni üleolekusse. Iga sihi olemasolu ja suund on iga rahva ajavaimu sünnitus.

Määratu ülesanne on siin rahva juhtidel mängida.

Vähe sellest, et ühel rahval elumõtte on. Vaja seda rahvale sisendada. See on juhtide ülesanne rahvaste elus. Vaja, et mass, hulk oleks võlutud ülesseatud sihist, et rahva elumõtte muutuks rahva religiooniks.

On sarnane religioon rahval tekkinud, siis ei ole ükski ohver suur, mida rahvas ei tooks oma jumalusele.

Sarnane rahvas on küps ajaloolise tegurina.

Kokkuvõttes: organiseeritud mass — rahvas — erineb mehaanilisest massist — organiseerimata rahvast. Organiseeritud rahva olemasoluks oli vaja:

- 1) massi permanentus,
- 2) massi elumõtte (aade),
- 3) massi juhid,
- 4) massi ohvrimeelsus.

5. Sõjavägi kui psühholoogiline mass.

Organiseeritud massi kõige kõrgemaks prototüübiks on sõjavägi.

Psühholoogilise massi tegevus tema algastmel oli impulsiivne ja instinktiivne.

Organiseeritud mass, kui psühholoogilise massi kõrgem aste — oli oma tegevuselt tahteline, kontrollitud moraalist.

Organiseeritud massil (rahval, näiteks) on oma avalik arvamine — tugev relv massi mõjutamiseks.

Et psühholoogiline mass oma algastmest küpseks, liituks kõige kõrgema astme massi prototüübiks — sõjaväeks, on vaja pikka eeltööd.

Allpool toodud näited selgitaks umbkaudu seda astmestikku, mida tuleks läbi käia psühholoogilisel massil tema algastmest kuni tema liitumiseni sõjaväeks.

Näited:

1. Inimeste hulk on lähenemas keskaja linnale. Neile kipuvad kallale metsloomad või röövlid. Hirm valdab kõiki, sellele järgneb põgenemine, mis vastastikuse suggestiooni tõttu muutub paanikaks. See on tüü-

biline psühholoogiline mass algastmel. Massi tekitajaks on siin ühine emotsioon — hirm. See mass on juhitud, vallutatud ainult sellest ühisest instinktist — hirmust.

2. Kujutellegem, et inimeste hulk ei ole mitte kirju inimeste kari, vaid nad kõik on keskaja palverändajad, kes minemas pühalinna. Ka nemad võivad sattuda paanikasse, kuid nende iseloomuline erinevus esimesest massist on nende ühine tegevus, mis neid ligistab veel enne paanikasse sattumist.

3. Oletame, et needsamad palverändajad, saades teada neid varitsevast hädaohust — otsustavad ühise jõuga hädaohule vastu panna. Siin on tekkinud juba kõrgemaastmeline mass. Tal on ühine tegevus ja ühine tahe. Emotionaalne tunne püütakse alla suruda. Valitsema hakkab intellekt, olgugi algelisel kujul.

4. Oletame, et nende palverändajate asemel on keskaja landsknehtid (palgasõdurid), kes on otsustanud **vallutada** tormijooksuga linna. Neil on ühine siht, ühine tegevus, ühine tahe. Neil vast puudub veel täielik ühesolevus ühise sihi taotlemisel. On nad ju ikka ainult palgasõdurid, kes sõdivad puht oma isiklise saagi huvides.

5. Asetame nüüd, lõppeks, linna vallutamisel tegevusse meieaja hästi distsiplineeritud sõjaväe. Sellel sõjaväel on oma ühine tegevus, ühine tahe, ühine huvi ja ühine heaolu, kus üks kõigi, ja kõik ühe eest võitlevad.

Massi liituvus on siin jõudnud oma haripunktile.

Moodse sõjaväe — kui psühholoogilise massi tekkimiseks on vaja paljuid eeltingimusi, mis olid vajalikud ühe rahva kui psühholoogilise massi tekkimisel, s. o.: et organiseeritud mass oleks permanentne, et tal oleks ühine idee, millest hulgad võlutud, et tal oleks juhid, kes talle sisendaks usku oma jõusse.

Ühise tahte (võitlustahte) olemasolu on esimeseks ühtesulatajaks teguriks. See on organiseeritud massis lahutamata seotud juhi isikuga. Juht annab hulkade tahtele ühise suuna, sulatab miljonid tahted üheks tahteks. Nii on tuhandepäälisest inimhulgast saanud üks tervik, uus organism, kes ühiselt mõtleb, tegutseb ja tahab. Sarnane on psühholoogilises mõttes moodne, hästi distsiplineeritud sõjavägi.

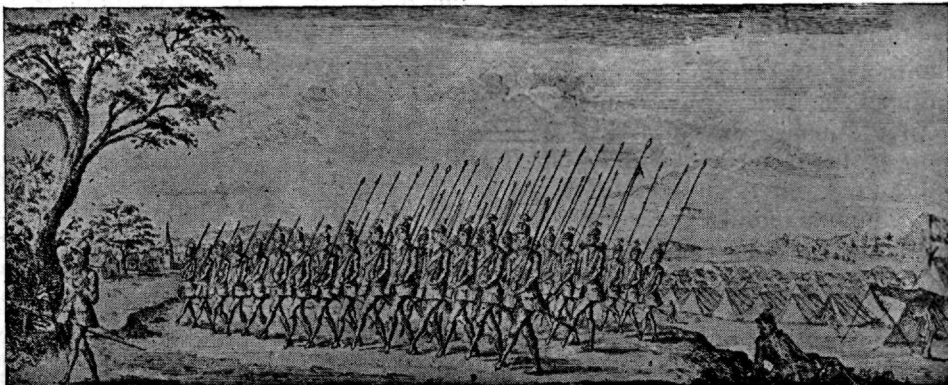
Nii siis nägime, kuis emotsioonid, tunded, olid esimene tsement psühholoogilise massi tekkimisel, nägime, kuis mass vajab aega ja ruumi omale permanentse iseloomu omamiseks.

Ühine idee oli ühtesulamise aluseks. Juhi isik oli see, kes tõi kontrolliva elementi — tahte — ja juht pidi sisendama usku massi enda jõusse ja tõstma hulga iseteadvust.

Oli see tekkinud, siis pidi juht vaid andma suuna kollektiivtahtele. Organiseeritud mass oli muutunud psühholoogilise massi kõrgemaks vormiks — sõjaväeks.

A. J.

Algallikad: William McDougall — The group mind. G. le Bon — Psychologie des foules. Lumley — Principles of Sociology.

LEND NOORI OHVITSERE.

Ohvitserideks ülendamine ja Kaitseväe Ühendatud Õppeasutiste VIII aastapäev.

Paraad Tondil, 29. aug. 1931.

Sõjakool andis tänavu esimese lennu noori ohvitseri, kes lõpetasid kolmeaastase kursuse 1928. a. reorganiseeritud õppekäigu kohaselt. Sellel lennul, enne kui jõuda ohvitseri esimeseni rahuaja auastmeni, tuli teha palju tööd, käia pikka ja rasket rada: omada vähemalt täielik keskkooli haridus, siis korduv teenistus väeosades ja

rohelisse. Ohvitseride ülendamine on seotud Kaitseväe Ühendatud Õppeasutiste VIII aastapäevaga. Paraad 1. detsembril 1924 langenud kadettide ausamba juures. Aegsasti on kohal Kaitseministri abi kindral P. Lill, kaitsevägede staabiülem kindral J. Tõrvand, divül 3. kindral G. Jonson, admiral H. Salza, õhukaitse ülem

Riigivanem tervitab paraadi.

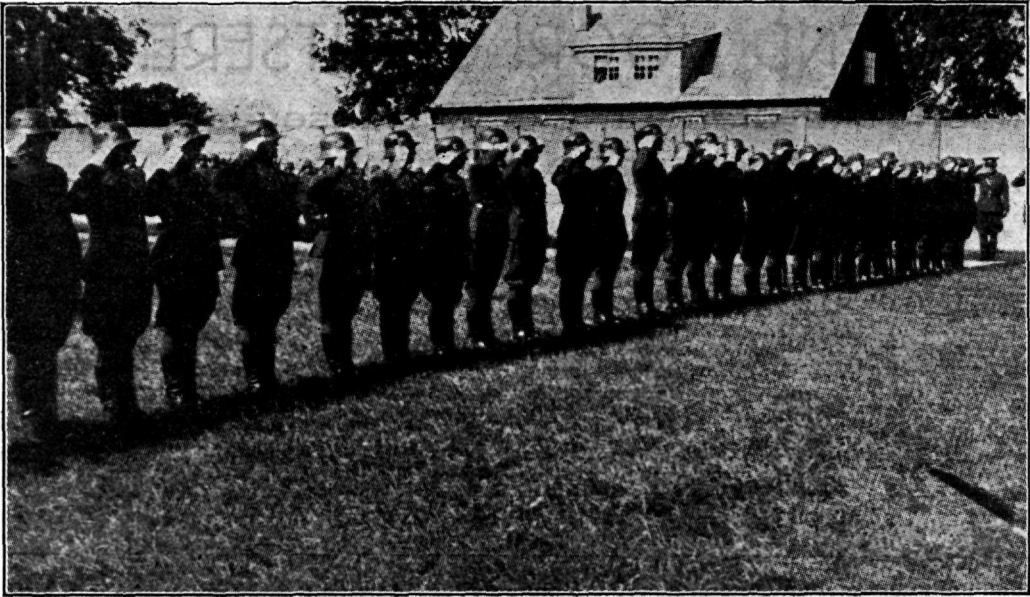
Pildil (vasakult paremale) kol. H. Brede, major E. Margusson, Riigivanem K. Päts, kindral P. Lill, kindral J. Tõrvand, Kaitseminister A. Kerem, kol. L. Jacobsen.

õppetöö Sõjakoolis. Kolm pikka aastat (lühikesed puhkused välja arvatud) sõjaväelist ettevalmistust ülemuse silma all, kes oli kohustatud arvestama mitte ainult edasijõudmist õpeainetes, vaid ka igat sammu, mis tegi tulevane kaitseväe juht kooliaja kestusel, — see nõudis õpilaselt suurt enesevalitsemist, eesmärgi teraselt silmaspidamist.

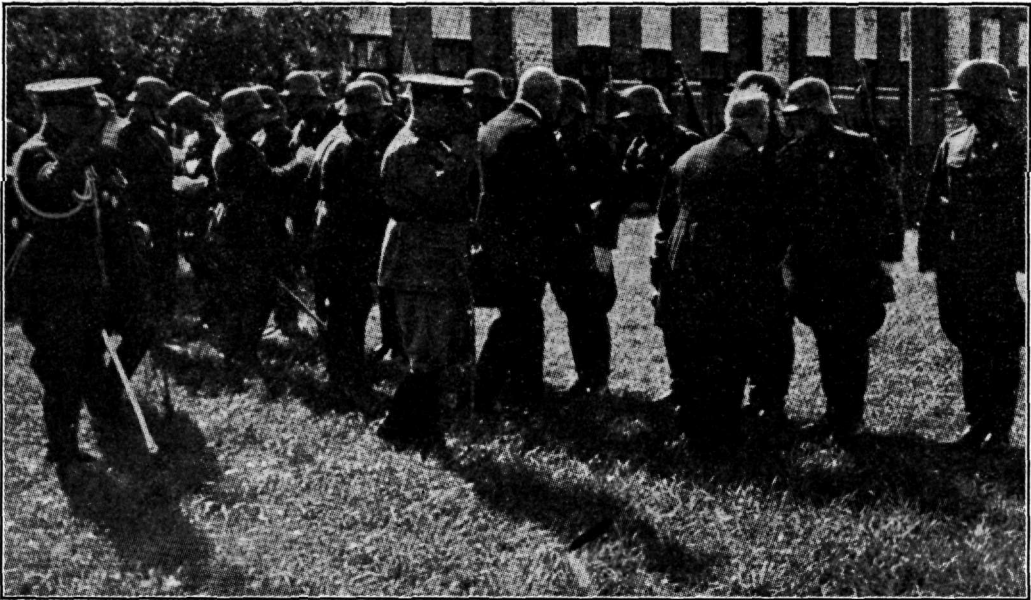
Selline olukord eeldas, et 29. august — ülendamise päev — osutus ohvitserideks ülendatud 53 kadetile tõelikult unustumatuks pidupäevaks. 29. august oli päikseküllaseid hilissuve päevi. Tondi uppus

kolonel R. Tomberg, endine sõjakooli ülem (nüüd Pärnu garnisoni ülem ja 9. üks. jal. patül) kolonel V. Trossi, kutsutud külalisi ohvitserkonnast, kutsutud külalisi seltskonnast. Siinsama käes lillekimbud, mis hoolsasti mässitud siidpaberisse, ootavad oma sõpru neitsid, noorte ohvitseride kadetipõlve ilusamate hetkete kaaslased.

Ettenähtud ajal kell 1100 saabub Riigivanem K. Päts saadetud Kaitseminister A. Keremilt ja kolonel L. Jacobsenilt. Kv. Ü. Ö. ülem kolonel H. Brede esitab Riigivanemale paraadi. Kolonel H. Brede loeb ette ülendamise käsukirja. Pä-

Osa paraadist. Kadettide rivi Riigivanema saabumisel.

Riigivanem õnnitleb ülendatud noori ohvitseri.

rast seda Riigivanem pöördus kõnega ülendatud ohvitseride poole, milles märkis ohvitseri elukutse erinevust riigiametniku kutsesest: ka noorele ohvitserile on riik usaldanud suure võimu, teatud olukordis tema sõnast oleneb kaaskodanike elu; juba noor ohvitser on kaaskodanikkude vastutav kasvataja riigikaitse alal. Antud usaldus kohustab ohvitseri valvusele igas sammus. Härra Riigivanem avaldas kindlat lootust, et

ülendatavad ohvitserid, kes saanud eeskujuliku ettevalmistuse eelseisvaks tööks, sooritavad kohustused isamaa ja rahva vastu eeskujulikult. Riigivanem soovis noortele juhtidele südamliselt õnne.

Sõjakooli õppekursuse lõpetasid ja ülendati noorem-leitnantideks — hästi lõpetanud vanusega 29. 8. 1930, rahuldavalt lõpetanud 29. 8. 1931.

Tutvunemisel Kv. Ü. Öppeasutistega. Moment ringkäigust.

Pildil Riigivanem K. Päts, Kamin. A. Kerem, kol. H. Brede, kol. A. Jaakson, kol. L. Jakobsen.

Külalisi paraadil.

Vasakult: Kol. R. Tomberg, kindral G. Jonson, admiral H. Salza, proua A. Tõrvand-Tellmann ja teised.

I. Jalaväealal:

Jüri Strauss, Voldemar Künnik, Hermann-Leonhard Vinni, Ilmar Paul, Mihkel Endrikson, Jaan Kadever, Eduard Pull, Richard-Friedrich Niemann, Hermann Mölder, Jaan Tischler, Arvid Vassar, Eduard Ehrlich, Voldemar Ambos, Arnold Krusemend, Karl-Johannes Kukk, Aleksander

Kerremen, Johann-Vilhelm Kreuzberg, Erich Bakler, Arthur-Adolf Kõlvald, Arnold Tallenhof, Rudolf Oja, Viktor Vakkar, Alfred-Hermann Palgi, Edgar Kohk, Paul Pertel, Edgar-Aksel Ootsing, Hans-Elmar Jaanhold, Peter Lindser, Arnold Ots, Richard-August Jurri, Jaan Raudson, Alexander Laak, Helmut-Friedrich Minski, Arnold-Nikolai Pank, Peeter Simonson, Hans Oja.

II. Suurtükiväe alal.

Hugo Vari, Rudolf-Voldemar Alman, Valdeku Aalperk, Augustin Daniselson, Arnold-Voldemar Polus, Rudolf Kibus, Rudolf Veitmann, Oskar Jaakson, Ortvin-Romold Tennof, Evald Pärni, Valter Anvelt, Julius-Herbert Arol, Voldemar Hansmit, August-Johannes Aggan, Antoni Änilane, Karl-August Veltmann, Aleksander Kübar.

*

Kv. Ü. Ö. maitsekalt dekoreeritud võimlas pakuti pidupäeva puhul klaas veini. Siin Kaitseminister tõstis klaasi

noorte ohvitseride terviseks, sooviga, et noored juhid ei rahulduks saavutatuga, vaid arendaks end, peaks sammu kiiresti muutuva sõjandusega. Kv. Ü. Ö. ülem piduperemehena lasi elada Riigivanemal ja külalistel. Ülendatud ohvitseride esindaja tänas heade soovide eest, mis temale ja ta kaaslastele osaks saanud suure pidupäeva puhul, töötades ühtlasi kõikide nimel riigile ja rahvale anda kõik oma parema.

Paraad ja pidulik koosviibimine kestis kella 1100 kuni kella 1245-ni, jättes osavõtjatele ilusaima mälestuse. E.

Judenitshi ja Bermondit.

Ed. Laaman.

Judenitshi pealetungi nurjumises Petrogradile mängis saatuslikku osa Bermonditi äraandmine. Oma vene-saksa vägedega Kuramaal oli see ennem kuulunud Judenitshi ülemjuhatuses alla. Kui aga Judenitsh Bermonditi enda poole Narva alla ära kutsus, loobus Bermondit käsu täitmisest ja selle asemel alustas pealetungi Riiale. Seega hoidis ta lätlasi ja ühtlasi ka eestlasi igasugusest suuremast tegevusest enamlaste vastu tagasi ja seda just silmapilgul, kus Judenitshi saatus Petrogradi väravate all otsustus.

Bermondit ise kinnitab — ja selles leidis ta ka mõnes liitriikide sõjaesindajas, näit. kol.-lt. Duparquet'is uskujat — et tema ka pärast Judenitshi käsu täitmata jätmist salaja ühendusse jäänud Judenitshiga, kelle ohvitserid talle omavahel teatanud, et Judenitshi käsk ainult liitriikide nõudmisel antud ja sellepärast teda täita ei tule. Kuna aga hoop Riia pihta tegelikult osutus Judenitshi nõrgestamiseks, mida raske polnud juba ette näha, siis tekitab küsimus, mis ajast saadik ja mis otsustarbel tegutses Bermondit oma ülemuse — Judenitshi vastu. Kas oli Bermonditi hoop Judenitshi pihta — juhusliste asjaolude kogemata ühtesattumine, või oli see hoop kelle poolt juba kaugemalt mõnes kõrgepoliitilises sihis väljakutsutud, — nimelt, kui võrt vastab tõele mõnede liitriikide ja ka vene ringide oletus, et Bermonditi taga olevat Saksa vägede ülemjuhatusel seega sihiks oli Vene valgete asja, kui see ilma Saksa abita ähvardab võidule jõuda, otsustaval silmapilgul nurja ajada?

Vene parempoolsete ärapöördumine liitriikide poolt Saksa poole algas juba Maailmasõja aegu. 1916. a. lõpupoolest peale hakkasid tsaarikoja ringkonnad, kes Rasputini ja krahvinna Kleinmicheli pool kokku said, lootust sõjavõidule kaotades, täie auruga töötama leppimiseks Saksamaaga. Kui revolutsiooni järel Saksa väed suure osa Venemaast okupeerisid, kaldusid ka järjest suuremad ringid Vene kodanlist seltskonda mõtte poole, et ainult Saksa abiga läheks korda enamlast kukutada. 1918. aastal korraldatud saksasõbralikku „parempoolsesse tsentrumi“ kuulus isegi osa kadette ühes nende juhi prof. Miljukoviga.

Aktiivsemateks saksa sõpradeks olid siiski monarhistid, riigiduuma liikme Markov II ringkond, kes pidas ühendust kaardiohvitseride salaorganisatsiooniga. Nende nimel astus kaardirittmeister parun v. Rosenberg 1918. a. suvel läbirääkimistesse Saksa sõjavõimudega, kes luba andsid Pihkvas Vene Põhja-Korpust formeerida. Saksa ida rinde staabi ülem kindral Hoffmann tahtis siin korrata sedasama sõjakäiku, mis pool aastat varem Ukrainas teostati. Vene vabatahtlisi toetades pidid saksa väed Venemaa pealinnadesse tungima, seal nõukogude valitsuse kukutama ja emasõbralised mehed pukile aitama.

Politiiliste tingimuste üle kokkurääkimiseks nõudsid sakslased, et Pihkvasse Vene monarhistide kongress kokku kutsutaks. Eraviisil sondeeriti pinda, et Kuramaa peaks sakslastele jääma. Ehk küll samal ajal Balti hertsogiriigi loomisega ametis olid, vilksatasid Saksa ajakirjanduses arva-

mised, et liidu eest võiks Venele Eesti- ja Liivimaa tagasi anda.

Bermondit oma mälestustes kinnitab, et juba sel varasemal ajajärgul Põhja-Korpuse asutajad ühenduses seisnud kindral Judenitshiga, kes neid nõuannetega toetanud. Sakslased olid nõus, et Korpuse ülemjuhatajaks diktaatorliste volitustega saab üks kolmest nimekamast kindralist: kas Judenitsh, Gurko või krahv Keller.

Judenitsh viibis Nõukogude Venemaal, kui 1918. a. oktoobri lõpul Kievist teade tuli, et seal asuv kindral krahv Keller nõus olevat Põhja-Korpuse ülemjuhatast enda peale võtma ja seks ka Denikinilt kinnituse olla saanud. Keller tapeti aga seal varsti ukrainlaste poolt ära ja vahepeal Nõukogude Venemaalt väljapääsenud Judenitsh jäi otsemaks kandidaadiks Põhja-Korpuse kohale. Nii pidi see Bermonditi kirjelduse järele peaaegu ainult juhus olema, miks Judenitsh juba sakslaste aegu Pihkva väe etteotsa ei saanud.

Saksamaa kokkulangemine ja revolutsioon tõmbas Pihkva kavatsustest kriipsu läbi, kuid ei lõpetanud ettevõtet. Enamlaste poolt Pihkvast välja tõrjutud, tahtsid Põhja Korpuse juhid Saksa okupatsiooni väe kannul Kuramaale taganeda, kuid Saksa ülemjuhatus taksitas seda mitmetpidi, nähtavasti soovides Kuramaad ainuüksi endale jätta. Põhja Korpuse oli sunnitud Eestisse pöörama. Kuid mitmed tema tegelased, nende seas asutaja rittm. Rosenberg, jäid Saksa vägede piirkonda, otsisid sakslastelt edasist toetust ja sõlmisid seal sõpruse Kievist tulnud Bermonditiga.

*

Kui kaugele Saksa valitsusega kokkuleppele jõuti, selle kohta on andmed üksteisele vastukäivad. Nimelt kinnitavad niihästi Bermondit kui ka R. von der Goltz, et kokkulepe üsna kaugele ulatas. Ka Saksa ülemkomissarist A. Winnigist võib seda järeldada. Kuid Saksa sõjaminister, sotsiaaldemokraat G. Noske eitab seda. Kas ainult ametipärast, et oma parteihulkade ja vaenulise Entente eest oma poliitikat varjata?

Igatahes on kindel, et ükski neist Saksa ida poliitikat tol ajal määravaist meestest uutele Balti riikidele ei sümpatiseerinud. Isegi Noske ütleb Saksamaa huvides olevat, oleks Meemeli juures jälle vana Saksa-Vene piir jalule seatud. Ainult sellepärast, et punaväed Saksa siseasjusse tahtnud segada, tulnud von der Goltz vägedega Kuramaale saata („Von Kiel bis Kapp“; lhk. 176).

Krahv von der Goltz omalt poolt kinnitab, et ta juba 1919. a. aprillis olla Noske oma Balti politika alaliseks toetajaks võitnud ja seks olla Noske jäänud, kuni 1919. a. oktoobris parteikolleegid valitsuses teda sellest taganema sundinud („Meine Sendung“ lhk. 188). Nii pidi siis Saksa sotsialistlik sõjaminister oma junkrust-kindralile kaasa teinud olema mitte ainult kogu landesveri, vaid ka Bermonditi sõja Baltimaade unestivallutamiseks.

23. märtsil 1919 pöördus rittm. v. Rosenberg Noske poole ettepanekuga, et Saksamaa hakkaks Põhja-Korpust toetama. Noske oli parajasti teise enamlaste mässu Berliinis maha surunud ja mõni päev varem oli von der Goltz Miitavi vallutanud, nii et Saksa väljavaated võitluseks enamlaste vastu avarduma näisid.

Noske kiitis ettepaneku heaks, kuid Saksa valitsus olevat ühe häälelise enamusega selle tagasi lükanud. Siis soovitas Noske ettevõttest ometi mitte loobuda, kinnitas oma huvi asja vastu ja andis nõu esialgu mõõdukamate kavatsustega piirduda. Hiljem võivat asja Saksa ida-ülemkomando ise otsustada. Seal juhtisid piirikaitset enamlaste vastu kindral v. Quast ja tema staabi ülem kindral v. Seekt, üks väljapaistvamatest Saksa kindralstaaberitest.

Oma poliitiliseks seljataguseks kaupsesid Rosenberg ja Bermondit esiteks senatori Tugan-Baranovskit, kes krahv Kellerilt Põhja Korpuse jaoks 1½ miljonit rubla oli saanud. Judenitshi pool ja Eestis ärakäies ei julgenud see aga liitriikidest lahti öelda ja tahtis veel ära oodata.

Siis astuti ühendusse senatori, endise Eestimaa kubernerit Bellegardega, kes Poolamaalt tulles üsna liitriikide vastases meeolus oli. Koos sellega käidi ida piirikaitse staabis ja saadi sealt aprilli kuus nõusolek, et Saksa kulul võib Kuramaal Vene vabatahtlikke vägesid formeerida. Nii saigi alus Bermonditi vägedele.

Kuramaal oli juba algusest saadik vürst Lieven vabatahtlikke vene väesalku juhtinud. See sõitis mai alul Berliini, kutsus seal kõik vene sõjalised ja poliitilised esindajad oma poole kokku ja pani neid, muu seas ka Bermonditi, otsusele allakirjutama, et kõik vene väeosad Kuramaal jäävad tema, Lieveni ülemjuhatast alla, kuni kindral Gurko neid juhatama pole tulnud või kuni Judenitshi Põhja armeega pole ühinetud. Bermondit ei olevat küll Lievenit kohaseks lugenud, kuid annud siiski järele.

Bermondit jõudis Kuramaale parajasti juunikuu pöörde päevil: von der Goltz oli

eestlaste vastu sõtta läinud ja selle sõja kaotanud. Liitriigid hakkasid selle tõttu nõudma Saksa vägede evakueerimist Kuramaal ja Lieveni venelased olidki sealt juba ära Eestisse Judenitshi juure lahkumas.

Siit peale algas Bermonditi mäng. Juuni keskel oli von der Goltz oma kõrgemalt ülemuselt juhatause saanud, et kuigi liitriigid Baltimaa evakueerimist nõuavad ja seda neile on lubatud, see Saksamaale mitte soovitav ei ole. Järeldused pidid von der Goltzi hooleks jääma; tarbekorral pidi ta koguni võima Läti teenistusse üle minna. See juhatus oli täiesti von der Goltzi enda vaadete suunas ja et Ulmanise valitsuse tagasituleku järel enam kokkumängust Lätiga juttu ei saanud olla, siis jäi üle veel kokkumäng venelastega, s. o. Bermonditiga.

Noske kinnitab, et Saksamaal siis mingit mõtet ei olnud Vene siseasjusse segada, vaid ta tahtnud ainult oma piire kaitsta. Selles mõttes olevat Noske nädal pärast Mii-tavi vallutamist, 27. märtsil rahvuskogus seletuse annud, valitsus olevat vägede ülemjuhatusega täielikul ühelmeel selle kohta, et Kuramaal ega Leedus Saksa väed mingit pealetungi liikumist ette ei saa võtma.

Nähtavasti oli see seletus antud sise-kuja välispoliitilise diplomaatia tarbeteks, sest paar kuud hiljem võtsid Saksa väed ometi uue operatsiooni ette Riia vallutamiseks.

Mida Bermondit tõeliselt endast kujutas, selles ei võinud ka sakslastel palju lahkarvamisi olla. Noske ütleb, Bermondit ilmunud tema poole, „fantastilises tsherkessi-univormis, iga toll — õnnekütt“. Reali-teedi tunnet pole temas ka palju märgata olnud.

Duparquet andmetel oli see endine alamleitnant ja adjutant kindral Mishtshenko staabist, „tagala kangelane“, isehakanud kolonel ja vürst, tõelik sharlatan ja opereti kangelane.

Von der Goltz oli isikliku kirjaga palunud Kuramaale ülemjuhatajaks kindral V. Gurkot, endist Vene lääne rinde ülemjuhatajat, keda monarhistlike meelsuse eest Vene ajutine valitsus oli Venemaalt välja saatnud, kes 1918. aastal saksasõbralist „parempoolset tsentrumit“ juhtinud ja tol ajal elas Kopenhaagenis. Gurko vastas viisakalt, kuid eitavalt. Aeg tema etteastumiseks ei olevat veel tulnud.

Enam kui Bermondit, meeldis von der Goltzile kindral Biskupski, end. Vene ratsadiviisi ülem. Kuid see ei suutnud end koha peal, vene sõjaväelaste juures läbi suruda, niisama ka tema poolt hiljem Mii-tavisse saadetud kindral Davidov.

Berliinis moodustati finantskomitee, mis Bermonditi väele raha pidi muretsema. Sinna kuulusid peale Biskupski ja Bellegarde veel parunid Knorring ja Pilar von Pilchau. Üldse kuulusid Berliinis Bermonditi toetavate Vene politikategelaste hulka mitmed Venemaa sakslased või Saksa nimelised venelased, nagu riigiduuma liikmed Lietz ja parun Krüdener-Struve, suurmaaomanik Eduard Falzfein j. t. Berliinis ilmus ka Vene leht, mis Bermonditi ettevõtet algusest lõpuni toetas, — see oli „Prizöv“, ainuke Vene valgete leht, mis siis end otsekoheselt monarhistlikeks kuulutas, nagu seda tegi ka Bermonditi vägi ja kes Läti ja Eesti enesemääramisest seletas, et sama õigusega tuleks enesemääramine anda ka Petrogradi Novaja Derevnja mustlastele. Bermonditi mehed pidasid ühendust ka vene monarhistidega Helsingis, kes olid kogunud suurvürsti ja troonipretendendi Kirill Vladimirovitshi ümber.

Bermonditi „finantskomisjon“ Berliinis blameeris end laenulepingut sõlmides valepankur Moschelliga, kes ütles enese J. P. Morgani panga Berliini osakonna direktori olevat ja pärast enamlaste agendiks osutus. Moschell lubas Bermonditile 300 miljonit dollarit laenu, mille garantiiks kogu „Lääne Vene valitsuse“ varandus pidi olema.

*

Bermonditi avantüüri likvideerimise järel ütles Balti-Saksa fraktsiooni esindaja Dr. P. Schiemann 9. dets. 1919 Läti rahvanõukogus: olevat juba tööks tehtud, et Kuramaa sõda mitte seestpoolt, mitte ühe elanikkonna osa algatusest ja ühe siinse rahvuse intriigidest pole tekkinud.

Kuivõrt see tõendus vastas tõele?

Bermonditi staabi juures püsisid mõningad Needra valitsuse Läti soost tegelased, kes seal Bermonditi jaoks kohalikku „Läti nõukogu“ kujundasid.

Väljapaistvamaks tegelaseks Bermonditi venelaste kokkusobitamisel ja vennastamisel riigisaksa sõjaväelastega oli Kuramaa mõisnik parun Manteuffel Katzdangenist, pärastine Baltisõdijate („Baltikumkämpfer“) ühingu esimees. Ning Balti landesver pidas Bermonditiga alalist salaühendust.

Venestunum osa Balti sakslastest ei teinud Balti hertsogiriigi asutamise valmistust kaasa. Juba 1918. a. lõpupoolel hakkas baltlaste seas Vene orientatsioon jälle rohkem maad võtma ja 17. juunil 1919 võis end. riigiduuma liige parun Meyendorff Pariisis rahukonverentsi Balti komisjonile

seletada, enamuse Balti sakslastest olla Vene valgete ülemvalitsejale Koltshakile saatnud aadressi, kus teatanud, et nad ei taha Venemaast lahku lüüa.

Agaga ka marusakslisemateski ollustes tõi landesveri sõja nurjumine vaadete pöörde. Kui katastroof küllalt selgunud, kirjutas vanameelne „Rigasche Zeitung“ 26. juunil 1919. a., saatusrasked otsustused olevat jälle kätte jõudnud.

Paanikast vallutatud Riias olid siis kuulduks levinud, nagu oleks Liibavisse, mille Saksa väed evakueerisid, Vene sõjalaevad Andrease lipu all sisse sõitnud. See olevat sündinud lepingu täitmiseks liitriikide ja Koltshaki vahel, millega jagamata Venemaa jälle jalule seatakse.

Kuuldused osutusid ekslikuks — Liibavisse tuli Inglise laevastikuga kindral Gough, kes Ulmanise Läti valitsuse uuesti jalule seadis. Kuid silmapilkne fata morgana oli Balti sakslasi välja meelitanud värvi näitama.

Vabameelsem „Baltische Heimat“ tähendab kohe: Baltimaa ajalooline traditsioon ja geograafiline seisukoht laskvat Venega liitumist õige teena paista. Kuigi lätlased seda vastu võtaks segatud tunnetega, oleks see Balti sakslastele praegu mõeldavalt kõige soodsam. Ka need Balti ringid, kes püüdsid Venest nii kaugele kui võimalik eemalduda, olevat nüüd sunnitud ümberorienteeruma ja „nende sagedasti ülesnäidatud paenduvuse tõttu ei saa see neile mitte liig raske olema. Tegelikult näiksegi neis ringides, vaatamata eelmisel aastal Saksamaal kõrgepinge all aetud vastupidisele propagandale, silmatorkavalt ruttu sõbraks saanud olevat Venega uuestiliitumise aatele“. (26. juuni.) Pilkavalt tuletas leht meele vanasõna: „On revient toujours à ses premiers amours“. Mis tähendab umbes sedasama, nagu — wana arm ei roosteta.

„Rigasche Zeitung“, kelle ringkonda seega otse mõeldud, vastas seepeale, et Vene orientatsioon erutatud aegadel tõesti jälle esirinda kerkivat. „On väga paljuid, kes näevad praeguses staadiumis ainult arenemise eelviimast akti, Baltimaa jälleühendamist Venega. Sestsaadik kui Saksamaa välja langenud, teravneb küsimus nii: „Iseseisev Läti või autonoomia Vene all?“ Kui ka Venemaa just „esimene armastus“ ei ole, mille juure tagasi pöördakse, — asjad on liig tõsised, et neid selle nurga all vaadelda, — siis on kahtlemata paljud veendunud, et nagu lood kord praegu on, võib ainult liitumine Venega maale

anda sisemise rahvuslise stabiilsuse.“ Kuid kõik need asjad olevat alles saamisel ja avalikkuse ees võivat neid seda vähem üksikasjus arutada, kuna lähemad alused alles puuduvad ja seal jutt on pikaajalistest kohustustest, kuna praegu kõnelda saab ainult lühiajalistest. (28. juuni.)

Lõpuks, kui Riia nii hästi kui Eesti vägede võimuses oli ja Liibavis Ulmanise valitsus jälle jalul, kirjutas „Rig. Zeitung“ nukras resignatsiooniga, et „meie peame jälle kord end ümber seadma. See on baltlaste saatuse ja meie ajalugu teab sellest palju, ah, kui palju jutustada... Meil tuleb järelikult mõneski tükis ümber õppida ja see ei saa paljudelgi meist kerge olema. Agaparata pole midagi!“ ... (3. juuli 1919.)

Oli aga baltlasi, kes Bermonditi toetamisega mitte ei mõelnud Vene orientatsioonile üle minna, vaid midagi märksa perfiidsemat: nad tahtsid seega nii liitriike kui ka venelasi nina pidi vedada, et Vene lipu varjus jätkata Balti hertsogiriigi rajamist.

Vene monarhistide seks toetada, et nendega ühes Moskvas enamlasi kukutada ja Venemaad Saksamaa tulevaseks liitlaseks saada, oli küll von der Goltz mõelnud. Kuid baltlased ja rauddiviisi juhid, eesotsas Mantuffeliga, mõelnud hoopis teisiti. Nende arvates olevat Venemaa Saksamaale liig lähedal, et neist õigeid liitlasi saaks. Vene valgeid tulevat ainult seks toetada, et sõda enamlastega aastaid venitada ja sel ajal vallutatud piirimaid sakslastest sõjaliselt koloniseerida. Seega teostuks ajalooline Saksa „tung idasse“, kust Slaavitõug eest ära Aasiasse saaks paisatud („Deutschl. Erneuerung“, 1926 juuli.)

Kuna Bermonditi toetajate seas niisuguste vaadetega mehi oli, siis on juba arusaadavam, miks parema nimega vene kindralid ei suutnud end Bermonditi väejuhatajaks läbi lüüa. Neile „toetajatele“ polnud ju sugugi tarvis tõsisemat meest, kes vene enamlusvastase liikumise üldhuvides oleks hakanud talitama. Vaid palju kohasem nende tagamõtetele oli „opereti kanglane“ ja „sharlatan“, keda nad ise võisid soovi korral kui hampelmanni tõugata ka Vene valgete huvide vastu.

*

Et liitriikide esindustega mitte konflikti sattuda, pidi Bermondit enda üle lähema Vene valgete ülemjuhataja — Judenitshi ülemvõimu tunnustama. Kui see teda 1919 septembris oma poole Narva rindele hakkas kutsuma, saatis Bermondit kaebtuse Koltshakile, Judenitsh ajavat Inglise sur-

vel ja Eestit tunnustades Venemaa tükeldamise poliitikat. Sellepärast saatis ta Denikini poole kindral Davõdovi nõutama, et Kuramaa Vene „lääne vägi“ Judenitshi alt Denikini alla ümberarvataks. Denikin ei võtnud Davõdovi delegatsiooni vastu ja saatis ta enda territooriumilt välja. Koltshak aga vastas Bermondtile käsuga ilmtingimata Judenitshi sõna kuulata.

Judenitsh käis 1919. a. septembri lõpul Riias, et Bermondti veenda Narva rindele üle tulema. Liitriikide esindajad nõudsid ultimatiivset esinemist ja käisid peale, et käsutäitmisest loobumise korral Bermondit viibimata äraandjaks kuulutataks. Judenitsh lootis aga veel veenmise peale ja andis Bermondtile mõtlemise aega, tekitades liitriikide esindajates kahtlust, et nende ees kokkuräägitud kometit mängitakse, seda enam et Bermondit oma sidet Denikini afisheeris. Äraandjaks kuulutati Bermondit vast siis, kui ta 8. oktoobril Riia kallale tungis.

Kui Judenitshi vägi Petrogradi vära-

vaid ründas, oli sinna appiruttava Trotski üheks esimeseks julgustussõnaks, paanikasse sattunud punasele pealinnale, et „Goltsev“ — nii kutsuti von der Goltzi pärast tema „venelaseks saamist“ — parandab meie poliitilist positsiooni. Ja Petrogradi soveti esimees Sinovjev seletas oma seltsimeestele, et Bermonditi operatsioon kõige mõjusamal kombel Judenitshi pealetungi halvab.

Samuti hindasid Bermonditi operatsiooni ka paljud Vene valged. „Golos Rossii“ kirjutas, Bermondit olevat ärateeninud, et enamlased talle ausamba püstitaksid.

Nähtavasti oli seisukord niisugune, et Vene valged oma kitsikus ükspuhas kellelt abi ootasid — nii liitriikidelt, kui Saksamaalt. Saksamaa huvi oli aga, et enne Vene valgete asi hukkuks, kui et nad ilma Saksa abita võidule saaksid. See vaade, mis mitmete Vene valgete sõjameeste poolt avaldatud, näib Judenitsh-Bermonditi sõprus-vaenu kõige paremini selgitavat.

Kõrgemaid kaitseväge juhte Kurtna laagris.

14. augustil s. a. lõunapaiku maandusid kaitseväge lennukitel Jõhvi aerodroomil Kaitseministri abi kindralmajor P. Lill ja Kaitseväge staabi ülem kind-

välaste poolt demonstreeritavaid laske- ja pommituseharjutusi uuel lennuväe laske- ja pommituseväljal.

Külalised jõudsid laskeväljale pisut üle

Kamini abi kindral-major P. LILL ja kaitseväge staabi ülem kindral-major J. TÕRVAND jälgivad Vardamäelt 1. jalav. rüg. I pataljoni lahingulaske harjutusi.

ralmajor J. Tõrvand. Külalisi võttis aerodroomil vastu Õhukaitseülema kolonel Tomberg ühes teiste vanemohvitseridega. Pärast lühikest peatust sõideti autodel edasi Kurtna laagrisse, et vaadata lennu-

kella 1600. Samal ajal alustati ka lahinguharjutuste täitmisega lennukitelt. Demonstreeriti kuulipildujatest tulistamist lühikeste ja pikkade valangutega maapealsete märkide pihta, lahingupommide pildu-

Kaitsevägede staabi ülem kindral-major J. Tõrvand varurühma kaevikus.

mist ühekaupa ja 4 tükki korruga ja rünnakut lennurivis. Rivirünnak maapealsete märkide pihta oli efektiivne. Harjutusi juhtis kv. lendur kapten E. Reissar.

Järgmisel päeval, s. o. 15. augustil jälgisid külalised 1. jalaväe rügemendi I pataljoni lahingulaske harjutusi Kurtna laskeplatsil. Demonstreeriti kaitselahingut. Teotses üks laskurkompani, toetatud 2 raskekuulipilduja rühmast ja üks kerge suurtükiväe patarei. Lahingust võttis osaka lennugi.

Kava kohaselt demonstreeriti kompani kaitsele asumist ja positsiooni organiseerimisetöid, lahinguelpostide taandumist vas-

tupanupositsioonile ja nende taandumise toetamist raskekuulipilduja tulega, vaenlase jõudmist vastupanupositsiooni ette ja tulelahingut, vaenlase rünnakut ja tõkettulede väljakutumist, varurühma vasturünnakut ja taanduva vaenlase tulistamist ja pommitamist lennukitelt.

Lahingulaskmist juhatas kolonel-leitnant H. Matsõn.

Laskeplatsilt sõitsid külalised laagrisse, kus tutvuneti inimeste eluruumidega ja vaadati suurtükiväe parki ja tallisid.

Pärast kehakinnitamist laagri kasiinos sõitsid külalised Tallinna poole tagasi. r.-n.

Poola laevastiku küsimus Balti merel.

Poolakate vaateid selles küsimuses.

Poola merehuvide kindlustuse küsimus Balti merel ootab lahendamist. See lahendus peab olude sunnil tulema poola sõjalaevastiku üleschitamise sarnasel määral, et ta heade tagajärgedega omi huve Balti mere praegustes poliitilis-strateegilises raames suudaks tagada.

Selle küsimuse lahendus, olgu see rahvusvahelise kindlustuse või Balti merel suuri sõjalaevastikke omavate tugevate mereriikide väevähendamise teel, ei paista kerge olevat. Ei näi olevat mingit kindlustust praeguses seisukorras Balti merel N.-Vene poolt ähvardava hädaohu vastu, samuti on võimatu merejõudude vähendamine nullini.

Esiailgu kõrvale jättes küsimuse, kui-võrt oleks otstarbne vastava sõjalaevastiku

omamine Balti merel poliitilises mõttes, tuleb rõhutada, et poola rahvamajandus nõuab poola huvide kaitsmist ja kindlustamist merel.

Poola pärastsõjaaegne majandus põllumajanduse, kaevanduste, mäetööstuse ja ümbertöötamise-tööstuse alal nõuab iga aastaga ikka suuremat kaubavahetust ja nõuab ikka enam mahutuseturge oma toodangu ülejäägile.

Kuna poola kaubandus ida piiri kaudu peaaegu on surnud ja poola naabrid kuigi suurt mahutuseturgu alatasa kasvavale poola toodangule ei paku — võidab poola merekaubandus ikka enam mahutuseturge ja ehitab uut kaubavahetuse võrku tihedas ühenduses merega.

Viimaste aastate statistilisist andmeist

järgneb, et vedu, eriti poola väljavedu mereteed kaudu alatas kasvab, kuna kaubavahetus raudteel näitab langust. See olukord evolutsioneerub veel enam merekaubanduse kasuks raudteeliini Ülem-Sileesia — Gdynia valmis saamisel, mis osa poola sisse- ja väljaveost saksa sadamailt ära võtab, poola väljaveo kulusid vähendab ja võimalust annab Gdyniat kui transiitsadamat tshehhi kaupade jaoks tarvitada. Juba 1930. a. moodustas väliskaubandus: sissevedu mere kaudu 31,4%, raudteedel 68,6%, väljavedu mere kaudu 55%, raudteedel 45%.

Arvesse võttes merekaubanduse edaspidist arengut ja konstateerides asjaolu, et kõige vähemalt 50% poola väliskaubandusest läheb mere kaudu, jõuame otsusele, et mereliinide, kaubalaevastiku ja lõppeks Gdynia kindlustamine on tähtsamatest Poola olemasolu kindlustamise probleemidest.

Poola julgestuse kaalutlemisel merel tulevad arvesse kolme riigi laevastikud: Saksamaa, Rootsi ja N.-Vene omad.

Mitte suur taani laevastik suudab vaevalt valvata merekitsusi ja Taani neutraliteeti. Veel pahem on Soome, Eesti ja Läti seisukord, kes omaette pealetungijõude üldse ei oma.

Kolmest ülaltoodud laevastikust on Rootsi laevastik, millel 80.000 tn. ümber sõjalaevu (sellest 10 soomuslaeva, 19 torpeedoleva ja 20 allveepaati), rootsi poliitilise tendentsi tõttu, Balti merel tasakaalu ja kindlustuse teguriks.

Saksa laevastikku ei või arvesse võtta ka mitte enam-vähem üldise sõjategevuse raames. Sel puhul võib olukord Baltimail radikaalselt muutuda, ühenduses teiste lääneriikide merejõudude vahelesegamise tõttu sel merel. Versailles'i leping piiras saksa laevastiku koosseisu tuleviku jaoks 108.000 tn-ni (6 soomuslaeva, 6 ristlejat, 12 kontrtorpeedopaati, 12 torpeedopaati); vana laevade vahetamise silmapilguni uutega oli sakslastel: 7 soomuslaeva, 8 ristlejat ja 32 torpeedolaeva; nendest on sakslased kohustatud tagavaras hoidma 2 ristlejat, 1 soomuslaeva ja 8 torpeedolaeva. Praegune saksa tonnaash moodustab 128.540 tn, reserv 24.295 tn. Saksa laevu võib nende väärtuse suhtes kahte rühma jagada: enne sõda ja pärast sõda ehitatud laevadeks. Ennesõjaaegseil laevul on suhteline lahinguväärtus, kuna pealesõjaaegsed laevad on just sellise konstruktsiooniga, et oma tonnaashile anda maksimum pealetungivõimet. Pealesõjaaegseid laevu on saksa laevastikul

18, sellest 1 soomuslaev, 5 ristlejat ja 12 torpeedolaeva. Saksa laevastiku iseloomulikuks jooneks on allveepaatide ja hüdroplaanide puudus, mille olemist Versailles'i leping keelab. Saksa laevastiku väljajõe on väga kõrge igas suhtes.

N.-Vene laevastik on suurim Baltimerel. Praegu on selles 175.000 tn; ta võib veelgi oma tonnaashi tõsta, liinile tuues arsenaalides asuvaid üksusi. Ülaltähendatud jõud on jagatud Balti- ja Mustamere vahel. Kuid suurim osa, või kõik jõud võivad koonduda sellele merele, kus N.-Vene seda poliitilises mõttes peab tarvilikuks. Lozanne'is allkirjutatud Türgi merekitsuste konventsioon 24. VII. 1923. a. ei keela N.-Vene merejõudude üleviimist Balti merest Mustamerele ja tagasi.

N.-Vene merejõudude strateegilised olud pealetungi korral Vene poolt ei ole päris soodsad, kuna väljapääs Kroonlinnast Balti merde sünnib Soome lahe kaudu soome, eesti ja läti ranniku läheduses; peale selle nõuab see palju aega, mille tõttu N.-Vene kogu merejõudude tegevus, eriti Balti mere lõuna ja edela osas on küllalt probleemne.

Ülaltoodud arvestades võib poola merekaubanduse kindlustus ja areng vähema laevastiku kaitse all sündida, kui seda on Nõukogude laevastik, kui Poola sõjalaevastik koosneks kiirkäigu laevust ja toetuks Gdyniale. Poola merekaubanduse ühenduseliinid on eriti Balti lääne ja edela osas kontsentreeritud, s. o. seal, kus nõukogude laevastiku tegevus ilma et ta võõrale rannikule toetuks, on väga raskendatud, kui mitte täiesti võimatu.

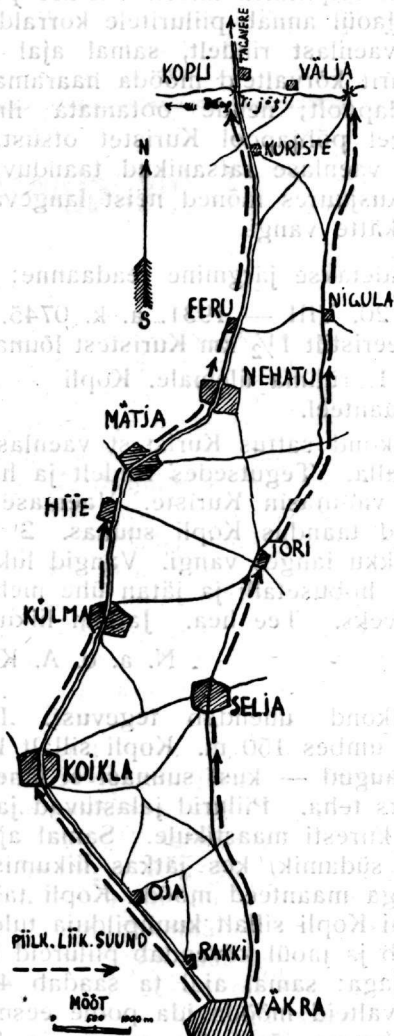
Merekommunikatsiooni ja kaubanduse kindlustamiseks tarvisminevate jõudude kalkulatsioon Poolas viiakse läbi puhtkaitse tarviduse alusel Balti merel, arvesse võttes absoluutset ja minimaalset kaitsetarvidust, rippumatult Poola arvatavate vaenlaste jõust. Kalkulatsioon võib muutuda ainult ühenduses seisukohaga, millele asuvad Väevähenduse Konverentsil teised Baltimerel sõjajõude omavad riigid.

Nagu eelpool nägime, omavad Soome, Eesti ja Läti ranniku osad suure tähtsuse, sest N.-Vene laevastik võiks seal leida ajutise operatsioonibaasi siis, kui ta merekommunikatsioone Baltimere lõuna ja kagu osas tahaks ähvardada või katkestada. Siin võiksid arvesse tulla: Soome Abo-Alandi rannik, Saaremaa, Hiiumaa, Vormsi, Liibavi sadam. Ühes sellega omavad tähtsuse Balti mere kindlustuse alal Soome, Eesti ja Läti kaitselaevastikud. — ski.

Taktika alalt.

Suuskratturite lahingulisest ettevalmistamisest.

Piilkonna tegevus luurel. X. rügem. suuskratturite kompani 1. rühm, mis asub Väkra külas, sai ülesande toimetada teede ja vaenlase luuret Tagavere suunas (vt. skeem). Eelpiilkonda rühmül määrab 4. jao.

Ülesande täitmisele asudes jaoül — enne korterist väljaastumist — kontrollib rattaste valmisolekut rännakuks, luurele kaa-savõetava varustuse pakkimist selga ja rattastele; peale seda liigub jaoga küla põhjapoolsele servale, kust avaneb avar vaade eelolevale maastikule. Siin, uurinud maastikku, kus jaol tuleb teetseda — tarbekor-

ral võttes abiks kaardi, jaoül 20. VIII k. 0600 annab järgmise käsu:

Vaenlase luureosi nähti eile õhtul Tagavere piirkonnas, umbes 25 km siit põhjapoolse (näitab käega). Meie väed jätkavad pealetungi põhjasuunas. Rühmal on ülesandeks toimetada teede luuret Tagavere suunas ja asuda kontakti vastasega. Jagu on määratud eelpiilkonda ja peab liikuma maanteed üle Koikla, Külma, Mätja, Nehatu ja Kopli — Tagavere suunas. Paremalt meist toimetab luuret 3. jagu, millega peame hoidma sidet; vasakul 2. rühma osad, mis peavad sidet meiega. Rühmül ühes 1. ja 2. jaoga liigub meie järele 5 min. kaugusel. Erilise ettevaatusega läheneda Mätja, Nehatu ja Kopli küladele, kus võib oodata kokkupuutumist vastasega. Maantee ja kõrvalteed kuivad ning kogu ulatuses kõlvulikud rattasõiduks. Keskmise liikumise kiirus 10 km tunnis.

Kell 0620 piilkond astub Väkrast välja järgmises korras: eel 2 piilurit, neile järgneb 2—3 min. kaugusel 1 rattur sideks, sellest 2—3 min. kaugusel piilkonna südamik; südamiku taga rühmül ühes 1. ja 2. jaoga. Piilurid liiguvad kõrvuti üks ühel ja teine teiselpool tee ääres; noorema piiluri eriliseks ülesandeks on vaadelda teed ja maastikku selle otseses läheduses, kuna vanem peab silmas ümbruskonda kogu ulatuses ja tarbekorral võtab vastu jaoülilt antavaid leppemärke; teadaanded jaoülile viib noorem piilur. Siderattur ja piilkonna südamik liiguvad tee äärt mööda (kumba — see oleneb olukorrast); südamikus üksikute ratturite vahel distantsid 2—3 m.

Rakki, Oja ja Koikla juure jõudnud saadab jaoül 2 ratturit luurama kõrvalteid, mis neist asulaist viivad alul põhja ning kirde suunas ja siis, mõne km pärast uuesti käänavad läänepoolse ja ühinevad maanteega. Need ratturid toimetavad tee ja maastiku luuret üldiselt samal viisil kui maanteed mööda liikuvad eelpiilurid. Täitnud oma ülesande, nad jõuavad vastavalt Oja, Koikla ja Külma juures uuesti maanteele välja, kannavad jaoülile ette luure tulemused ja ühinevad siis piilkonna südamikuga.

Külma k.-st. saadab jaoül ühe valitud sõitja teed mööda Tori suunas ülesandega

selle asula juures astuda kontakti paremal tegutseva piilkonnaga (3. jagu). Jõudnud Torisse, jalastub rattur ja jääb ootama; mõne minuti pärast silmab ta kahte ratturit, kes ilmuvad nähtavale Selja poolt; väliste tundemärkide järele otsusele jõudnud, et need on oma mehed, istub sidemees uuesti rattale ja liigub kiires tempos üle Hiie maanteele välja, et siin, ühinedes piilkonna südamikuga, jaoülile ülesande täitmisest ette kanda. Ühes kontakti loomisega parempoolse piilkonnaga toimetab sidemees ka Külma — Tori — Hiie tee luuret.

Nüüd jaoül kirjutab järgmise teadaande:

20. VIII — 1931. a. k. 0658. Nr. 1.

Külma k. põhjapoolselt servalt.

Rühmülile. Külma — Koikla — Väkra teel.

Jõudsin Külma k-sse. Side parempoolse piilkonnaga olemas. Midagi tähelepanuväärset. Tee hea. Jätkan liikumist.

N. a. o. A. Kokla.

See ettekanne ratturiga minema saadetud, jagu algab uuesti liikumist (2. hüpe); eelpiiluritele antakse suund maanteed üle Hiie, Mätja ja Nehatu — Kopli peale.

Nehatule lähenedes kõlavad mõned üksikud püssipaugud ja paar kuufi vuhisevad piiluritest mööda. Piilurid jalastuvad kiiresti, hüppavad maantee kraavi ja leppe-märgiga teatavad jaoülile vaenlase ilmumisest. Otsustades, et siin on tegemist vaenlase piiluritega, eraldab jaoül piilkonna südamikust 2 ratturit ja annab neile käsu, liikudes kiires tempos kõrvalteed mööda, haarata Nehatu idast, et seega sundida vaenlase piilureid sellest asulast lahkuma ja vabastama piilkonnale tee edasilikumiseks. Need ratturid ilmuvad varjatult ning ootamatult Nehatu põhjapoolsele servale, mis sunnib vastase piilureid hobuste selga istuma ja kiiresti taanduma maanteed mööda Kopli suunas.

Nüüd tõmbub piilkonna südamik, ilma edaspidise vastupanuta vaenlaselt, külla ja peatub kiriku juures. Jaoül ronib kellatorni, et kiikriga vaadelda ümbrust. Põhja suunas paistab talle silma grupp vaenlase ratsanikke, kes maanteed mööda traavi liiguvad Kopli suunas.

Lõpetanud luure, jaoül kirjutab ja saadab ratturiga minema järgmise teadaande:

20. VIII — 1931. a. k. 0720. Nr. 2.

Nehatust.

1. rühma ülemale. Mätja — Külma maanteel.

Lähenedes Nehatule sai piilkond sellest asulast vaenlaselt püssitud. Vastane Nehatust väljalöödud; majad läbi otsitud. Selgus, et siin oli vastase ratsapiilkond, kes nüüd taandumas maanteed mööda Kopli suunas. Tee hea. Jätkan liikumist

N. a. o. A. Kokla.

Piilkond liigub edasi (3. hüpe). Kõrvalteede luure ja kontakti võtmine Eeru — Nigula teel parempoolse piilkonnaga sünnib endises korras. Kuriste juurde jõudes satuvad eelpiilurid uuesti vastase püssitule alla. Jaoül annab piiluritele korralduse siduda vaenlast rindelt, samal ajal saadab 4 ratturit kõrvalteid mööda haarama vaenlast idapoolt; nende ootamata ilmumine maanteel põhjapool Kuristet otsustab lahingu: vaenlase ratsanikud taanduvad kiiresti, kusjuures mõned neist langevad ratturite kätte vangi.

Saadetakse järgmine teadaanne:

20. VIII — 1931. a. k. 0745. Nr. 3.

Teeristilt 1½ km Kuristest lõuna poole.

1. rühma ülemale. Kopli — Nehatu maanteel.

Piilkond sattus Kuristest vaenlase püssitule alla. Tegutsedes rindelt ja haarates tiivalt vallutasin Kuriste. Vaenlase ratsapiilkond taandus Kopli suunas. 2 vastase ratsanikku langes vangi. Vangid lukustasin Kuriste hobusetalli ja jätan ühe mehe nende valveks. Tee hea. Jätkan liikumist.

N. a. o. A. Kokla.

Piilkond uuendab tegevust. Piilurite jõudes umbes 150 m. Kopli sillalt kõlavad püssipaugud — kust suunast ei lähe korda kindlaks teha. Piilurid jalastuvad ja kohanevad kiiresti maastikule. Samal ajal piilkonna südamik, kes jätkas liikumist täie kiirusega maanteed mööda Kopli talu suunas, sai Kopli sillalt kuulipilduja tuld. Jagu jalastub ja jaoül kõvendab piilureid k. kuulipildujaga; samal ajal ta saadab 4 ratturit kõrvalteid mööda ida poole eesmärgiga Välja juures jõest üle minna ja haarata Kopli sillal asuvat vaenlast. Mõnisada m V ä l j a s t satuvad need ratturid teise vaenlase k. kuulipilduja tule alla ja ei saa edasi liikuda. Jaoülile saadetakse teadaanne. Jaoüli katse edasi nihkuda lääne pool Kopli silda, pörkab samuti vaenlase vastupanu otsa.

Nüüd saadab jaoül rühmülile järgmise teadaande:

20. VIII — 1931. a. k. 0815. Nr. 4. 800 m lõuna poole Kopli sillast.

1. rühma ülemale. Kopli — Nehatu maanteel.

Vaenlane asub kaitsel Kopli jõe joonel. Üks tema k. k. Kopli sillal ja teine k. k. Välja juures. Jaos 2 meest haavatud ja 1 surnud. Edasi liikuda on praegu võimata. Hoian kontakti vastasega. Parempoolse piilkonnaga side olemas. Kopli jões vett vähe ning võib läbi minna ratastega käekõrval.

N. a. o. A. Kokla.

Nii tegutsevad suuskurraturid luurel antud konkreetse luure ülesande lahendamisel. Olukorra elementide muutudes sünnib

ülesande täitmine muidugi teisel viisil, kuid ikkagi jääb maksma põhinõue: suuskurraturid luurel tegutsevad kiiresti ning otsustavalt, et saavutada ootamatust; vaenlasega kokku puutudes nad tavaliselt ei astu palju aega nõudvasse rindelahingusse, vaid püüavad — täiel määral ära kasutades oma liikumise kiirust — haarata vastast tiibadelt ja väljajõuda temale seljataha.

Materjalina kasutatud: Cyclist training, London 1917. A. H. Trapmann. Cyclists in action. London 1904. A. Morgani. Il servizio di pattuglia in bicicletta. Rooma 1930.

V. K.

Pionerpataljoni 1931. aasta sisemised erialalised võistlused Inseneriväe laagris.

Inseneriväe osades korraldatakse 1928. aastast alates iga aasta laagriperioodi lõpul sisemised erialalised võistlused. Võistluste iseloomu ja määrused võistluste korraldamiseks inseneriväe inspektor avaldab käsukirjas vaid mõni päev enne võistluste algust. Võistlejatele siis ei jää aega töö drilliks ja võistlused näitavad paremini, kuivõrt hästi oskab tööde juhataja tööd organiseerida, kaader tööd juhatada ja ajateenijad kaitseväelased tööd teha. Võistlustel ei ole ka demonstratsiooni iseloomu, nad näitavad, mida inseneriväe osad tegelikult suudavad teha.

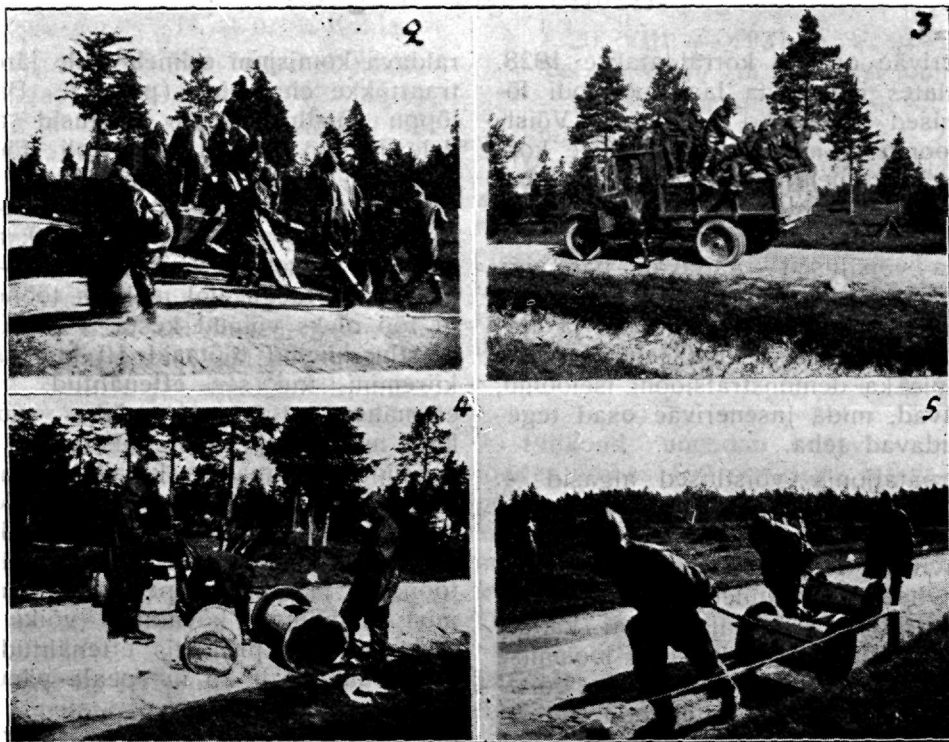
Pionerpataljonis võistlused algasid 4. augustil traattõkke ehitamisega. Võistluses pionerkompanite koondrühmad koosseisus 1 ohvitser, 1 rühmavanem (üleajateenija allohvitser), 2 jaoülemat (üleajateenijat allohvitseri) ja 39 ajateenijat kaitsevälast. Võistlusrühmad koostati loosimise teel päev enne võistlust kell 2000. Võistlusrühmade ülesandeks oli ehitada kolme-realine traattõkke tähistatud suunas; tõkke pikkus oli 100 m, traatide arv äärmistel ridadel — 5 ja sisemistel ridadel — 4. Tõkke ehitamiseks vajaliku materjali valmistasid ja toimetasid ehituskohtadele võistlejad kompanid omal jõul. Pärast materjali ülevaatus ja pooleks jagamist võistlusrühmadele määrati loosiga ehituskohad ja materjal. Võistlusrühmad rivistusid määratud kohtadesse, võrdsele kaugusele ehituskohtade algpunktidest, ja võistluste kor-

raldava komisjoni esimehe vile järele algas traattõkke ehitamine (pilt 1). Pärast töö lõppu võistlusrühmad rivistusid algkohtadele ja töö lõpumärgiks oli tööjuhataja komando „valvel“. Töö kestis 12 min. 30 sek. ja 17 min. 50 sek. 1928. aastal töö kestis 29 min. 30 sek., 1929. aastal — 22 min. 40 sek. ja 1930. aastal — 12 min. 45 sek. Praegusajal maksva töönormi järgi töö oleks võinud kesta 3 tundi. Seega võistlusrühmad töötasid 10 kuni 14 korda kiiremini, kui see ettenähtud. Eeskirjas ettenähtud töönormi võiks suurendada, kuid mitte palju, sest võistlejatel traat oli keritud väiksemateks keradeks enne võistluse algust ja ehitatud tõkke ülevaatusel selgus, et ka mõned teibad olid nõrgalt maasse taotud. Silmas pidades, et eeskirja töönormi määramisel peab arvestama keskmist maapinna kõvadust, võiks suurendada eeskirja projektis ettenähtud töönormi 20 m² pealt 25 m² peale päevas.

6. augustil korraldati võistlus gaasitud maa-ala puhastamise alal. Võistlejate ülesandeks oli puhastada gaasist teeriba, mille laius oli 5 m ja pikkus — 150 m, kattes selle ühtlaselt desinfitseeriva ainega. Võistlusesid „G“ kompani rühmad. Võistlusgrupid koosseisus 1 allohvitser-üleajateenija ja 10 ajateenijat kaitsevälast koostati päev enne võistlust kell 2000. Iga võistlusgrupil oli kasutada 4 rullisõela, 8 käsisõela, 6 tünni desinfitseerivat ainet, 5 suurt labidat, 2 suurt kirvest, 11 „g“ ülikonda ja

Pilt 1.

1 veoauto. 6. augustil kell 0800 määrati loosiga võistluskohad ja järjekord. Võistlusgrupid rivistusid ligikaudselt 300 m kaugusel võistluskoha algpunktist. Komisjoni esimehe vile järele algas riietumine ja autole laadimine (pilt 2). Sellele järgnes sõit võistluskohale (pilt 3), mahalaadimine võistluskohal, sõelade täitmine desinfitseeriva ainega (pilt 4) ja maariba puhastami-

ne gaasist (pilt 5). Pärast maariba puhastamist gaasist võistlusgrupid rivistusid võistluskohtade algpunktidesse ja töö lõpu märgiks oli grupivanema komando „valvel“. Kogu töö, s. o. riietumine, autole laadimine, sõit võistluskohale, mahalaadimine, maariba puhastamine gaasist ja võistlusgrupi rivistumine, kestis 16 min. 24 sek. ja 18 min. 45 sek.

Pilt 6.

Pilt 7.

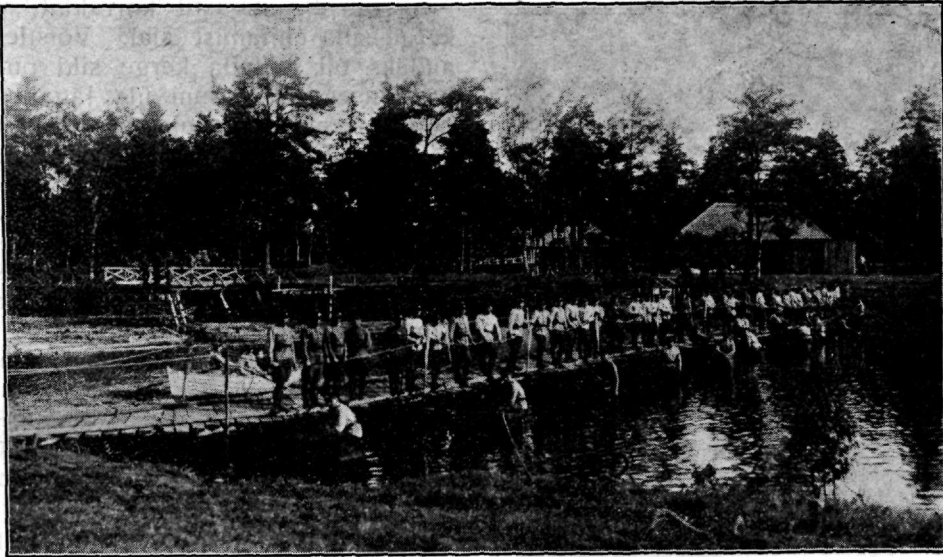

Pilt 9.

7. ja 8. augustil korraldati võistlused kerge silla ehitamise alal. Võistlejate ülesandeks oli ehitada kerge sild pukktugedel kandvusega 2,5 tonni üle Jägala jõe enne võistluse algust valmistatud ja ehituskohale toimetatud materjalist. Ka jõe luuret (silla ehituskohas jõe laiuse ja sügavuse mõõtmine, jõe põhja uurimine jne.) toimetasid võistlejad päev enne võistluste algust. Võistlesid pionerkompanid koosseisus 3 ohvitseri (kompaniülem ja 2 rühmaülemat), 7 üleajateenijat allohvitseri ja 52 ajateenijat kaitsevälalast (päästemeeskond — 3 kaitsevälalast — välja arvatud). Pärast materjali, tööriistade ja abinõude ülevaastust komisjoni esimehe vile järele algas pukksilla ehitamine. Silla ehitamine sündis nagu see kirjeldatud P. E. III osas. Pilt 6 kujutab pukke sidumist, pilt 7 — puki ehituskohale toimetamist ja kohaleasetamist. Pärast silla ehitamist ja töökoha koristamist võistlusmeeskonnad rivistusid algpunktidesse ja töö lõpu märgiks oli kompaniülema komando „valvel“.

Silla ehituskohas jõgi on 48 m lai ja üle 2 m sügav. Jõe põhi on ebatasane, paene; põhjas juhtuvad olema ka üksikud suuremad kivid. Seega põhi on ebasoodus silla ehitamiseks püsivtugedel. Vaatamata sellele silla ehitamine kestis kõigest 1 tund 24 min. ja 2 tundi 18 min. Pärast silla valmis ehitamist prooviti silla kandvust meestega koormamise abil.

1929. aastal pukksilla ehitamine kestis 3 tundi 37 min. 55 sek. ja 1930. aastal —

Pilt 10.

2 tundi 9 min. Praegusajal maksva töönormi järgi silla ehitamine oleks võinud kesta 9 tundi 45 min. (13 toevahet à 45 min. = 585 min. = 9 tundi 45 min.). See- ga töö nõudis aega ligikaudselt 4 kuni 7 korda vähem, kui töönorm seda ette näeb. Eeskirjas toodud töönormi tuleb siiski lügeda õigeks, sest võistlussildadel olid mõned puudused, milliste kõrvaldamine oleks nõudnud kaunis palju aega. Mõne üksiku puki kandepuu oli liig madal, mõnedel pukidel oli väikene kallak silla piki- või ristisuunas jne.

11. augustil korraldati võistlused ruhi- kudel purde ehitamise alal. Võistlejate üles- andeks oli ehitada purre ruhikutel üle Jä- gala jõe enne võistluse algust valmistatud ja ehituskohale toimetatud materjalist. Võistlesid pinonerkompanid koosseisus 3 ohvitseri (kompaniülem ja 2 rühmaülemat), 7 üleajateenijat allohvitseri ja 52 ajateeni- jat kaitsevaelast (päästemeeskond — 3 kaitsevaelast — välja arvatud). Võistlejad rivistusid jõe kaldale, võrdsele kaugusele purde ehituskohast. Pärast materjali, töö-

riistade ja -abinõude ülevaatust komisjoni esimehe vile järele algas purde ehitamine (pilt 9). See võistlus oli eriti huvitav, sest ruhikute kasutamise alal puuduvad veel ju- hendid. Suve jooksul tehti vaid katsed 12-mehelise grupiga ruhikute kasutamise alal ja võistlejatele tuli võistluspäeval esi- mest korda kasutada ruhikuid. Pildil 10 on näidatud valmis purre ruhikutel. Purde ehitamine kestis 14 min. 45 sek. ja 17 min. 52 sek.

11. augustil kell 1800 lõppes õppetöö inseneriväe laagris traditsiooniliste sõude- võistlustega pontonidel. Võistlesid pio- nerpataljoni ajateenijad kaitsevaelased. Pontoni sõudemeeskonna koosseis oli 1 tüü- rimees ja 4 sõudjat. Meeskonna ülesan- deks oli sõuda 250 m vastu voolu ja sealt tagasi lähtekohta. Kohtadele tulid mees- konnad ajaga 5 min. 24 sek., 5 min. 30 sek. ja 5 min. 39 sek.

Tund hiljem rivistusid pataljonid silla- parki ja inseneriväe inspektor jagas välja auhinnad.

N. Th.

Prantsuse Kõrgem Intendantuuri kool.

H. Vanaveski.

Kuigi meie kaitseväe väiksuse tõttu meil ei ole võimalik ega tarvilik alalise kooli loomine intendantide või õigemini varustus-ohvitseride ettevalmistamiseks, siiski osutub aeg-ajaliste kursuste korraldamine sellel alal tulevikus soovitavaks ja vist ka tarvilikuks, et luua ühised arusaamised, „ühine doktriin“ kaitseväe varustamise alal, et teha teatavaks ning ühtlustada meil tegelikus töös väljakujunenud kogemusi ja välisriikide õppeasutistes omandatud teadmisi. Sarnased kursused oleksid ühtlasi tõukejõuks meie administratiivsete teaduste kirjalikule väljendusele. Seepärast välisriikide intendantlikkude õppeasutiste tundmaõppimine ei ole meile ei üleliigne ega huvita. Teiste kogemused võivad anda meile kasulikke näpunäiteid.

Prantsuse Kõrgemal Intendantuuri koolil on ainult üks ülesanne: ette valmistada sõjaväe intendante. Kool on võrdlemisi noor, ta asutati 1897. aastal. Kursus oli esialgselt kuus kuud, kuid järk-järgult kasvab ta kuni kahe aastani.

Kooli võetakse vastu võistluskatsete põhjal kapteni si kõigist väeliikidest ja teenistustest, kellel on vanus kapteni auastmes vähemalt üks aasta. Seega on Kõrgemasse Intendantuuri kooli astujal seljataga vähemalt üheksa-aastane teenistus ohvitseri auastmes.

Sisseastumise katsed koosnevad:

- ratsasõidust,
- kahest kirjalikust tööst ja
- kahest sõnalisest katsest.

Sisseastumise katsete kava sisaldab järgmisi õppeaineid: tsiviilõigus, kriminaalõigus, kaubanduseõigus, tööstusseaduseandlus, poliitiline ökonomia, sotsiaal-ökonomia, avalik õigus, administratiiv-õigus, finants-seaduseandlus, sõjaväe organisatsioon rahu ajal, ohvitseride statuut, ülendamised, sõjaväe pensionid, sõjaväe kohtud, sõjaväelaste tsiviil- ja poliitilised õigused, üldmäärustikud ja sõjaväe administratsioon rahu ajal.

Selles nimestikus paistab silma juriidiliste teaduste ülekaal sisseastumise katsetel. Nagu hiljem selgub, on koolis õpetatavate ainete hulgas ülekaalus tehnilised teadused.

Kirjaliku töö täitmiseks antakse aega kuus tundi. Et kindlustada erapooletut hindamist, selleks tööde autorid jäävad teadmatuks tööde läbivaatajatele-hindajatele.

Õppekursus koolis kestab kaks aastat, alates 1. oktoobril ja lõppedes 31. juulil. Vaheajal on õpilastel-välismaalastel võimalik võtta osa ekskursioonist Maailmasõja lahinguväljadele ühes Kõrgema Sõjakooliga.

Igal aastal võetakse vastu umbes 30 õpilast. Sisseastuda soovijaid on harilikult kolm korda rohkem.

Väeliikide järele jagunesid 1929. aastal vastuvõetud prantsuse ohvitserid (kõik kaptenid) järgmiselt: intendantuurist — 9, jalaväest — 6, koloniaal-jalaväest — 4, suurtükiväest — 4, inseneriväest — 2, ratsaväest — 1, staabist — 1.

Peale selle neli välismaalast: 2 pärslast, 1 ameerika-ühendriiklane ja 1 eestlane.

Kooliruumid, võrreldes kooliruumidega meil, on lihtsad ja tagasihoidlikud. Loengute saal asub invaliidide maja (Hôtel des Invalides) põhjapoolses osas, viiendal korral. Saali ühe seina moodustab katus, mille sees on ka aknad. Paarimeetri laiune korsten jagab saali ja õpilased kahte ossa, ainult professori kohalt on näha mõlemad osad. Lauad on lihtsad, osalt värvimata puust. Viimasel õppeaastal kaeti nad tumesinise villase riidega. Talvel soojendatakse ruumi kahe keset põrandat asuva ja kivisõega köetava malmahjuga. Ahju lähedal istujad kannatavad kuumuse all, akna juures istujad aga külmetavad. (Pariisis on kõik aknad ühekordsed, kahekordsed aknaid ei tunta.)

Osa loenguid ja harjutusi kaardil peetakse Kõrgema Sõjakooli ruumides, osa loenguid — Kaubanduse ülikoolis (Ecole des Hautes Etudes commerciales) ja osa loenguid — Poliitiliste teaduste ülikoolis (Ecole libre des sciences politiques), nende ülikoolide õppejõudude poolt. Ka nende ülikoolide ruumid on väga lihtsad, seinad, lagi ja mööbel ei hiilga oma puhtusega ja värvivärskusega. Majade sisemist remonti, prantsuse kommete järgi, tehakse väga harva.

Õpetajaskond on peaaegu niisama rohkearvuline kui õppeained. Tähelepanu väärib see asjaolu, et prantsuse Kõrgemas Intendantuuri koolil puuduvad oma professorid, kui selleks mitte lugeda kooliülema abi, kes on kohustatud olema vähemalt ühe aine õpetajaks. See oma õppejõudude puudumine K. I. koolil tundub meile üllatusena ja arusaamatusena, sest see ei või olla tingitud ei vastavate jõudude puudumisest ega ka kokkuhoiu vajadusest. Professorite puudumine K. I. K. näib olevat täiesti loomulik ja normaalne nähe ja seda korda professorite suhtes vist ei mõeldagi muuta.

K. I. kooli õppekavas on rohkesti aineid kitsastel erialadel ja loengute arv paljudes ainetes kaheaastase kursuse kestel ei ulata üle kümne. Neid alasid tunnevad kõige põhjalikumalt need, kelle igapäevane töö ja teenistus on pühendatud sellele. Nii näiteks õpetavad:

- sv. pensione — intendant pensionide alamintendantuurist;
- toiduolluseid — toitluse peainspektiooni laboratooriumi ülem;
- intendantuuri teenistust lahinguväljal — K. Sõjakooli sama aine õppejõud;
- auto juhtimist — Versailles autokooli õppejõud;
- vastuvõitlemist võltsimistele — võltsimiste vastuvõitlemise osakonna ülem Põllutöoministeriumis;
- kaubanduse ülikooli õppeaineid — sama ülikooli professorid ja
- poliitiliste teaduste ülikooli õppeaineid — sama ülikooli professorid.

K. I. kooli õppejõududest võib ainult kiitvalt rääkida. Loengud on hästi ettevalmistatud, trükitud ja õpilastele välja antud. Professor ilmub tihti loengule mõni minut enne määratud aega, istub oma kohale ja ootab kuni kella minutinäitaja jõuab täpsalt 12 peale, et siis algada.

Professorite üldine arv kahe aasta kestel oli 30, nendest 18 sõjaväelast, 7 kaubanduse ülikooli professorit, 3 poliitiliste teaduste ülikooli professorit ja 2 eriteadlast riigiasutistest. Kõrgema Sõjakooli professorid, kelle loenguid K. I. K. õpilased kuulavad ühes K. S. õpilastega, ei ole arvesse võetud.

Õppemeetodite alal leidub K. I. K. vähe, mis oleks meile uudiseks või mida võiksime võtta endale eeskujuks. Suurem jagu aineid kantakse ette loenguna, ilma

mingisuguste aine näitlikuks tegevate või selgitavate abinõudeta. Ka on K. I. K. õppeained sarnased, mida on raske illustreerida. Ka seinatahvlit ei kasuta professorid mitte iga loengu ajal. Loengu kestvus on mitmesugune, kõige lühem on 60 minutit, ülikoolides on see harilikult 75 või 90 minutit.

Kõigis ainetes on olemas trükitud loengud ehk õpperaamatud. See on ka tingimata tarvilik, sest õppimine ilma õpperaamatuta oleks üldse väga raske; ühekordne, pealegi lühendatud ettekanne mõnes juriidilises või administratiivses aines ei oleks küllaldane selle aine omandamiseks. Siin võiks tähendada, et peaaegu alati professori sõnaline ettekanne on lühendatud kokkuvõtte tema kirjalikust loengust. Iga 60-minutiline loeng vastab keskmiselt 30 trükitud leheküljele. K. I. K. sõjaväelastel-professoritel on kombeks enne loengut esitada õpilastele küsimusi eelmise loengu kohta, kulutades sellele 30—45 minutit. Et küsitavate õpilaste valik on täiesti juhuslik, siis kõik õpilased on sunnitud olema alati valmis vastust andma. See närveerib pisut, kuid sunnib õppima.

Õppeained, mida õpetatakse prantsuse Kõrgemas Intendantuuri koolis ja mida me loengute asukoha ning ühtlasi ka sisu järele võiksime jagada nelja gruppi, on järgmised:

a) Ained, milledes loengud peetakse K. I. K. loengute saalis:

Loengute arv.

1. Sõjaväe üldine administratsioon rahu ajal 19
2. Väeosade administratsioon 18
3. Sõjaväe pensionid 5
4. Sõidukulud ja veod 4
5. Administratiivsed tülküsimused (Contentieux administratif) 2
6. Kolooniade organisatsioon 9
7. Kolooniade administratsioon 15
8. Toidu ollused (Substances alimentaires). Toitmine bioloogilisest ja keemilisest küljest, toidu normid, koosseis, kalooriad jne. 6
9. Toit (Vivres). (Teraviljad, jahvatatus, leivaküpsetus, liha, külmetuseasjandus, tapamajad, konservide valmistus jne.) 16
10. Rahuaegsed ettevalmistused varustamiseks toiduainetega mo-

	Loengute arv
bilisatsiooni ja sõja korral (Ravitaillement)	8
11. Lahinguvälja toiduained (Vivres de campagne). (Riis, kuivatatud aiavili, sool, suhkur, kohvi, vein, konservid)	4
12. Valgustus ja küte	2
13. Mehaanilised seaded (Leivaküpsetuste, jaamaladude, külmetusemajade jne. sisseseaded ja ehitus, mitmesugused energia allikad, masinad jne.)	4
14. Intendantuur lahinguväljal (Varustamine toiduainetega, riietega, jalanõudega ja muuga lahinguväljal)	12
15. Nahk ja jalanõud (Naha koosseis, parkimine, omadused, sordid; jalanõude valmistamine)	7
16. Tekstiilained ja riided (Mitmesugused kiuained, nende omadused; ketramine, kudumine, riide sordid ja omadused)	8
17. Riievalmistus (Confection)	6
18. Magadishahendid (Voodid, madratsid, tekid, pesu)	5
19. Harjutused kaardil ja kodused tööd intendantuuri alal	5
20. Eelarve ained (Matières budgétaires)	13
21. Vastuvõtlemine võltsimistele (répression des fraudes)	4
22. Mobilisatsioon (ainult prantslastele)	8
b) Ained, milledes loengud peetakse Politiliste teaduste ülikoolis (Ecole libre des sciences politiques):	
23. Töökaitse seaduseandlus (législation ouvrière)	12
24. Põhja-Aafrika organisatsioon	8
25. Rahvusvaheline õigus (Rahvasteliit, sõja õigus)	12
d) Ained, milledes loengud peetakse Kaubanduse ülikoolis (Ecole des Hautes Etudes commerciales):	
26. Kaubanduslik raamatupidamine (kahekordne)	12
27. Töö organisatsioon (Taylorism)	3
28. Ettevõtete juhtimine (Gouvernement des entreprises)	8
29. Majandusegeograafia (Tähtsamad tooresained: süsi, petrooleum, teravili, suhkur, kohv, liha, vill, lina jne. Nende leiuvõi valmistusekohad ja kaubandus)	10

	Loengute arv
30. Kaubanduslikud ühingud	6
31. Tolliasjandus	3
32. Börsid	4
33. Rahavahetus (change)	4
e) Ained Kõrgemas Sõjakoolis ühes Kõrgema Sõjakooli õpilastega:	
34. Staabiteenistus	6
35. Intendantuuriteenistus	4
36. Taktikalised harjutused kaardil (à 4 tundi)	12
37. Staabiteenistuse praktilised harjutused — klassitööd (à 4 t.)	4
f) Peale selle:	
38. Autojuhtimine Versailles autokoolis, 12 teoreetilist loengut ja 14 seansi praktilisi harjutusi.	
39. Ratsasõit, üks kord nädalas, ainult prantsuse ohvitseridele.	
40. Praktilised harjutused peainspeksioonide laboratooriumides, kokku 3 seansi.	

Õppeainete pealkirjade loetlus ütleb vähe nende sisu kohta, kuid ajakirja ruum ei luba pikemalt peatuda iga aine juures. Loengute arvu võiks võtta umbkaudselt ainete suhtelise tähtsuse ja ulatuse hindamise aluseks.

Huvitava vahelduse loengutele moodustavad teaduslikud ekskursioonid ja visiidid mitmesugustesse sõjaväe ja era-ettevõtetesse ja asutistesse. Oma silmaga nägemine on kahtlemata parim abinõu õige ja mitteununeva ettekujutuse saamiseks mõnest vabrikust või mingisugusest teisest asutisest. Sõnaline ettekanne, kui hästi ja osavasti ta ka ei oleks tehtud, annab võrreldes oma silmaga nägemisega ainult kahvatu ja vähem tõetruu pildi.

1929/31. õppekursuse kestel teostasid K. I. K. õpilased järgmised visiidid (iga visiidi kestus 2—4 tundi):

— Jahuveskitesse, kokku 6 visiiti. Tutvuneti nii väiksematega — 100—150-kvintalilise produktsiooniga ööpäevas, kui ka kõige suurematega, mis jahvatavad 10.000 kvintali ehk 1 milj. kilogrammi vilja ööpäevas.

— Leivaküpsetuseasutustesse, kokku 4 visiiti. Siin võiks tähendada, et üldise põhimõttena sõjaväele tarvilikud tööd Prantsusmaal antakse välja eraettevõtjatele vähempakkumise teel. Jahvatamiseks ja leivaküpsetamiseks aga on sõjaväel oma ettevõtted ja nimelt seepärast, et sõja ajal

- sõjavägi paratamatult on sunnitud ise teostama leivaküpsetamist ja väiksemal määral ka jahvatamist. Uute tööstuste loomine mobilisatsiooni korral ei oleks küllalt kiire ega otstarbekohane.
- Nahaparkimise vabrikutesse, kokku 3 visiiti.
 - Jalanõude vabrikusse, kokku 3 visiiti.
 - Lihakonservide vabrikusse.
 - Suhkru rafineerimise vabrikusse.
 - Sadamaladudesse, Havris, Strassburgis ja Nantes'is.
 - Makaronivabrikusse.
 - Külmetuseladudesse.
 - Buljongi kubikute vabrik. („Kub“ ja „Maggi“).
 - Sõjaväe jaam-ladusse (station-magasin).
 - Tapamajasse.
 - Pariisi (Porte de la Vilette) loomaturule.
 - Pariisi lihamüügi keskaubamajadusse (Halles).
 - Šokoladi, kompvekkide, puuvilja konservide jne. vabrikutesse.
 - Sv. nahalõikamise töökotta. Prantsuse sõjavägi ostab naha eraettevõtjatelt, lõikab selle oma töökojas jalanõude valmistamiseks tarvilikuks osadeks ja annab jalanõude valmisõblemise jälle eraettevõtjatele.
 - Riidemudelite ladusse.
 - Riide (juure)lõikuse töökotta. Analoomiliselt jalanõude valmistamisele teostatakse sv. töökojas ainult riide lõikamine, riide õblemine antakse eraettevõtjatele.
 - Laagrivarustuse ning magadisvahendite ladudesse ja töökodadesse.
 - Sv. riide valmistuse töökotta (eraettevõtte).
 - Pesumajasse ja madratsite töökotta.
 - Teraskiivrite vabrikusse.
 - Ühte alamintendantuuri, maakonna toitlustamise kavade (mobilisatsiooni korraks) tutvumiseks koha peal.
 - Villase riide vabrikutesse, kokku 11 visiiti. (Villa sorteerimine, pesemine, värvimine, ketramine, kudumine, riide uhtumine, pügamine, pressimine, dekateerimine jne.).
 - Puuvillase ja linase riide vabrikutesse, kokku 4 visiiti.
 - Parkainete vabrikusse.

Osa ettevõtetest ja asutistest, kuhu teostati visiidid, asub Pariisis või Pariisi eeslinnades, osa ka teistes linnades: Havris, Lille's, Nantes, Strassburgis, Nevers'is, Eureux's, Montargis, Romorantin'is, Chateauroux ja Lyonis. Seega loetletud visiitide teostamisel K. I. K. õpilased ühtlasi tutvusid paljude Prantsusmaa põhjapoolse osa linnadega.

Eelpool on toodud õppeained ja visiidid 1929./31. aasta lennu õppekavast. Kuid sama õppekava püsib juba pikemat aega, suuremaid muudatusi temas ei ole tehtud.

Õpilaste töö kontrollimiseks ja nende teadmiste hindamiseks pannakse toime, harilikult pärast loengute lõppu, kuid mõnes aines alles järgmisel aastal, repetitsioonid (interrogations). Iga õpilane eraldi vastab professorile kas temale esitatud või liisu läbi tõmmatud küsimustele 15—20 minuti jooksul. Repetitsioonid ülikoolide õppejõudude poolt teostatakse kooliülema juuresolekul.

Eksame Kõrgema Intendantuuri kooli lõpetamiseks on kolm: üks esimese õppeaasta lõpul ja kaks — teise õppeaasta lõpul. Eksamineerimise komisjon koosneb:

- esimees: 1. klassi kindral-intendant, sõjaministri määramisel;
- liikmed: üks 2. klassi kindral-intendant ja kolm koloneli, kõik sõjaministri määramisel.

Kooliülema abi täidab eksamineerimise komisjoni sekretäri kohuseid, kuid ilma hääleõigusega. Kooliülem eksamitel ei viibi.

Komisjon jaguneb alamkomisjonideks, kes eksamid tegelikult teostavad ja kuhu kuuluvad peale komisjoni liikmete veel nende õppeainete professorid, milles eksamineeritakse. Käesoleval aastal oli selles alamkomisjonis, kellele mina vastasin, kokku kuus liiget.

Kolme eksamiga hinnatakse K. I. K. õpilaste teadmisi kõigis kahe aasta vältel õpitud ainetes. Viimase eksami kavast on tervelt neliteistkümmend õppeainet. Liisk otsustab, missugustes ainetes iga õpilane peab vastama esimese kahekümne minuti jooksul.

Iga õpilane eksamineeritakse eraldi. Ta saab liisu läbi tõmmatud numbrile vastava küsimustelehe ja talle antakse aega mõtlemiseks ning ettevalmistamiseks üksikust toas kolmkümmend minutit, kuni vastab eelmine. Seal tehtud märkuste lehe annab ta ära enne eksamit. 20 minuti jooksul õpilane kannab ette oma vastuse, ilma et

keegi teda segaks. Viimase kümne minuti vältel talle esitatakse küsimusi ka nendes õppeainetes, mida tema küsimusteleht ei sisalda.

Ohvitserid, kes eksamid vähemalt rahuldavalt sooritanud, loetakse kooli lõpetanuks. Kooli lõpetamisel seatakse kokku järjekorra nimestik, võttes arvesse:

- sisseastumise katsete hinnanguid;
- lõpueksamite hinnanguid;
- repetitsioonide hinnanguid;
- loengute ajal saadud vastuste ja praktiliste tööde hinnanguid.

Koolis on tarvitusel 20-balliline süsteem. Kooli lõpetamiseks on vaja, et keskmine lõplik ball oleks vähemalt 14, ja et teadmised üheski aines ei oleks hinnatud alla 8.

Kooli lõpetanud ohvitserid nimetatakse „intendandi-abiks“ (intendant-adjoint) ja määratakse teenistusse intendantuuridesse, kuhu nad peavad ilmuma pärast kahekuulist puhkust.

Intendandiabide teenistuse korraldamisel nõutakse esimeses järjekorras nende teadmiste ja oskuste täiendamist, jättes teisele kohale teenistuse huvi, mis võiks anda nende tööerakendamine mõnele kitsale erialale. Seepärast nad käivad läbi kõik teenistuse alad (riietus, toitlustamine, väeosade järelevalve jne.), jäädes igaihele ainult niikauaks, kui on vaja selle ala hästi tundmaõppimiseks. Seega intendandi-abi teenistus, mille kestvuse alammäär kaks aastat, on ühtlasi ka praktiliseks kooliks, täienduseks Kõrgemale Intendantuuri koolile.

Välismaalased võtavad osa kõigist õppetöödest, repetitsioonidest ja eksamitest ühistel alustel prantsuse ohvitseridega, välja arvatud ratsasõit ja mobilisatsioon.

Kokkuvõtte na prantsuse Kõrgema Intendantuuri kooli hindamiseks seame

üles küsimuse, kas ta täidab oma ülesande — ettevalmistada sv. intendante — ja kuidas. Vastus sellele küsimusele võib olla ainult jaatav, kuigi, võib olla, oleks võidud saada samasuguseid tulemusi õpilaste vähema vaevaga ja nende mälu väiksema koormamisega. Oma põhjalikkude erialaliste teadmistega ja teenistuse tundmisega on prantsuse sõjaväe intendandid teeninud lugupidamise teiste sõjaväelaste poolt. Ka intendantuuriteenistus üldse on omandanud püsiva ja kindla kuju, mis hiilgavalt kandis välja Maailmasõja tuleproovi.

Kuid meile on tähtsam küsimus, kui võrra prantsuse intendantide ettevalmistus vastab ettevalmistusele, missuguse peaksid omama meie „intendandid“. Vastuse saamiseks sellele küsimusele võiksime me K. I. K. poolt pakutavad teadmised jaotada kolme liiki:

- tehnilised teadmised, mis on peaaegu täies ulatuses kasutatavad meil ja samuti ka teistes riikides;
- juriidilised ja administratiivsed teadmised, mis meie seaduste, organisatsiooni ja administratsiooni erinevuse tõttu ei ole meil otsekohe kasutatavad, kuid mis on siiski kasulikud küsimuste selgitamiseks ja võrdluste tegemiseks kas eeskujul võtmise või väärsammudest hoidumise eesmärgiga;
- meile täiesti otstarbetud teadmised.

Võttes aluseks loengute arvu, võiksime umbkaudselt arvestada, et esimesse liiki kuuluvatele teadmistele on pühendatud 45%, teise — 45% ja kolmandasse — 10% õppeajast. Seega prantsuse K. I. kooli „kasulikkuse“ protsent välismaalaste suhtes on võrdlemisi kõrge. Kuid vaatamata sellele tuleb meie ohvitseridel, kes lõpetanud selle kooli, teha tublisti tööd oma teadmiste täiendamiseks ja kohandamiseks, et olla ajanõuete kõrgusel oma erialal meie oludes.

Kas kindral Samsonovi armee hukkimise põhjuseks Saksa salaluure meistriteos?

Möödunud aastal ilmus ühes Saksa ajakirjas asjaosalise huvitav jutustus Vene Samsonovi armee ühest hukkimise põhjustest. Jutustaja, endine vene kindralstaabi ohvitser, teeninud Samsonovi armee staa-

bis ja tema arvates on selle suure katastroofi peapõhjuseks Saksa salaluure meistriteos.

Oleme nii mõndagi Samsonovi armee hukkimise põhjustest lugenud ja isegi as-

jaosaliste suust kuulnud (kindral Lebedev'i ja kindral Dehn'i ettekanded 1922. a. Kõrgema Sõjakooli ruumides), kuid allpool toodud põhjus on uudisena. Tema tõelisuse juures võib ju kahelda, kuid võimatut siin ei ole. Salaluure võtteid on veelgi julgemaid olnud ja tema abil on suurematki korda saadetud. Lugu iseenesest on aga väga huvitav. Asjaosaline, endine vene kindralstaabi ohvitser X..., jutustab järgmist:

Kõikidest kindralstaabi ohvitseridest, kes õnnetu Samsonovi armee staabis teenisid, ei ole peale minu rohkem järele jäänud kui vahest kaks ehk kolm. Kuid ka need vähesed on, nii kui mina ise, kindlas usus, et saladuslik juhtum, millest siin tahan jutustada ja mida tol ajal ainult kõige lähem armee juhi saatkond pealt võis näha, tingimata peapõhjuseks oli meie raskele katastroofile. Pärastpoole ilmunud sõjaraamatutes ei ole sellest juhtumist peaaegu midagi, ehk ainult möödaminnes kirjutatud. See on arusaadav, sest peaaegu kõik hukkusid sel kohutaval päeval, mis meid kohe sõja alul tabas ja meilt röövis parema tsaari armee.

Seni ilmunud kirjutistes ainult üldjoontes juhitakse tähelepanu sellele, et sakslased äärmiselt meisterliku salaluure süsteemi abil, iseäranis raadio alal, meie väejuhatuse kõikidest ettevõtetest olid informeeritud, nii et nad ikka õigel ajal võisid sooritada vastutegevuse.

Üksikasjalikult mulle ka tänapäev veel arusaamatut juhtumit tahan siin esmakordselt kirjeldada.

Kohe sõja puhkemisel saatis meie generalissimus suurvürst Nikolai Nikolajevitsh pealetungimiseks Ida-Preisimaale kaks väljavalitud armee, nimelt põhjapoolse Njeman'i armee Rennenkampf'i — ja lõunapoolse Narevi armee Samsonovi juhatusel. Mõlemad said käsu teotseda alguses paralleelses suunas ja siis koondatult Berliini peale. Kuna Rennenkampf viivitades edasi läks, oli Samsonov oma armeega kuni 11/25. augustini jõudsasti edasi marsinud. Meie lõunapoolne tiib pidas sel päeval Soldau juures sakslasi kinni, kuna põhjapoolne tiib Allensteini juures end kindlustas. Keskaik aga — 3 väljavalitud Narevi armee korpust tungisid energiliselt metsaga, järvede ja soodega kaetud maastikust läbi, et jõuda T a n n e n b e r g i ja H o h e n s t e i n i juurde, kus näiliselt oli ees ainult 1 korpus sakslasi.

Sakslasi kavatseti lüüa ja siis raudteesõlmepunkt Osterode vallutada. Sammasammult surus meie tsentrum vaenlast lääne poole. Langenute ja vangivõetute riidetusest oli näha, et võitlesime 20-da saksa korpusega.

13/27. augustil tekkisid kahtlused meie väejuhatajal Samsonovil. Ohuluure poolt saadud teated näitasid, et niihästi meie põhjapoolse kui ka lõunapoolse tiiva vastu marssisid suured saksa koondised. Nähtavasti oli neil kavatsus meid mõlemalt tiivalt ümberhaarata. Samsonov pidi nüüd otsustama: kas tsentrumiga edasi tungida, vaatamata hädaohule, mis ähvardas tiive, või katkestada tsentrumi edukat tegevust selleks, et tiive puhastada ähvardavaist vaenlase osadest.

Ortelsburgis pidas meie väejuhataja kindralstaabi ohvitseridega nõu edaspidi-seks tegevuseks. Suurem osa leidis tarviliku olevat tsentrumi tegevust lääne sihis katkestada, sest vastasel korral oleks võinud terve armee ümberpiiratud ja hävitatud saada. Kindral Samsonov ühines sellega ja tegi juba korralduse tsentrumi tegevuse peatamiseks, kui järsku midagi eriskummalist juhtus.

Varssavi poolt tulev lennuk, mida meie tunnusmärkide järele otsustades omaks tunnistasime, laskus järsult alla ja maandus põhjapool Ortelsburki. Noor ohvitser kindralstaabi ohvitseri vormis hüppas lennukilt maha ja käskis end mootorrattal juurde rutanud shandarmil armee staapi sõidutada. Istus siis rattale, millega teda viidi lähedal olevasse linnakesesse, kus asus meie staap. Tulnud ohvitser esitles armee komandandile, nimetades ennast alam-kapten parun Keller'iks, andes edasi kiire iseloomuga kirjaliku korralduse.

Kindral Samsonov luges kirja läbi, vaatas teda veel kord ja sattudes silmnähtavalt ärevusse, andis järsult käsu tsentrumi tegevuse kohta varem tehtud korralduse tagasivõtmiseks. „Pealetungi tuleb energiliselt jätkata,“ hüüdis ta järsult.

Siis pööras kindral ohvitseri poole ja andis talle kae, öeldes: „Tänan teid, härra kapten. Teatage tema keiserliku kõrgusele, et loodan temale juba homme Osterode raudteesõlme vallutamiseks teateid saata.“

Elegantne staabikapten tervitas jumalagajatuks, istus mootorrattale ja sõitis oma lennuki juurde, ning mõne minuti pärast nägime teda kõrgel õhus lennukil Varssavi poole lendamas.

Ülemjuhatus korraldus, millele oli allakirjutanud kindral Shilinski, teatas pea-aegu noomivas toonis, et tema keiserlik kõrgus, suurvürst, imestavat väga meie armee tsentrumi pikaldaselt areneva tegevuse üle ja tuletab meelde, et Osterode vallutamise avab teed Berliini. Sakslaste poolt lendu lastud meie armee piiramise-lood olevat ainult pettekujutised. Rennenkampf'i armee — põhjas ja kaks Varssavi poolt appiruttavat korpust saavat sakslaste piiramise kavatsusi viibimata likvideerima.

Läbimurdmist tsentrumi poolt kästi energiliselt jätkata ja kordaminekust teatada.

Selle järel kindral Samsonov sundis veel 14/28. augustil oma 3 korpust tsentrumis läbitungimisele Hohensteini suunas. Sel ajal olid aga meie armee tiivad niihästi põhjas kui ka lõunas sakslaste poolt ümberhaaratud.

Alles sama päeva õhtul sai kindral Samsonov kohutavast õnnetusest aru. Kiirelt kordaseatud telefoniühenduse kaudu saatis ta appihüüded Varssavi: „Kogu minu armee on ümberpiiratud. Saatke abi kiires korras.“ — Vastuseks kostab talle telefonist suurvürsti raske etteheide tegevuse kohta. Samsonov kaitseb ennast. Ainult ülemjuhataja otsekoheisel käsul olla ta läbimurdmist tsentrumis jatkanud, olgugi

et ise täitsa teisel arvamusel oli. Kuid ülemjuhatuses keegi ei teadnud sarnasest käsust, ega olla ka keegi lennukit Narev'i armee juurde saatnud. Suurvürst küsib kas kindral Samsonov hulluks on läinud, et ta julgeb edasi anda selliseid fantastilisi väljamõeldisi. See murdis 2. armee juhi. Ümberringi mürises ja välkus horisont kui üks suur tulemeri; meie ridade vahele langesid hirmsat hävitust tekitades saksa granaadid. See põrgutuli kestis terve augusti 15/29 päeva jooksul. Täitsa apaatselt istus kindral Samsonov väljatoolil, vaadates iga minutiga kohutavamaks muutuvat hävitusetööd. Kõlatu häälega käskis ta minul suurtükiväe ülemat kutsuda. Täites käsku, otsisin teda asjata hirmsas segaduses pool tundi. Tagasi tulles nägin väejuhatajat kindral Samsonovi maas lamavat. Veri nirises tal meelegohast. Ta oli enese surmanud, läbistades revolvrikuuliga pea. Surnult või haavatult lamas ka juba üle poole paremast Vene armeest. Ülejäänud osa andis enese vangi. Langesin ka mina sakslaste kätte vangi, saades ennem raskesti haavata.

„Palju olen pärast seda üle elanud ja kannatanud; palju olen kuulnud ja lugunud salaluure võtetest, aga veel täna ütlen enesele: see võte oli kavalam kõikidest spionaaži võtetest, — see oli safaluure meistriteos,“ lõpetab autor. J. J.

Asjatuid märkmeid ja vildakuid võrdlusi.

J. Junkuri kirjutiste puhul „Sõdur“ nr. nr. 29/30 ja 33/34.

H. Grabbi.

„Sõduris“ vaielusekorras avaldatud artikkel „Märkmeid ja mõtteid pataljoni-, kompani- ja välisuurtükiväe patareiuülemate ühendatud kursuse puhul“ lugupeetud J. Junkur on arvustajana sõna võtnud kursuse üldise eesmärgi ja õppetöö teostamise kohta. Kuna mainitud artikkel valgustas nii mõndagi küsimust omapärasest vaatevinklist, tuginedes selle juures täiesti erinevale võrdlusobjektile, siis pidi ta kahtlematult leidma vastukaja.

Kursuse üldise eesmärgi ja maksvusel olnud õppekava kohta on lugupeetud A. T. poolt toodud küllalt kaaluvaid vastuväi-

teid*), ära märkides neid erinevusi, nii eesmärgis kui ka süsteemis, mis omased ühe või teise riigi sõjaväe väljaõppele. Tahe leida selle juures kõigeparemat ja otstarbekohasemat, mis ühtlasi ka oleks täielises kokkukõlas kohapealse olukorraga, sunnib sageligi loobuma ilusatest välisvormidest. Pikemalt nendel küsimustel peatuda — oleks ülearune.

Luban endale, kui möödunud pataljoni-, kompani- ja patareiuülemate kursuse õppetööle lähedalolijale, lühidalt peatuda peaaesja-

*) Vaata „Sõdur“ nr. 31/32 s. a.

likult mõnel õppetööd arvustaval märkmel. Kahjuks, iga väite ja märkuse kohta ei saa võtta sõna, sest lugupeetud J. Junkuri väljendusviisist ei selgu alati, kas ta isiklikult pooldab teatud asjaolu või mitte.

Kõigepealt relva tundmise ja käsitamise oskus. J. Junkur arvab, et „nende alade peale kursuse liigagi kallist aega kulutada ei oleks tarvitsenud,“ sest... „iga ohvitser tunneb niikuinii omi relvi, samuti ka nende hooldamise nõudeid...“

Isiklikult olen veidi teistsugusel arvamisel ja julgen väita, et ka mitte kõik kursused ei jaganud lugupeetud J. Junkuri arvamist, loomulikult, kui relva tundmise all mitte mõelda ainult tema väliskuju. Sisemäärustiku §§ 333 ja 352 nõuded kohustavad pataljoni- ja kompaniülemaid üksikasjaliselt tundma relva hooldamise nõudeid, relvade juures ettetulevaid vigastusi ja rikkeid, samuti ka nende vigastuste mõjusid relva tarvitamiskõbulikkusele. Sellist relvatundmist süvendavad aga märksa praktilised tööd relvtöökojas vilunud eriteadlaste juhatusel.

Oli võimalus jälgida ka juba küllaldaselt vilunud kompaniülemaid, kes innuga asja juures olles alati vajalikuks pidasid üht või teist üksikasja paberile märkida. Lugupeetud J. Junkur peaks teadma, et paljude kursuse kuulajate soovil neile enne kursustelt lahkumist välja anti vintpüssi ülevaatusreegliid paljundatud kujul. Tähendab, oli küsimusi, mis väärtsid meelepidamist ja edaspidist kasutamist. Piirduda aga sel alal ainult „kirjatähega“, nagu soovib J. J. — on poolik abinõu.

Samuti peaks lugupeetud J. Junkuril väga hästi meeles olema sarnane juhus, kus üks kursuse kuulaja inglise vintpüssist laskmisel sihtimiseks kasutas sihiku-kaeluse- ja raamivahelist avaust. Ei saa ju seda nimetada relva tundmiseks! Võiksin tuua veel rea näiteid sel alal, kus näiliselt, võib olla, piasjad, tegelikus elus siiski osutuvad tähtsaks. Muidugi sellele, kes

tahab midagi omada. Samuti kui ühel juba varem on suuremad teadmised ja enam kogemusi, kui teisel.

Sama põhimõtte on täiel määral maksev ka „asjatu“ laskeasjanduse kohta. Eriti kui silmaspidada viimaseaja nõudeid selle õppeaine alal. Vähe on sellest, kui väljaõppe eest vastutav juht seda ala tunneb vaid üldjoontes. See on pahe, aga mitte lohus. Kui tahame sel alal veel edasijõuda, ette võtta mõningaid parandusi, leida uusi õppeviise, mis võimaldaksid aja ja jõu säästu — peab ka juht ja kontrollija enam teadma kui „üldjooni“.

„.....Prantslased tegid praktiliste harjutustega kaardil algust kohe kursuse esimesel päeval, meie aga jõudsime selleni välja alles 17. päeval...“

Milleks see liialt omapärane argument? Esiteks, ei saa üldse lugeda ideaaliks praktilise harjutuse algamist kaardil kohe kursuse esimesel päeval, ja teiseks, prantslaste õppekavas puudus üldse väljaõppe küsimus.

Miks Jägala laagris suurtükiväe tegevust demonstreeriti vähem kui Coëtquidani laagris, sellele „arusaamatusele“ on lugupeetud J. J. annud juba ise vastuse märkmet eelpool oleva lausega: „Ainult viimase ala peale (lahinglaskmised H. G.) kulutasid prantslased märksa rohkem aega ja laskemoona kui meie, mis ka iseenesest mõistetav (Minu sõrendus H. G.).“

Kursustel peetud „teoreetiliste loengute lõviosas“ on süüdi vaid lugupeetud J. J. ühekülgne arvestuseviis, nagu seda A. T. põhjendatult on tõestanud oma ääremärkustes*). Sama ühekülgne nagu väide, et kursusel peeti päevas kuus tundi loenguid. Seda tõestada vaid veebruarikuu 2-päevase tunnikavaga, oleks liialt kategooriline. Võtame näitena teisi andmeid:

*) Vaata „Sõdur“ nr. 31/32 s. a.

Kuupäev	Kellele	K E L L A A E G					
		0800—0850	0900—0950	1000—1050	1100—1150	1200—1250	1300—1350
Neljapäev 26. märts	Pataljoni- ja kompani- ülematele	Väikeste üksuste taktikaline väljaõpe Praktiline tund. Teem nr. 4			Harjutus kaardil Pataljon täandumisel		
Reede 27. märts	Sama	Praktilised tööd relvade korrashoiu alal			Laskeasjandus Praktiline tund Teem nr. 3		

Nii siis peaksime järeldama, et kursusel üldse ei peetud loenguid. Selline järeldus oleks aga ekslik, ühekülgne.

Edasi. Märkmete ja mõtete autor leiab ühe pahe selles, et praktiliste tundide andmisel kasutati näitemeeskonnaks Tallinna garnisoni väeosadest kohale toodud üksusi, kellede väljaõppe tase ei olnud igakord kokkukõlas antud tunniga. Õigus. Ei vaidle selle vastu, et siin esile võivad tulla teatud puudused. Meeskond on võõras; kord võib juhtuda nii, et antav tund (teema) on meeskonnale tuttav (enem juba läbivõetud), teinekord jälle meeskonna väljaõppes pole jõutud veel nii kaugele, et teatud teemat nendega käsitada. Kuid see on paratamatu nähe, sest võimatu on reguleerida kursuse õppetööd noorte väljaõppe ajaga, või vastupidi.

Igatahes on aga see pahe palju väiksem kui lugupeetud J. J. poolt soovitatud kursuste kuulajate kasutamine näitemeeskonnaks. Viimane põhimõte pole uudis. Katseid sel alal on tehtud, tulemused — aga täitsa negatiivsed. Kujuneb välja midagi sarnast kui kirjaoskajate inimeste varal püüaksime näidata aabitsa õpetamise viise. Asi võib kujuneda jandiks ja sellest tuleb hoiduda.

Mis puutub töökavadesse, siis sellele olukorrale, mis valitseb väeosades nende suhtes, on kursusel vähe kaasa rääkida. Kursuse õppetöö kestvusel rõhutati korduvalt, et töökavasid tuleb võimalikult kokku suruda, samuti ka tunni väärtust ei saa hinnata mitte töökava järele, vaid selle järele, kuidas tund tegelikult antud ja läbi viidud. Olenevalt tunniandja oskusest ja vilumusest võib töökava erineda ühel või teisel juhul, ja teatud olukordis ka täiesti puududa.

Taktikaliste harjutuste läbiviimisel kaardil ja maastikul lugupeetud J. J. leiab järgmisi peamisi puudusi:

- iga ülesanne oli omaette tervik, oma eriolukorraga teotsemine kaardil sündis igas suunas,
- läbiarutamistest ei võtnud osa esindajad igast väeliigist ja erialalt,
- lasti kirjutada ka käske.

Kas ülesannete kokkuseadmine igakordseks harjutuseks sünnib tervikut kujutava olukorrana, või järgnevad episoodid on siduvuses eelmistega, on puht õppemeetodi küsimus, olenedes suurel määral sellest, milline on õppuse üldeesmärk ja milliste üksustega tuleb teotseda. Niihästi ühel kui teisel viisil on oma hüved ja pahed.

Mida piltlikumalt meie õppetöö algades tahame esile tuua teatud lahingujärku iseloomustavaid põhimõtteid ja erinevusi, mida enam meie tahame selgitada väikeste üksuste lahingutegevuse olenevust maastikust, seda konkreetsemad ja selgemad piirjooned peame tõmmama üksikute lahingujärkude vahel, seda enam peame otsima erinevat maastikku, erinevaid tingimusi. See põhjustabki uute olukordade loomist ja nende elustamist täiendavate olukordadega. Esialgsed põhimõtted omandatud, tegevus üle kantud suuremate üksuste raamidesse — võime kõneleda juba teatud operatsiooni tervikust. Siin ei esine enam üleminek ühest lahingujärgust teise niivõrt teraval kujul, üksus teotseb laiemal maalal, mitmekesisemal maastikul.

Peale selle mitmekesisete olukordade loomine on heaks igakordseks harjutuseks olukorra õigeaks hinnanguks, tema erinevate elementide kõigeekülgseks analüüsiks. Ei ole mitte ükskõik, kas üksus, millega teotseme, on puhanud ja värske, või kaotusi kannud ja läbi teinud pika rännaku; milline on ilmastik, aeg, millised naabrid jne. Juhitimize puhtideelise külje kõrval on need samuti kaaluvad tegurid.

Teotsemine kaardil „kord põhjast lõunasse, kord lõunast põhja....“ on loomulik ja arusaadav, kui arvesse võtta väikeste üksuste teotsemiseks mõõtkavalt kõlvulikude kaartide piiratud arvu ja püüet esile tuua mitmekesisest maastikku. Teatud suunas teotsemine on tähtis seal, kus ülesande lahendus on seotud operatiiv- ja strateegiliste probleemidega. Et aga kaart lõpuks määrduks ja kirjuks muutus, ka sellest võib puhastamisega üle saada. Kaardi uuendamine oleks ju hea ja soovitatav, kuid vaevalt on meil võimalusi igale õpilasele iga ülesande jaoks välja anda uut kaarti.

Teiste väeliikide teotsemisega ühenduses olevate küsimuste läbiarutamiseks igakord vastavaid eriteadlasi kohale kutsuda ei ole õppejõudude piiratud arvu juures sugugi nii lihtis, nagu seda lugupeetud J. J. arvab. Pealegi on väga küsitav, kuivõrt vaja oli ühe-kahe patarei ja soomusauto rühma taktikalise kasutamise põhimõtete selgitamiseks igakord just eriteadlasi.

Nõue, et iga olukorra kohta tuli kirjutada mitte ainult otsus, vaid ka vastav käsk, on minu arusaamisel täitsa oluline ja vajalik. Ka selles suunas tuleb meil teha jõupingutusi ja tööd, et saavutada käskudes kokkusurutult selgeid ja täpsaid väljendusviise ning ladusat keelt.

„.....kas ei kaldu meie ehk liiaks äärmusse, kui omi automaatrelvi ikka vaid flankeerivalt tulistama paneme. Üks naljahammas tähendas juba, et meie kuulipildujad tuleks alati asetada nii, et sihturile vaade otse oma ette millegiga kaetud oleks.“

Liig ühekülgne arusaamine kuulipildujate kasutamisel. J. J. teab väga hästi, et kursuse kestvusel juhatusel tuli korduvalt hoiatada kuulajaid šablooni kaldumise eest. See pahe on liialt külgehakkav, sest „tallatud rada on kerge sammuda“. Viiks pikale lähemalt peatuda automaatrelvade kasutamisel; küsimus on selleks liialt laialdane. Kuid tõsiasi on see, et oma r. k. otstarbekohase paigutamise saavutamiseks flankeerivalt tule tõhususe maksimumi. Ka naljahammas võib vahel teha „halba nalja“.

Väeliikidevahelise koostöö mõttes J. J. kahetseb, et kursusel peale jala- ja suurtükiväe ohvitseride veel ei olnud ratsa-, inseneri- ja lennuväelasi. Selle kohta tuleks aga öelda — õnneks! Vastasel korral oleks õppetöös esile kerkinud ületamatud

raskused. Prantsuse majorite õppetsükl ei saa siin olla mingisuguseks mõõdupuuk. Meil on see küsimus lahendatud sootuks teisiti.

Lõpuks. Ei usu, et meil mingisuguse „salapärase prestiiži“ alalhoidmise eesmärgil õigus oleks sundida ohvitseri, kellel kursustel viibides niikuinii lisakulusid, veel endale võtma eraldi korteri Tallinnas.

Need mõned vastuväited lugupeetud J. Junkuri märkmetele on tehtud mitte vaie-luseesmärgil, vaid püüdel valgustada üksikuid küsimusi lähtudes veidi teisest vaatevinklist. Samuti ei taha ma öelda, et kursusel oli kõik ideaalne. Sugugi mitte. Ka meil on oma pahesid ja puuduseid. Oleme selles teadlikud. Püüame nendest jõudmööda üle saada. Iga asjalik ja konkreetne ettepanek on tänuväär, väärib tähelepanu ja kaalumist. Lugupeetud J. Junkur avaldab aga rea märkmeid, mis otstarbetud, ja julgen väita, et ta ka ise selles teadlik on, kui meelde tuleb meie kõnelusi õppetöös kestusel nii mõnegi küsimuse kohta.

Tagala korraldamisest. *)

I. Kasak.

5. Väliposti korraldamine.

Kirjavahetus ja ajakirjanduse saamine on abinõusid, et hoida alal sidet võitlejate ja sisema vahel. See on väga vajalik, et anda lohutust võitlejatele nende raskest elus. Seetõttu kõigiti hoolitsetakse posti korraliku kättetoimetamise ja ärasaatmise eest.

Posti korraldamine sõjaajal eraldub rahuaegsest korrast, sest väeosade asukohad ei ole teada. Kaitseväe osas või asutises teeniva kaitsevälase kirjale märgitakse ainult kaitsevälase auaste ja nimi ning väeosa ja tarbekorral selle allüksuse nimetus. Suuremates tsentrumites asuvad posti sorteerimise punktid, kust kaitsevälaste kirjad edasi saadetakse rinde sorteerimise punktidesse. Rinde sorteerimise punktides saadetakse post koos elutarvetega kuni väeosa allüksusteni. Posti saatmine rindelt sünnib vastupidises korras: kirjad antakse elutarvete tootjate kätte, kes nad edasi saadavad väeosa majandusevoori kaudu väekoondise elutarvete väljaandmise punkti. Viimane saadab posti sisemaale. Teine võimalus on posti saatmist korraldada väeosa staabi kaudu, kust kirjad edasi toimetatakse otsekohe rinde sorteerimise punkti või vastupidi.

Sisemaal asuvates väeosades ja asutistes teenivad kaitsevälased saavad oma posti mõnest sisemaa sorteerimise punktist.

Kõik kirjavahetus allub sõjaaegsele järelevaatusele — kontrollile. On keelatud avaldada kirjas teateid meie sõjaliste jõudude, kavatsuste, ehitiste jne. kohta, mis, sattudes vaenlase kätte, võiks tekitada meile kahju. Niisama ei tohi levitada kahjulikke kuuldusi, teha riigivastast propagandat jne. Kõik kirjad oma liikumisel läbitavad mõne punkti, kus teotseb kontroll.

Kaitsevälaste kirjad on margivabad. Selleks märgitakse kirjale „kaitseväe“ või „tegevvägi“ ning ta varustatakse vastava väeosa pitsoriga.

6. Ühendusteede ja transpordi korraldamine.

Eespool nägime, kui tähtis on õigeaegse juureveo ja evakueerimise korraldamine, mida võib teostada ainult küllaliste heade ühendusteede olemasolul. Ühendusteede võrk kujuneb pikamisi peamiselt rahva rahuaegse elu kohaselt. Et aga ühendusteid on raske kiiresti luua, tuleb juba rahuajal arvestada teedevõrgu loomisest riigikaitse vajadusi. Sõjaajal sünniks peamiselt olemasoleva teedevõrgu korrashoidmine ja võimaluse piires täiendamine.

Vaatame, kuidas sünnib kõige kolme ühenduste kasutamine sõja korral.

*) V. „Sõdur“ 23/24, 25/26 ja 33/34.

Raudtee on tähtsaim ühendusette, ta võimaldab kiiresti teostada vedusid suurel arvul. Kuid ta on tundelik transportabinõu, nõudes oma teenimiseks vilunud juhtimist, korrashoitut teed ja veerevat keskeadest ning tehniliselt hästi ette valmistatud meeskonda.

Enamikus kõikjal läheb sõja puhkemisel raudtee kas täielikult või osaliselt sõjaväe kõrgema juhatuse korraldusse. Suuremates riikides, kus riigi territoorium jaguneb sõjaväeljaks ja sise- maaks, on esimeses enamikus raudteed täielikult allutatud sõjaväe kõrgemale võimule, kuna sise- maal nad hoiavad suurel määral alal selle orga- nisatsiooni ja teotsemise korra, mis neil on rahu- ajal.

Raudtee liikumise juhtimine ja korraldamine teostatakse tsentraliseeritult keskkohast. Ainult raudtee lõpuosas, kus teotsevad soomusrongid ega ole enam liikumist teistel rongidel, antakse vaja- dusel raudtee nimetatud osade korraldusse. Kait- seväe kõrgema juhatuse staabis moodustatakse asutis, kelle ülesandeks on transpordi üldine kor- raldamine kaitseväge huvides. Tema ülem juhib ka raudtee tööd kaitseväge vedudel kokkukõlas raudteevalitsuse juhtidega. Nimetatud kaitseväge asutise esindajana on kohapeal raudtee koman- dandid või vajadusel transpordi ohvitserid suu- remate väekoondiste staapides, kellele väekoondi- se ja -osade ülemad annavad oma nõudmised kaitseväge vedude alal. Väljaspool nimetatud ohvitseri ei ole lubatav kaitsevägele segada raudtee töösse.

Raudtee abistamiseks eriti rinde läheduses luuakse raudteeosad kas kaitsevägeledest või raudteelastest.

Raskuste transporteerimiseks raudteel mõne laoni või lähemale väeosadele, eriti suurtükiväe üksustele, on kasulik luua väliraudteid. Nimetatud raudtee ehitus on tundavamalt nõr- gem, kuid kiirem kui harulikul raudteel; temal veetakse vagonette kas inimese või hobuse jõul või juhtumil, kui tee on paremini ehitatud, ka väikeste vedurite abil. Maailmasõjas stabilisee- runud rinde ajajärgul tekkisid väga paljud väli- raudteed, mis mõjuvalt abistasid maantee trans- pordi tööd.

Veeteede transpordi juhtimine ja korral- damine on niisama tsentraliseeritud, nagu seda eelpool nägime raudteede suhtes. Ainult vähe- mad veeteed antakse kohalike väekoondiste või -osade korraldusse. Vajadusel määratakse kohale transpordi üldkorraldaja asutise esindaja- tena sadama- või veeteede komandante.

Vedude nõudmiste alusel töötatakse eelnime- tatud kaitseväge asutiste poolt täppis veokava väeosadele ja raudtee asutistele. Nimetatud kava tuleb täpsalt täita, meeletades, et vähemgi muudatus antud veokavas võib raudteel tekitada raskusi ettenähtud vedude teostamisel. Kaitse- väele antav veokava sisaldab järgmisi andmeid:

transpordi ülem, kellele antakse staabi poolt veo- nõudmised. Transpordi ülem teotseb tihedas kon- taktis raudtee komandantidega ja väekoondise staabi transpordi ohvitseriga. Väekoondise trans- port koosneb auto- ja hobuseosadest, niisama on tema käsutuses abinõud teede luureks, märkimi- seks ja kasutamisel tekkivate rikete parandami- seks. Suuremad parandusetööd maanteedel ja uute teede rajamine väekoondise tagalas tehakse väekoondise inseneri korraldusel ja abinõudega.

Sisemaal on maanteedel kaitseväge vedude teostamine eelnimetatud transpordi üldkorralda- ja käes. Selleks luuakse erilised transpordosa- ja kasutatakse vajadusel küüti. Sisemaal hoi- takse maanteed korras rahuajal teotsevate orga- nite poolt, kaitseväge võimude järelevalvel.

Õhujõudude kasvamisega tekib sõja korral- ikka enam ja enam takistusi liiklemiseks raud- teel. Tuleb tõsiselt mõelda autotranspordi ra- kendamisele töösse, kui raudtee liikumine katkeb. Selleks luuakse lisatranspordid ja hoitakse heas korras maanteed tähtsamate punktide vahel. Peale raudteede kujunevad seega magistraal- maanteed, n. n. etapi- või sõjateed, millele võib viivitusega kanda vedude ja liikumise kor- raldamine, kui raudtee töö peaks lakkama. Ve- dude ja liikumise korraldamine nimetatud teedel kohapeal teostatakse raudtee komandantide ja väekoondise staabi transpordi ohvitseri poolt või määratakse vajadusel erilised komandandid. Mõ- nel juhtumil koosneb nimetatud tee osaliselt raud-, vee- ja maanteest. Näeme, et transpordi töö on tunduvalt tsentraliseeritud, et teda seega teha paenduvaks igasuguste üllatuste võitmiseks ja et ta kisuks vähem võitlejaid rindelt.

Vedude nõuete alusel töötatakse veokavad maantee transpordile. Kui teed on kitsad, siis tuleb mõelda kuidas mööduda vastutulistest. Kui teid on palju, siis on soovitatav neid nii kasu- tada, et liikumisel ei tuleks ristlemisi ega möö- dumisi. Veonõuete alusel koostatakse veokavad ja vooide liiklemise graafikud.

7. Julgestamine tagalas.

Tagala on reservuaar, kust pidevalt toidetak- se rinnet kõige vajalikuga. Et see töö ei katkeks ega saaks segatud, tuleb võimaldada rinde ka- suks töötavatele asutistele, sideliinidele ja ühen- duseteele korralik funktsioneerimine. Seda tööd võib vaenlane segada õhukallaletungidega, õhu- jõudude kaasabil tagalasse toimetatud dessan- t- osadega, rindest läbi tunginud salkadega, oma poolehoidjatega meie keskelt ja kihutustööga.

Tagala julgustamist teostavad eeskätt väli- väed ja meie õhujõud. Valve alla võetakse kõik tähtsamad laod, sõlm- ja depoojaamad, sillad, asutised jne. Need postid on varustatud õhu- kaitse abinõudega. Riigi tervel maa- alal korral- datakse õhuvaatlusepostide võrk, et hoiatada tähtsamaid tsentrumeid vastase lennukite tule-

Ešeloni number	Väeosa nimetus	Pealelaadimise				Rongi välju- mine	Koo- seade	Mahalaadimise				Märk- meid
		jaam, koht, juure- sõit	laadi- mise abinõud	algus	lõpp			jaam, koht, juure- sõit	laadi- mise abinõud	algus	lõpp	

Maanteede korraldamine ja liikumise re- guleerimine väekoondise tagala raioonis teosta- takse väekoondise staabi poolt. Väekoondises on

kust jne. Võitluseks vastase kihutustööga suu- nitakse tegevusse meie riiklik propaganda ja sel- gitustöö.

Väeosade ja väekoondiste tagala raioonis korraldab julgeolekut vastav komandant oma meeskonnaga. Selles raioonis tuleb eriti olla valmis rindest läbi imbunud vastase üksikute salkade hävitamiseks. Selleks peavad valmis olema kõik staabid, tagala asutised ja voodid. Niisama tuleb relvi kaasas kanda kõigil kaitseväelastel. Teedel asetatakse postid, et selgitada inimeste liikumise otstarvet, kusjuures kohalikkude elanikkude liikumist üldse kitsendatakse.

Sisemaal korraldab julgeolekut kas selleks loodud komandantuuride võrk, nagu ta üldiselt oli Vabadusesõjas ja Saksa okupatsiooni ajal 1918. a., või luuakse selleks erilised II järgu üksused (etapiväed). Maailmasõja ajal olid Venes raudtee ja teiste tähtsamate punktide valveks

komandeeritud vähema lahinguväärtusega üksused või erilised komandod. Komandantuuride või valveks loodud üksuste ülemad korraldavad tähtsamate punktide valvet, kindlustavad korda ja julgeolekut oma raioonis, jälgivad, et sideliine ja ühenduseid ei rikutaks, abistavad toitlusorganeid rekvireerimistel, korraldavad küüte, annavad elanikkudele liiklemiselubasid jne. Raudteel korraldab tähtsamate punktide valvet ja reguleerib erasikute liikumise võimalusi — raudtee komandant.

Tagala julgestamisel tuleb võimalikult enam tööle rakendada kaitseliitlasi ja riigiametnikke, nagu metsavahte, raudtee valveks — vahte, ehitusetöölisi ja teisi. Tähtsamad punktid tulevad igal juhul valvata alalise meeskonna poolt.

Kilde sõjaväe elust XVIII sajandil.

Leo Leesment.

I. Käsukiri aastast 1780.

Meie kaitseväes maksvas sisemäärustikus nõutakse sõduritelt lühidalt ja asjalikult, et nad hommikusel ülevaatusel oleksid end korralikult pesnud ja riietanud, ja pesu ning riided oleksid korras ja puhastatud. Nii § 592. Säärased nõuded on maksnud ka enamalt igas distsiplineeritud, korralikus sõjaväes. Ainult väljenduseviis on olnud teistsugune vastavalt aja vaimule. Pole vist huvituseta tutvuda ajalukku varisenud sõjaväeliste korraldustega nimetatud küsimuse kohta.

Nii paistavad meile väga imelikkudena, võib olla isegi täitsa võõrastavatena sõjaväelised käsukirjad, mis antud poolteist-sada aastat tagasi, nõndanimetatud „patside ajast“ — ajajärgust, kus sõdurid kandisid patse.

Ühes Austria käsukirjas a. 1780 öeldakse: „Hommikusel ülevaatusel poisid peavad olema korralikult puuderdatud, kõrvad hästi puhtaks pestud, samuti ei tohi olla patsid täis puudrit. Relvalaed ja padrunitaskud peavad olema kõik vööbatud, samuti nahkesemed tehtud valgeks, et nad ei värviks. Poisid, kes habemetega, peavad viimaseid hästi korraldama, ja et keegi joobnult ülevaatusse ei ilmuks, ega viinapudelit oma juures ei peaks.“

Teises käsukirjas öeldakse veel täpsamini: „Patsid ei tohi olla alustatud liig kõrgelt ega liig madalalt. Soengu peale tuleb panna rohkem rõhku, et igal mehel oleks kolm parajat lokki, ja ainult sel korral, kui tal liig vähe juukseid, võib olla kaks lokki.“

Tänapäeva sõjavägi — rahvavägi — ei tunne enam sääraseid käsukirju. Napoleoniiga kadus nõndanimetatud patsiga paradiisoldat kirjus mundris; tekkis murrang — uus ajajärk sõjaväelises elus.

II. Lahingukäsk aastast 1799.

Kui meie Jalaväe eeskirja II osas, 1931. a., mis käsitab jalaväge lahingus, on öeldud § 256-s, et lahingu ajal ülemal tuleb teha kiireid otsusi, mis väljendatakse lühikestes ja selgetes käskudes, siis on see vana tuntud doktriin, mille tunnustusi ajalugu on säilitanud arhiivides ja trükitoodetes.

Näitena olgu siinkohal esitatud vene võiduka generalissimuse Aleksander Suurovi juhised oma sõjaväele, kes võidurikalt võitles a. 1799 Põhja-Itaalias prantslaste vastu. Suurovi lahingukäskud on väga originaalsed, nagu oli tema ise, ja iseloomustavad piltlikult toda aega.

„Alessandria (Põhja-Itaalias), 5. (16.) juulil:

1. Vaenlase armee võtta vangi.

Kindlalt mõjuda armee peale, et vaenlast on 26 tuhat¹⁾, millest ainult 7.000 prantslased; teised on kõiksugu kokkukogutud rekvisitsioonimehed.

2. Kasakad saavad torkama, kuid peavad täpsalt kuulama kui prantslased hakkavad hüüdma: „pardon“, või šamaadi lööma (bitj „šamad“)²⁾. Kasakatel enesetel tuleb rünnakul karjuda: „maha relvad,

¹⁾ Tegelikult oli prantslaste väejuhi Makdonaldi (Šotimaalt pärit) armees 36 tuhat inimest.

²⁾ Prantsuskeelne *chamade* tähendab alistumise, allaandmise signaali.

pardon, visake maha relvad!“ (balesarm, pardon, shetelesarm)¹⁾ ning karjudes tuleb rängalt raiuda ratsaväge ja kiirelt laskuda patareide juurde, mis on eriti mõjuv.

3. Kasakatel, kellel võimalus, rikkuda üle Taro jõe²⁾ viiv sild ja sellega alustada meeleheidet. Vangidega olla armulikud, löökidel tehku suurt kisa, löögu kõvasti trummi; kus võimalik, seal mängigu muusika, eriti aga tagaajamisel, kui ratsavägi torkab ja raiub, et oleks oma-dele kuulda.

Vaenlase kindraleid peavad kasakad esijoonel silmaspidama, kuid ka teisi kindralite ümber olevaid salku; karjuda „pardon“ ja kui nad ei alistu, siis tappa.“

III. Sõduri „arvamine“ keisrinnast ja sõjast XVIII sajandi keskel.

Vene keisrinna Eliisabeti (1741—1761) ajast on säilinud rida salajase kantselei akte, millede hulgas leidub ka üksikuid asjatoimetisi sõjaväelaste kohta, kus avalduvad nende vaated ühelt poolt naissoost valitseja peale ja teiselt poolt rahulolematust rahuaegse teenistusega, kus puudub võimalus sõdimiseks.

Alljärgnevalt on esitatud lihtsõduri — kasaka — avaldis, millele peale uurimise salajase kantselei poolt järgnes peksmine ja väljasaatmine sunnitööle.³⁾ Esitatud sõduri avaldis oli aluse saanud asjaolust, et keisrinna Eliisabet oli ühe Ukraina vaese lihtkasaka Gregori kaks poega, Aleksei ja Kirill Rasumovskid, seadnud kõrgele järjele, ühtlasi kiirelt ülendades vanemat venda Alekseid sõjaväelistes aukraadides. Kui Peeter I-se ajal seda sagedasti juhtus, siis olid need isikud oma annete ja võimete poolest seda väärt, mida ka igauks tundis; nüüd aga, Rasumovskidel kumbagiti ei olnud. Rahva sekka valgunud kuuldsed olid aluseks ülespuhutud juttudele, millised valitsuse kõrvu puutudes andsid põhjust uurimiseks ja karistamiseks.

Keegi sõjakas kasak ajas juttu ühe väikevenelasega. Viimane oli öelnud jutu sees: „Olen kuulnud, et Anitškovski majas⁴⁾ elab Rasumovskide vennapoeg — kapten, ja Rasumovskid on suured saksad.“ Nende sõnade peale vastanud kasak: „Kui ükskord keiser istub troonile, küllap ta siis

nad sealt kupatab, nüüd aga on eit nad kõrgele upitanud; kui eit valitseb, siis pole ka sõda; mis teenistus meil nüüd on? Kui oleks sõda, küllap ma siis juba nende kindralite jaoks teritaksin oma mõõka. Vaat' kus keisrinna — sõidab ringi ja jalutab; sõidaks parem ametisse ja ajaks asju, aga tema — aina sõidab jahile..., kuidas tal siis niiviisi troonil istuda? Rasumovskid vanasti kütsid ahjusid, nüüd aga eit neid naiste viisil ülendab; mis jaoks tema eest Jumalat paluda, kui teda parem polekski.“ Selle peale öelnud väikevenelane: „Sa räägid, et pole teenistust, aga siiski on; nüüd isajal töötavad sõdurid lossis, ja selle eest keisrinna maksab neile raha.“ Vastanud kasak: „Mis teenistus see on, see on sunnitöö; kas arvad, et mina hakkaksin nii töötama?“ Ukrainlane ütles nüüd oma arvamise: „Ka türklane on nüüd saatnud nõusolemise kirja, et kinnitada rahu ja sellepärast ei tulevat ka sõda.“ Kasakal selle kohta oli eriarvamine, nimelt: „Türklased räägivad, et seni ainult ei tulevat sõda, kui tüdruk troonil istub, sest kui tüdruk neid võidab, siis türklastel väga häbi. Kui oleks praegu sõda, küll siis eit lakkaks kindraleid ülendamast — 10.000 tükki päevas, ja kui kord kuningas istub troonile, siis tuleb sõda ja kõik saab olema teisiti, ja seab etteotsa oma sõpru, ja need, keda keisrinna üles upitanud, need ta kõik ajab minema.“

Säärase „arvamise“ avaldamine ei olnud tol ajal tagajärjedeta: lobisejaid pekseti halastamatult piitsaga ja saadeti Pakri saarele⁵⁾ Paldiski ümbruskonda sadamat ehitama.

1) Nähtavasti prantsuskeelsed sõnad: bas les armes, pardon, jetez les armes.

2) Taro on Põhja-Itaalias Poo jõeharu paremalt poolt.

3) Keisrinna Eliisabet, olles surmanuhtluse vastane, kaotas selle kohaldamise aastal 1754 senati ja kõrgema seltskonna vastuseismisel.

4) Anitškovi palee oli end. Peterburis Eliisabeti ajal ehitatud. Aastal 1757 kingiti ta A. Rasumovskile.

5) Tolleaja üks sunnitöö koht.

Allikaid: 1) „Reichspost“ nr. 320, lhk. 7, Viin 1927. 2) „Russkaja Starina“ XII, lhk. 528 kuni 530, Peterburi 1875. 3) „Russkaja Starina“ XII, lhk. 31, Peterburi 1875.

Kooliõpilaste osa Vabadusesõjas.*)

K. Tuvikene.

III. Viljandi ja Pärnu kooliõpilased.

Viljandi- ja Pärnumaal on kooliõpilaste organiseerimine alanud vähe hiljem, kui Tallinnas ja Tartus. Et vabatahtlikud on jagunenud paljudesse väeosadesse ja kaitseliitu, siis on nende tegevuse jälgimine seotud väga suurte raskustega.

Mõlemates maades koondub osa kooliõpilasi kaitseliitu juba 1918. a. novembris. Hiljem, kui hakatakse maakonna linnades sõjaväe üksusi formeerima, läheb osa õpilasi neisse vabatahtlikkudena üle.

Nii koondub Viljandisse umbes 40 õpilast, kes kuni 3. jaanuarini astuvad formeeritavasse Skouts-roodu. Need on esimesed vabatahtlikud roodud, kes ka esimestena lähevad veel samal päeval lahingusse. Karksi-Nuia ja selle ümbruse vallutamisel näitavad nad üles suurt vaprust ja külmaverelsust.

Jaanuari lõpuks on Skouts-roodus vabatahtlikkude kooliõpilaste arv tõusnud juba 50 ligidale, moodustates üle poole roodu koosseisust.

Et Skouts-rood lepingu kohaselt võis koostada ainult vabatahtlikkudest, kes olid annud ustavuse vandetootuse, siis kogunes ka sinna ainult väarikas element. Sellest siis on ka tingitud selle roodu edaspidine lahingu edu ja kuulsad võidud Karksis, Piksaare jaama juures, Marienburgi suunas jne.

Teine osa Viljandi kooliõpilasi astub Viljandi kaitseliitu, millest edaspidi saab Viljandi Vabatahtlikkude pataljon. Osa sellest pataljonist (70 meest), nende hulgas umbes 40 kooliõpilast, asub sõjaliinile leitn. Hollandi juhatusel juba 1918. a. detsembri lõpul Tarvastu ja Mustla ümbrusse, kus tal tuleb võtta osa vaenlase eemalhoidmisest oma kodulinnast. Punaste väljatarjumisel esinevad kooliõpilased korrallikude lahingmeestena ja jäävad pataljonis selistena ka edaspidi.

6. jalaväe polgu päevakäskudest selgub, et ka Põltsamaa Reaal-gümnaasiumi 74 õpilast on kõigeraskemal ajal astunud kodukaitsjate ridadesse — 1. jaanuaril 1919. a. on nad loetud 6. jalaväe polgu 14. roodu koosseisu, kus nad nähtavasti võtavad sõjategevusest osa kuni Viljandi kooliõpilaste pataljoni formeerimiseni.

Osa kooliõpilasi jääb endiselt kaitseliitu. Nii on suurem osa Viljandimaa õppureid koondunud kolme lahingväeosse ja kaitseliitu, kuhu jäävad kuni 1919. a. mai alguseni, mil nad kogutakse formeeritavasse Viljandi kooliõpilaste pataljoni.

Pärnus koondub osa keskkoolide vanemate klasside õpilasi kaitseliitu. 1919. a. detsembri alul kõigub nende arv 100 ümber. Kaitseliidus on nad aktiivsem ja ustavam element, kes linnas korra ja julgeoleku tagamisest võtab elavalt osa.

Novembri viimastel või detsembri esimestel päevadel kaitseliitlase käes juhuslikult lahitud pussikuul surmab ühe saksa sõduri. Kohalik saksa soldatite nõukogu nõuab linnalt tema omaksetele toetuserahaks 50.000 marka.

Selle nõude läbiviimisel surveavaldamiseks sakslased demonstratiivselt vallutavad postkontori, raudteejaama ja pritsimaja ja panevad seal välja kuulipildujad. Vastukaaluks sellele asuvad kaitseliitu kuuluvad õpilased „Endla“ teatrimajja ja Progümnaasiumi. Õppurite demonstratsioonil on siiski niipalju mõju, et lõpuks sakslased loobuvad omast nõudmisest.

Uueks aastaks ähvardavad maakonna piiridesse tunginud punased vallutada Mõisaküla ja sealte edasi tungida Pärnu poole. Osa õppureid (umbes 20 poissi) ei taha jääda arenevaid sündmusi äraootama, vaid astuvad vabatahtlikkudena 6. jalaväe polku, kus nad 2. roodu koosseisus õppurite rühmana asuvad 1919. a. jaanuari esimestel päevadel lahingutesse Punaparsi ümbruses. Mõisaküla, Kirbla, Ruhja, Piksaare ja Burtneki vallutamisest võtab õppurite rühm agaralt osa. Sõjaliinile jääb rühm kuni 1919 mai alguseni, siis tuuakse õppurid üle Viljandi kooliõpilaste pataljoni.

Õppur-sõdurid Viljandi kooliõpilaste pataljonis.

30. aprillil antakse korraldus Viljandis ja Pärnus kaitseliidu juures kooliõpilaste roodu moodustamiseks. Nendesse roodudesse koondakse oma maakonna kaitseliidu osadest kõik kooliõpilased ja tehakse korraldus ka liiniväeosadest kohalike kooliõpilaste ületoomiseks.

Aja jooksul koondub Viljandi roodu niipalju kooliõpilasi, et nad enam ei mahu ühte roodu ära — luuakse juure veel teine rood, kuid ka sellest on vähe ja 21. juulil kästakse formeerida Viljandis asuvatest kooliõpilastest „Viljandi kooliõpilaste pataljon“ neljaroodulises koosseisus. Nendest õpilastest, kes kuuluvad mobilisatsiooni alla, kästakse Viljandis formeerida 1. ja 2. rood ja Pärnus 3. rood. Nendest aga, kes ei kuulu mobilisatsiooni alla, kästakse Viljandis formeerida 4. rood ja Pärnus 3. roodu juures eraldi rühmad. Nii on kahe maakonna kooliõpilased koondatud ühte väeosse, mis asub kahes linnas. Igal õppuril on võimalus teenida oma kodukohale ligemas kohas ja jätkata kooliskäimist endises õppeasutises.

Roodude suvine tegevus on üldiselt analoogiline Tallinna ja Tartu kooliõpilaste pataljonide tegevusele. Kooli vaheajal on osa mehi puhkusel, ülejäänud viibivad kohal ja toimetaavad intensiivselt sõjalisi õppusi.

Kuid sarnases rahulikus töös ei möödu suvi siiski mitte: Landesvehri sõjast võtavad pataljoni allüksused osa. Roopa alevi ümbruses ja Stolbeni mõisa kaitsjatena. 22. juunil, püüdes mõisat haarata mõlemalt tiival, tungivad landesvehrlased tugeva suurtükitule toetusel kallale, kuid vaprate kaitsjate, õppur-sõdurite tulle lüüakse nad veriselt tagasi.

Landesvehri sõjas sõdivad kooliõpilased sama vapralt ja sama hästi, nagu vanad sõjamehed. Suur vaimustus ja kättemaksuhoia on neid teinud väikelasteks. Lahingutes landesvehrlaste vastu langeb 4 ja saab haavata 16 õppur-sõdurit.

*) V. „Sõdur“ nr. nr. 31/32, 33/34.

Sügisel, kui algab koolitöö, käivad poisid koolis, mille kõrval peavad kandma tarvilikud väeosa sisemised kui ka garnisoni toimekonnad ning võtma osa ka sõjalistest õppustest. Sarnaselt kestab pataljoni tegevus kuni pataljoni likvideerimiseni — 1920. a. aprillini.

Ka Viljandi ja Pärnu kooliõpilaste tegevuse valgustamiseks pöörduvad austatud lugejate poole palvega järgmiste küsimuste selgitamiseks:

1) Kas ka Viljandis ja Pärnus pärast Vene revolutsiooni ei kutsutud ellu kooliõpilaste organisatsioone, millised taotlesid rahvuslikke ja iseseisvuse aateid?

— Kui olid, siis kelle algatusel nad organiseeriti?

— Kuidas ja kus nad tegutsesid?

— Kui laialdaseks oli kujunenud enamlaste ajal kooliõpilaste organiseerimistöö ja kuidas suhtus õpilaste — enamus sellesse?

— Kas organisatsioonidel oli mingisuguseid ühendusi ka teiste linnade kooliõpilaste organisatsioonidega?

2) Milles väljendus ja kuidas üksikasjaliselt teostus õpilaste organiseerimistöö okupatsiooni ajal?

3) Milles üksikasjalisemalt väljendus Viljandi ja Pärnu kooliõpilaste tegevus Ajutise Valitsuse tegevusse astumisest. (11. XI. 18.) kuni vaenujõudude tungimiseni maakonna piiridesse?

4) Kas ei olnud juba enne kooliõpilaste pataljoni formeerimist (enne 30. IV. 19.) Viljandis ja Pärnus kaitseliidu juures mingisuguseid kooliõpilaste eriuksusi?

— Kus nad asusid ja kes olid nende ülemad?

— Milles väljendus nende tegevus?

5) Kui palju oli ülalkirjeldatud väeosades sõjast osavõtmas kooliõpilasi ja kas nad ei olnud koondatud erialluksustesse?

— Aga kas peale nimetatud väeosade ei olnud kooliõpilasi veel muudes väeosades?

6) „Viljandi kooliõpilaste rood“ olevat 1. mail 1919. a. Ruhja vallutamisel koos kitsaroolalise soomusrongi dessandiga võtnud pealetungist osa paremal pool raudteed?

— Kuna, kus ja kuidas oli see kooliõpilaste rood formeeritud?

— Kelle käsutuses ta võttis osa 1. mai lahingust?

— Kuidas arenes selle lahingu üksikasjalik käik ja millised olid selle tulemused?

— Kuhu ja kelle käsutusse läks rood pärast lahingut?

— Kes oli roodu ülem?

— Kas see rood läks hiljem Viljandi kooliõpilaste pataljoni koosseisu?

7) Viljandi kooliõpilaste pataljon:

Kas pataljon ei teinud retkeid maale salaviinavabrikute ja väejuoksikute tabamiseks?

8) Pataljoni osavõtu kohta Landesvehri sõjast ei leidu pea mingisuguseid dokumente — kui suures inimeste ja relvade koosseisus võeti osa?

— Milline oli selle käik üksikasjades?

— Tulemused?

9) 2. rood on 7. juulil (kõik roodu ohvitserid ja 100 õppur-sõdurit) sõitnud Võndu 3. diviisi ülema käsutusse — mida seal tehti ja kuna tuldi tagasi?

10) Sama rood on 18. augustil sõitnud Valka 3. diviisi ülema käsutusse — mida seal tehti ja kuna tuldi tagasi?

11) Kas ka teised roodud ei olnud mõnikord sarnaselt kasutatud väljaspoole alalist asukohta?

— Millal ja milleks?

12) Kuidas oli pataljon seesmiselt organiseeritud kooliskäimise hõlbustamiseks?

— Kas analoogiliselt Tartu kooliõpilaste pataljonile? (Vt. „Sõdur“ 1931. a. Nr. 31/32, lhk. 855.)

13) Kas lugupeetud lugejatel on säilinud mingisuguseid dokumente (ametlikku kirjavahetust, isiklikke päevaraamatuid, era kirju, pilte jne.), mis puudutavad tolleaegseid sündmusi?

Lahked vastused ja materjalid palun korraldada kirjutise lõpul avaldavate juhtnööride kohaselt.

Keeleline vahelugemine.

Äsja ilmusid ja saadeti tellijatele kätte „Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatu“ III köite esimesed trükipoognad (lhk 1121—1200). Mis leiame sealt „uut ja huvitavat“ igapäevaseks käsitlemiseks? Olgu kohe märgitud, et mitte midagi „ultra-modernset“; viimase vastu pakub meile küllaldast kaitset juba leksikoni peatoimetaja J. V. Veski nimi, mis moodsate keelemeeste poolt on seni alati kirjutatud alalhoidlikkude nimistusse, nagu seda liigne kord tegi Joh. Aavik eesti keele õpetajate kongressil augustikuul s. a.

Eeskätt väärivad tähelepanu mitmesugused lühendused sõnavormides, milliste järjekindlat tarvitamist maksab soovitada: *k a t s* (katsumine, näit. „õnnekats“), *r u t e* (ruttamine), *u u l* (uulits), *r ö ö v* (röövimine), *h ä v i*, *h u k k*, *v ö t t* (võtmine), *p o o k* (pookimine, näit. „rõugepook“), *r ä n d* („rännu-aasta“, „rände-aasta“) jne.

Uusmoodustisi tuletuse alal: *r u t t u r* (kellel alati suur rutt, vene *торопыга*), *r u m i l d a s a* (= ruumi poolest), *r u m a l u t a s a* (= oma rumaluse poolest), *r ö h u m* (= surveabinõu), *r ö i v a s t i k* (= kogu rõivaid), *r ö i v a t u s t a m a* (= aus- od. entkleiden), *r ö i v a t u s t u m a* (= sich ent- od. auskleiden), *r ö i v i s t u* (= Garderobe), *r ö v u s* (= röve asi, roppus), *r ä n n i k* (= rändaja), *r ä n d l e j a* (= странник), *r i s t e* (= ristamisi olevad esemed, näit. *t e e l a h e*, (перекрест), *k ü s i t l u s* (= ülekuulamine, допрос), *r i v i l a n e* (= rivis-olija), *r a m m u t i* (= rammu andev arstim), *r i p u t i* (= seadis millegi riputamiseks), *r o h i k* (= rohumaa), *j a h v i s* (= pulber), *r o o m i k* (= roomaja, ползун), *k ä ä n i s* (= Robotte), *p ö h i s* (= Grundriss) jne.

Edasi paistab silma, et tehakse mõtelist vahet *-is* ja *-us*-lõpuliste sõnavormide vahel, teiste sõnadega — liide *-is* annab sageli sõnale hoopis teise tähenduse kui suffiks *-us*. Nii esinevad ülaltähendatud sõnaraamatus: *v a r u s t i s* (= millega varustatakse) ja *v a r u s t u s* (varustamine), *t u n n i s t i s* ja *t u n n i s t u s*, *t o e t i s* ja *t o e t u s*, *m ä l e s t i s* ja *m ä l e s t u s*, *k i r j u t i s* ja *k i r j u t u s* jne.

Nimisõnalisi *-us*-liitega täiendsõnu liidetakse põhisõnadega järjekindlalt *-se*-lõpulistena (vabadusesõda, vaatlusepunkt, rõivastuse-ese jne.), *-is*-liitega täiendsõnu — *-s*-lõpulistena (rõivastamismajandus, käimisharjutus, kauplemisluba jne.).

Paljude võõrsõnade kõrval figureerivad ka vastavad oma sõnad: *i n s t i n k t* — *v a i s t*, *a f f e k t* = *h o o v a t u s*, *h o r i s o n t a a l n e* = *r ö h t u s*, *r ö h t*, (näit. *r ö h t - t u l i* = Horizontalfeuer), *š a h t* = *k a e v u s*, *s k e l e t t* = *t o e s j. t.*

Muid erinevusi meie igapäevasest keelest: *v a i d l u s* (mitte: „vaielus“), *ü t l u s*, *k a k l u s*, *t u n d l i k* (mitte: „tundelik“), *i l m l i k* jne.

Lõppeks valik enam-vähem uusi sõnu: *ü r i t u s* (= katse midagi teha või ette võtta), *r u n d u m a* (= *толпиться*), *s ö l t u m u s* (= rippuvus, olenevus), *m e n e t l u s* (= talitus, toiming), *r u p s* (= vedrunõõp), *r o i d e* (= äraandmine, *измена*), *r u h i o r g* (= U-taoline org) ja m. t.

„Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatu“ isa J. V. Veski on olnud nii mõnegi viimastel aastatel ilmunud teose keeleliseks korrektoriks. Nende raamatute keelt tohiksime võtta puhta ametliku keelena — „Õ.-S.“ põhimõtete demonstratsioonina, eeskujuna. Seesuguste teoste hulka, mis on läbi käinud J. V. Veski keelelisest filtrist, kuulub E. d. *V i l d e r o m a a n „P r o h v e t M a l t s v e t“* (Kirj. o.-ü. „Loodus“ 1929). Allpool toon tema veergudelt keeleliselt huvitavamaid näiteid neile, kel pole olnud mahti tutvumiseks selle üle 700-leheküljelise teosega. (Sõnad, millistele on tahetud erilist tähelepanu juhtida, esinevad harvendatult; numbrid sulgudes viitavad romaani lehekülgedele; sõnade seletus sulgudes minu poolt.

„Keegi ei pöördinud enam leiba ja vett a n u d e s (anuma = härdasti paluma) vahtide poole“ (606).

„Proua s u v a t s e s (suvatsema = nii lahke, nii armuline olema) seda teha ööriides — särgi ja takuse seeliku väel“ (584).

„Vaim, mis piidles (piidlema = luurama, salakuulama) selle mehe o s s i k a s näos, . . .“ (220).

„Ilmalaste seas tärgranud elukorramuutmise u i d (uid = äkki pähetulnud mõtte) oli ka neile külge hakanud“ (367).

„Nad i m e t s e s i d nende lahtisi juukseid, itsitasid nende k o h t l a s i vastuseid ja p ö ö r d i s i d linna tagasi“ (kohtlane = lihtsameelne, otsekohene) (495).

„Lõppeks polnud laeva-ootajail t o h u t u i d (tohtu = määratu suur) v ö i d e r a h a s i d maksta“ (528).

„Maad olid juba ära antud kroonuametnikele ja muile ülemuse soosikuile“ (soosik = armualune, pailaps, favoriit) (700).

„Teineteisega sõbralikult juttudes silmasid nad, kuidas...“

„Noor parun naeris tüdruku ennast (ennatu = läbemata, äge), kel polnud meeles, et saksa käes on kõik võimalik“ (255).

„Ta taotseis (taotsema = viisiks, kombeks olema) jääda päevaks või päevaks koju“ (674).

„Juba võis ta oma kurnatud keha kergema toiduga turgutada“.

„Aadu ajas oma koobakate jutukestega isegi vagad inimesed naerma“ (643).

„Täis võõristust ja ehmust küsis Anu talt...“ (562).

„Tardusulised maltsvetid ei lasknud endid loovutada oma ettevõttest“ (576).

„Täis enesesalgu unustas ta hoopis, et...“ (682).

„Ta oli hajane, unustas palju...“ (689).

„Mehed vabastusid peakatteist ja üleriistest“ (586).

„Kõik need tunnetused olid Anule tõe kama rõhuga peale tikkunud Krimmis“ (677).

„Madise naiming (naisevõtt) ei teostunud ometi mitte“ (289).

„Isend, nagu Madis, mõjustab teisi“ (152).

„See paik asetses (mitte: „asus“) Maltsveti elukohast kaugel“.

„Meie silmad olid nagu manatud mehe külge, kes...“ (442).

„Neist leegitses üles kiivuse (kiivus = äge, kergesti vihastav; armukade) mürGINE löke“ (405).

„See lähenes, rait ja hunnitu, hõbedase öö rüpest majesteetlikul sõidul“ (494).

„Aga sel naerul polnud laja“ (494).

„Varsti peale (pro: pärast?) kauba kinneldust asusid uued elanikud külasse elama“ (702).

Selliseid näiteid, millistes esineb erinevusi meie igapäevasest keelest, pakub „Prohvet Maltsvet“ kaugelt rohkem, kui lubab avaldada „Sõduri“ ruum. See on tõenduseks, et mainitud romaani maksab lugeda juba tema keele pärast, rääkimata teose kirjanduslikust väärtusest.

Kirjutistes „Meie pattudest keele vastu“ ja „Sõjalise keele rikastamisest seaduslikul teel“ *) püüdsin juhtida tähelepanu Fr. Puusepa „Eesti keele grammatikale“ ja E. Muugi „Eesti keeleõpetusele“ I. Samuti nagu eelnimetatud grammat. seisab ka E. Muugi ja M. Tedre „Lühike eesti keeleõpetus“ II (1930) autorite eneste tõenduse järgi „täiel määral „Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatu“ alusel“. Huviarutamiseks tähendatud grammatika vastu lubatagu tuua sealtki mõned näited.

Pahatihti oleme kitsikuses ja murrame pead sõnaühendite kokku- ja lahkukirjutamise juures, näiteks: kas kirjutada „erikäsk“ või „eri käsk“, „muuseas“ või „muuseas“, „kõigepealt“ või „kõige pealt“ jne. Muuk lahendab meile selle „dilemma“ mõne reaga: sõna eri kirjutatakse järgneva ühendsõnaga kokku, kui ta tähendab eriline, spetsiaalne (eriküsimused = spetsiaalküsimused); kui ta aga tähendab erisugune, lahus olev, siis kirjutatakse ta lahku (eri küsimused = mitmesugused küsimused). Teised ülalmainitud ja nendega sarnased sõnaühendid kirjutatakse kokku siis, kui anname sõnaühendile omaette tähenduse: kõigepealt = eeskätt, aga kõigepealt = pealtpoolt otsast; möödaminnes = museas, ent möödaminnes = kui mööda minnakse jne.

Erilist huvi tohiksid pakkuda reeglid liitsõna vormi ja tähenduse kohta, eeskätt need juhtumid, mil nimisõnalistes liitsõnades täiendsõna peab esinema ainsuse nimetavas käändes. Nende reeglite põhjal tuleb kõnelda ja kirjutada: elektervalgus, aurküte, õhkjahutus, õhkpidur, soolhape, aedmaasikas, aedvili, talvrükis, talvmüts, suvimüts, kevadkübar, juurvili, lillkapsas, rongkäik, siidsukk, õlgkübar, postkast jne.

Muudest keelelistest erinevustest ja uusmoodustitest tuletuse alal paistavad silma järgmised: õigupoolest (õigusepoolest), talur (talumees), tihmus (tahtmise üksikjuhtum), kütang (ühelkordne kütmine; kütangpuid = üheks kütmiseks vajalikud puud), käsitelu (käsitlemise üksikjuhtum), hoidis (konserv), näidis (muster), pojand (võõraspoeg), momentaanne (mitte: „momentaalne“), moderne (mitte: „modern relv“, vaid moderne relv), õpistu (õppeasutis), õpireis, ükslugu (ühtlugu), käivitama (käima pa-

*) V. „Sõdur“ 1930. a. nr. nr. 17/18 ja 47/48.

nema), mehitama (meestega varustama), kahesti (kaks korda) ja tagajärjekas (tagajärjerikas).

Ülimoodsa keele harrastajate tähelepanu juhitaugu Paul Bourget „Õpilasele“ Joh. Aaviku tõlkes (K.ü. „Loodus“ 1930.). „Õpilase“ eestistamise kallal on Aavik töötanud mõningate vaheaegadega 24 aastat ja praegusel kujul esineb tõlge rohkearvuliste uute sõnade ja uuenduslike vormide demonstratsioonina. Raamatu lõpul annab radikaalne keelemees-tõlkija muude selgitavate märkmete kõrval pikema ülevaate tarvitatud keeleuuendustest ühes sõnastikuga (lhk.299—363). Sealt saame Aaviku keeleuuenduslike püüete kvintessentsi vähesest vaevast. Et aga meie ametlik keel neid uuendusi ei tunnusta, välja arvatud -like ja -nike (kahjulike mõjude, elanike

arv) -like ja -like kõrval, pole siinkohal põhjust nende propageerimiseks. Kaalumisele võiks siiski tulla mõne uue sõna laenamine Aaviku leksikonist — seal, kus senises sõjalises keeles puudub sobiv sõna. Näiteks sõna paitsi (= välja arvatud): „Olin ette näinud kõik paitsi et see neiu evib küllalt karakterit“ (Õpilane“ lhk. 198). Mis oleks, kui näiteks operatiivkäsus kirjutaksime: kõik punktid 15. rügemendile paitsi Vargamäe talu... Või sõna ponnistus „jõupingutuse“, taust „tagaseina“ (fooni), taastama „tagasi viima“ ja ündma „korda minema“ asemel? Uuemas ilukirjanduses on osa neist (taust, taastama, ponnistus) juba kindlasti läbi lõõnud; küllap meiegi kõrv kord nendega harjuks. — ms —

Juriidilised küsimused.

1. Küsimus: Kas ajateenijad sõdurid on õigustatud saama palka aja eest, mille kestel nad kokku üle kolme kuu on viibinud haigemajas või tervisparanduslikel puhkudel.

Vastus: Eitav. Kuna kaitseväeteenistuse seaduse (R. T. 43 — 1926) § 27 põhjal aega, mida ajateenijad kaitsevälased kokku üle kolme kuu viibinud haigemajas ja tervisparanduslikel puhkudel, ei loeta tegelikult kaitseväeteenistuseks sündaja väljateenimise mõttes, siis ei ole nemad õigustatud selle aja eest palka saama, küll aga saavad nemad palka selle aja tagantjärele ärateenimise puhul. See kord ei ole maksev juhul, kui viibimine ravimisel või tervisparanduslikel puhkudel on tingitud teenistusekohuste täitmisel saadud vigastustest või haigustest. Sel juhul loetakse ka üle kolme kuu äraoldud aeg tegelikult teenistuseks ühes palga saamise õigusega, mida tagantjärele ärateenida ei ole vaja.

2. Küsimus: Missuguse pensioni seaduse alla kuuluvad üleajateenijad ja kas peetakse ka üleajateenijatelt pensioni kapitali heaks 2% palgast kinni.

Vastus: Üleajateenijad kuuluvad R. T. 26/27 — 1920. a. avaldatud Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse alla ja neilt ei toimetata 2% palgast mahaarvamist pensioni kapitali heaks. R. T. 38 — 1931. a. avaldatud seaduse nr.

261 põhjal arvatakse palgast maha 2% pensioni kapitali heaks ainult neil isikuil, kes on pensioniõiguslikud Riigi- ja omavalitsuseteenijate pensioni seaduse ja Kaitsevälaste ja nende perekondade pensioni seaduse põhjal. Viimane seadus on maksev ainult ohvitseride ja kaitseväe ametnikkude kohta.

3. Küsimus: Kas üleajateenija on kohustatud terarelva ja sangrihma kandma ainult vorm nr. 2 (pikad püksid) juures, või on see nõue maksev ka välvormi juures.

Vastus: Üleajateenijate välvormi (vorm nr. 3) kirjeldus on avaldatud Sõjaministri käsukirjas nr. 36 — 1926. a., kus välvormi juures terarelva kandmist ei ole ettenähtud.

4. Küsimus: Kas võib allohvitserile, kes on sõdurite poe juhataja abi väeosas, kus on maksev vana majapidamise seadus, maksta ergutuse raha, kui tema pidada on peale hariliku töö veel poe raamatud ja tarbekorral tuleb poes müümisel abiks olla.

Vastus: Korralduse põhjal sõdurite poodide kohta (v. Sõjav. seadl. XX raam. § 2 lisa) § 2 kohaselt võib poest saadud puhtast kasust määrata tasurahasid kaitsevälastele (üle- ja ajateenijatele), kes sõdurite poes kuidagi on tegevad.

5. Küsimus: Kas omavalitsuse teenijal on õigus nõuda teenistusekoha alles-

jätmist sundajateenistuse lõpetamiseni kaitseväes.

V a s t u s: Eitav. Arvamus, et kaitseväkke sundaega teenima kutsutud omavalitsuse teenijatele tulevad teenistusekohad omavalitsuses alles jätta, on ekslik, sest kuigi nad oleksid omavalitsuse teenistusse võetud enne Kaitseväeteenistuse seaduse maksimahakkamist ja selle tõttu nende kohta ei saa käsitada Kaitseväeteenistuse seaduse § 8, mis keelab omavalitsuse teenistusse võtta täisealisi meeskodanikke, kes ei ole täitnud sundusliku kaitseväeteenistuse kohustust, siis kaotavad nad ikkagi sundaega teenima kutsumise korral oma teenistusekohad omavalitsuses Kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse (R. T. I — 1928) § 38 alusel, kuna § 38, kindlustades teenistusekohtade allesjätmist omavalitsustes käsutus-, reserv- ja maakaitseväest tegelikku kaitseväeteenistusse kutsutud omavalitsuseteenijatele, teeb just erandi nende teenijate suhtes, kes kutsutud sundaega teenima, jättes need eeltähendatud soodustusest ilma. (Riigikohtu adm. t. nr. 388 II — 1931.)

6. K ü s i m u s: Kas Eesti Vabaduseõjast osa võtnud kooliõpilastele riigi kulul hariduse andmise seadus (RT 57 — 1921) näeb ette priikooli võimaldamist juba tasutud õppemaksude tagasimaksmise näol.

V a s t u s: Eitav. Eesti Vabaduseõjast osa võtnud kooliõpilastele riigi kulul hariduse andmise seaduse (RT 57 — 1921) § 1 põhjal saavad kõik kooliõpilased, kes väeliinil Eesti Vabaduseõjast osa võtnud, autasuks avalikkudes koolides priikooli kuni kõrgema kooli lõpetamiseni. § 2 järgi tuleb koolirahast vabastamise palve anda kohalikule linna- või maakonnavalitsusele. Palvekirjas peab äratähendatud olema kool, kus paluja enne sõjaväkke astumist õppis, ja kool, kus edasiõppida soovitakse, ja õppemaksu suurus. Palvekirjale tuleb juurelisada tunnistus, et palujal õigus on priikooli saada. § 3 järgi koolivalitsus vaatab palved läbi, koostab palujate nimekirjad ja saadab need ühes palvekirjade ja dokumentidega Hariduseministeeriumile, kes palve kohta otsuse teeb, sellest palujale teatab ja tarvilised summad koolivalitsusele välja saadab. Edasi näeb § 4 ette, et õppemaksust vabastamise krediidi nõuab Hariduseministeerium igal aastal eelarve korras sellekohaste nimekirjade põhjal, mis koolivalitsuste poolt koostatud ja ministeeriumi poolt kinnitatud. Lõpuks on § 6 ettenähtud, et koolivalitsused peavad vähemalt

kord aastas õpilaste edasijõudmise kohta koolis teateid koguma. Kui on näha, et õpilane parandamatult hooletuks läheb ja ka virgutused temasse ei mõju, võib Hariduseministeerium, koolivalitsuse ettepanekut arvestades, õpilasele priikooli andmisest keelduda. Kõigist eeltoodust on selge, et palvekiri koolirahast vabastamiseks, s. o. priikooli saamiseks, selle seaduse põhjal tuleb koolivalitsusele esitada enne edasiõppimise jätkamist peale Vabadusesõda, ning koolis õppimise ajal (igal aastal järgneva õppe-aasta kohta), mitte aga tagantjärele. Ühtlasi nähtub ka eeltähendatud § 6, et Vabadusesõjast osa võtnud kooliõpilastele antakse priikool mitte tingimusteta, vaid tingimusel, et nad koolis edukalt ja hoolikalt õpivad. Arvestades eeltoodud kaalutlusi ja ka seda, et seaduses pole ettenähtud priikooli võimaldamine tasuta õppemaksude tagasimaksmise näol, puudub tagasimaksuks seaduslik alus. (Riigikohtu adm. t. nr. 448 II — 1931.)

7. K ü s i m u s: Kas ametniku kohusetäitjaks määratud riigiteenija muutub iseenesest Riigiteenistuse seaduse § 2 kolmanda lõike põhjal kuue kuu möödumisel ametnikuks.

V a s t u s: Eitav. Ametniku kohusetäitmine on ajutise iseloomuga, sest ametniku kohusetäitmisele võib Riigiteenistuse seaduse (RT 149 — 1924) § 2 kolmanda lõike järgi määrata kauemalt kuueks kuuks ja Riigiteenistuse seaduse § 1 põhjal ei või isikut, kes on määratud ametniku kohusetäitjaks, lugeda ametnikuks, vaid teda tuleb lugeda vabateenijaks. Ametniku kohusetäitjaks määratud riigiteenija ei muutu ka veel iseenesest riigiteenistuse seaduse § 2 kolmanda lõike põhjal kuue kuu möödumisel ametnikuks, vaid selleks on tarvis, et tema selleks kompetentse ülemuse poolt määrataks. Kuue kuu möödumisel võib ametniku kohusetäitjal üksnes õigus olla nõuda, et teda ametnikuks nimetataks, või et vastasel korral temaga teenistuse vaherkord lõpetataks. (Riigikohtu adm. t. nr. 974 II — 1930.)

8. K ü s i m u s: Kas rahukohtunik on õigustatud karistama tegeliku teenistuse ohvitseri viimase süüdistamise puhul ettevaatamata autosõidus, mille tagajärjel sündis kokkupõrge teise autoga, või allub asi sõjakohtule.

V a s t u s: Krim. kohtup. sead. § 219 põhjal allub süüteoasjade arutamine, mis on toimepandud ohvitseri poolt tegelikus kaitseväeteenistuses olemise ajal, sõjakoh-

tule. Erandina näeb Kr. kp. sead. § 1236 ette, et kui toimepandud süüteo süüdistatakse peale kaitseväelaste ka eraisikuid, siis allub asja arutamine tsiviil kohtule, kui sealjuures süütegu ei sisalda distsipliini või sõjaväeteenistuse kohta käivate seaduste rikkumist. Nendest määrustest järgneb, et kui süüdistus ettevaatamata autosõidus on tõstetud ainuüksi ohvitseri vastu, siis kuu-

lub asja arutamine ja otsustamine sõjaringkonnakohtule, või ohvitseri ülemusele distsiplinaar karistuste seadluse alusel. On aga süüdistus ettevaatamata sõidus, mille tagajärjel sündis ühine kokkupõrge, tõstetud mõlemi autojuhi vastu, kelledest üks on ohvitser ja teine eraisik, siis allub kogu asja arutamine rahukohtunikule.

— a —

Kaitseväe elu.

3. diviisi õppekompani esimene kursus lõpetas töö.

3. diviisis asutati käesoleva aasta kevadel õppekompani, et anda ajateenijaid jaoülemaid lisaks väeosade üleajateenijaile, kelle arv ja juurevõtmise võimalused piira-

hästi lõpetanud õpilast kapraliteks, kuna ülejäänud 18 õpilast lõpetasid kompani reameestena. Eriti heade tagajärgedega lõpetanud kapral A m a n'ile ja T r u u-

Pildil 3. diviisi õppekompani kaader ühes komp. ülema kapt. Liivak'uga (keskel) ja esimese kursuse lõpetanud õpilased.

tud. Õppekompani asukohaks määrati Koplis Kalevi ü. j. p. poolt antud ruumid, kus algas töö 4 kuuks kompanisse komandeeritud õpilastega väeosadest komandeeritud kaadri juhatusel. Töö kestis 1½ kuud kompani asukohas ja 2½ kuud Männiku laagris. Kursuse lõpu puhul, 29. aug. s. a. ülen- das diviisiülem kindral-major Jonson 37

m a n'ile — Scouts ü. j. p. ning kapral M ä g i'le 6. ü. j. p. andis diviisiülem auhinda- deks käekellad. Diviisiülem ja katsekomis- jon, eesotsas 9. ü. j. p. ülema kolonel Tros- si'ga, hindasid õppekompani esimesel kur- susel tehtud tööd väga heaks. Järgmise kur- suse töö algab sept. alul. M. L.

Sõjakirjandust.

PRANTSUSMAA.

La Revue d'Infanterie.

Nr. 464, 1. mail 1931. a.

„Maily la agris 1914. a.“ (Kindral Levanier.) Episood Maailmasõjast. Kirjeldatakse prantsuse IV armee tegevust Marne lahingus.

„Jalaväe saaterelvade tundmine ja kasutamine“. (Major G. Paillé). Autor jaotab oma töö kahte ossa. Esimeses osas käsitleb ta iga relva ja saaterelva kasutamist eraldi (kõikide relvade kasutamise üldpõhimõtteid, võitlusgrupi relvad, r.-kuulipildujad ja saaterelvad); teises osas peatub autor pikemalt relvade ja saaterelvade kombineeritud kasutamise juures (üldlaused relvade kasutamise kokkukõlastamiseks, tulede kokkukõlastamine kaitse- ja pealetungilahinguis). Artikli sisu kandvaks ideeks on soov virgutada asjaosalisi relvade omaduste ja kasutamiseviiside uurimisele, et sellega ära hoida oma relvade võimete ülehindamist.

„Tagasi pööramine manöövri juure“. (Kapten Loustaunau-Lacau.) Autor leiab, et prantslaste arusaamine tankide kasutamise vajadusest koos jala- ja suurtükiväega on õigem. Siit siis ka suund prantsuse tanki-tüübi arendamiseks, s. o. tugev soomus (Renault tank 1927. a. mudel — soomus = 30 mm) ja tagasihoidlik kiirus vastandina inglaste ja ameeriklaste arusaamistele, et tuleviku sõjas kiiretel ja järelikult kerge soomusega tankidel on iseseisvalt täita suured ülesanded. Prantsuse tank andvat üldiselt rohkem lootusi vaenlase tulede mahasurumiseks, tema kindlustatud rindest läbimurdmiseks ja järelikult tegevusevabaduse, s. o. manövreerimisvõime, tagasi andmiseks jalaväele. Edasi tähendab autor, et lennuväe ülesanne tuleviku sõjas saab olema mitte niivõrt oma relvadega teotsemine, kui juhi silmade aset täitmine lahingväljal. Vastavalt peavad lennukid olema ka ehitatud, s. o. nende ehitus peab võimaldama head vaatlust, vaatluse tulemuste edasiandmist ja siis alles oma relvade kasutamist. (Artiklil on järg.)

„Brandenburgi 6. diviis Herbebois veebruaris 1916. a.“ (Kapten Goutard.) Episood lahingust Verduni all.

„Andmete kogumine. Vaatlus. Side ühes väeksuses“. (Kolonel Paquet.) Autor leiab, et vähe pannakse rõhku luureohvitseride ärakasutamisele manöövritel ja taktikalistel harjutustel. Olevat tekkinud arvamined, nagu poleks võimalik sarnastes olukordades ülesannete andmine luureohvitseridele. Sarnane teguviis ei ole õige. Kuna luureohvitseri üks peamistest ülesannetest on vaatluse korraldamine vastavas üksuses (pataljon, rügement), siis tulevat sellest peale hakata ja anda rügemendi ülemale võimalus ära kasutada vaatlusevõrgult saadud andmeid. Autor toob mõned näited vaatluse organiseerimisest.

Ülevaade välissõjakirjandusest.
Mitmesugused uudised.

Ametlik osa.

Prantsuse sõjakirjanduse ülevaade.

Bibliograafia.

R. Tck.

SVEITS.

Revue Militaire Suisse nr. 8 (august) 1931.

Kindral J. Rouquerol. Antitsipatsioon või realiteet.

Kaks uut faktorit — motoriseerimine ja sõjagaas — mõjutavad moodsa sõjaväe organisatsioon. Püüd saada nimetatud faktoritest õige pilt, anda neile strateegias ja taktikas õige koht, see ei olevat ettetikumine, püüd arvestada liig kauge tuleviku olukordi, vaid on tarvilik realiteedi hinnang. Tehnikud ja keemikud kui laboratooriumides nii tegelikus töös sammuvad relvade valmistamise kiiret eduteed, käivad mitte evolutsiooni vaid revolutsiooni radu. Strateegid ja taktikud ei arvestavat siin õieti olukorda. Osa neist püüdvat uusi relvi kohandada vanale strateegiale ja taktikale; nad suruvad sõjatehnika saavutised vanadesse tegevusevormidesse kui Procustis-sängi, moonutades seega moodsa strateegia ja taktika loomuliku ilme. Õigel teel olevat need sõjalised mõtlejad — kes julgevad lahti öelda vanust põhimõtteid, kui need takistaks andmast teed uutele relvadele, või tegevuseviisidele, kes oskavad vanast valida tõeliselt väärtusliku. Autor tahab käia koos viimastega.

Peatudes saavutistel motomehaniseerimises, autor näitab millise revolutsiooni töid autod maapealsesse transporti: ei olevat tarvis rutata olla prohvet kui väita, et lähemas tulevikus jalaväe ja suurtükiväe masside öö-päeva „rännak“ autodel tõuseb 400 kilomeetrit. (Kus on siis väikeste riikide tagala? Ke.) Suur ülesanne langevat tulevikusõjas õhustranspordile. Õhulaevadel on siin väiksem tulevik kui suurtel (näit. Dox) lennukitel. Esimesed on liig tundelikud vaenlase kallaletungide suhtes, teised omavad aga soodsaid eeldusi enesekaitseks tulega. Arvestades lennulae tõusu, saavutisi mürata lennus ja relvade arengut, võivat oletada, et tulevikus lennukil on kerge vältida maapealt antavat tuld.

Sõjagaasi kui relva sõjaväe rahuaaja ettevalmistuses võetavat seni liig kabinetiselt: olevat tarvilik see tähtis relv viia lähemale sõjaväe rahuaaja õppetööle, sest sõjagaas on tuleviku sõjas tarvitavam ja sobivam relv: seda võivat järeldada kui süvenenult jälgida sõjatehnika arengut ja arvestada Maailmasõja õpiseid sõjagaasi esimestest sammudest.

Pealetung tuleviku sõjas võimaldab luua ootamatust: öö jooksul 150—300 km kaugusel vägesid rinde teatud ossa paigutada ja koos lennuväe massidega kallale tungida, ei tegevat raskusi, elustades seega vana põhimõtet — „elada ja rännata liigendatult, kuid lüüa koos“.

Kaitselt tuleb nõuda sügavust ja võimsat tuld, mille püüdes ületada vastane jookseb tühjaks verest. Vastulöögid reservidega on kaitse elavajõu asjatu kulutamine.

Juhtidelt tulevikusõda on võimsate relvade ja võimalustega jõude kiiresti ümber asetada, nõudvat suurt kombineerimise oskust.

Permanentfortifikatsioonil kaitsja seisundist olevat tulevikus suur tähtsus: pommi- ja gaasikindlad peidikud vastavate vaatluse ja tulistamise seadistega koos tugeva lennuväega modustavat ületamata tõkke sissetungijale. Õigel teel olevat rahvas, kes ehitab rahuajal moodsaid piirikindlustusi ja arendab lennuväge: lennuvägi olevat rahuarastaja rahva väeliik. Kui eelarve tingimused ei võimalda ülal pidada head maaväge ja head lennuväge, siis maaväe heakäik tulevat tuua ohvriks võimsa lennuväe loomiseks.

Kol.-ltn. Isler: Veetavate kuulipildujaüksuste organisatsioonist. (Järgneb.)

Shveitsi riigikaitse alal teenivate isikute kindlustusest.

Kroonika.

Ke.

ITAALIA.

Rivista Militaire Italiana.

Juuli 1931. a.

1. Brig. kindr. U. Businelli. Vahemeri romaani rahvaste valdamisel aastasadade vältusel. Autori arvamuse järgi jäguneb Vahemeri kaheks osaks, milledest läänepoolne on rikas heade operatsioonibaaside poolest, kuna selle vastu Joonia-Kreeka-Anatoolia sektor ida osas oma paljude sadamate ja suure hulga saartega on väga kohane taktikaliseks tegevuseks laevastikule ja õhujõududele; kagupoolses sektoris on väga tähtsaks Egiptus, kuna ta moodustab endast toetuspunkti suurimale maailma liiklemisele. Itaalia knjutab endast midagi sillataolist, mis lahutab mõlemad osad üksteisest ja seega on loomulikuks baasiks tegutsemisel Vahemere lääne- ja idapoolses osas, siit on võimalus valitseda Joonia—Liibia teid, mis muidugi nõuab soliidseid mere- ja õhujõude, kes oleksid hästi ettevalmistatud koostöötamiseks maaväega. Inglismaale kuuluvad strateegilised punktid Vahemeres teevad selle riigi suurel määral rippumatuks merd ümbritsevatest riikidest oma elusooone — Atlanti—India tee kaitsmisel. Kuid Egiptusele ja Palestinalle ei saa Inglismaa endiselt toetuda, mispärast ta peab eeloneerima oma jõude Vahemeres ning sõjalist toetust otsima mõnelt Vahemere kaldal asuvalt riigilt.

2. Kol.-ltn. A. Ravenni. Märkmeid itaallaste tegevuse kohta Albaanias 1914.—1918. a. Kirjeldanud sõjalist ja poliitilist olukorda Albaanias Maailmasõja ajal, autor püüab õigustada Itaalia vägede maaleasaatmist Durazzos ja Valonas ning sellele järgnevat sõjalist tegevust Albaanias.

3. Kol.-ltn. A. Notari. Meie väljaraadiojaamadest. Kirjeldanud üldjoontes Itaalia sõjaväes praegu tarvitusel olevaid välja-raadiojaamasid, tuleb autor otsusele, et need vastavad täiesti praegusaja nõuetele ning võivad töötada hea eduga. Seal juures ta aga rõhutab, et raadio peab jääma erakorraliseks sidevahendiks, mis võetakse tarvitusele ainult siis, kui teised abinõud enam ei tööta. Põhjus — vastane võib segada raadiojaamade tööd ja edasiantavad sõnumed kinni püüda.

4. Int. kol.-ltn. A. Massa. II väekorpuse (Itaalia) intendantuuri teenistus Prantsusmaal. Tegevuse kirjeldus aprillist 1918. a. kuni vaherahuni. Artiklil on järg.

5. Retsensioonid.

V. K—ts.

Rivista Militaire Italiana.

August 1931. a.

1. Emanuel Filibert, Aosta hertsog. Ridu surnud hertsogi mälestuseks.

2. Brig.-kindr. E. Bastico. Lähenedamine mägilisel maastikul. Küsimust käsitletakse vastavate lahingeeskirjade (Itaalia) alusel.

3. Kol. M. Gamaleri. Lahing 1913. a. ja 1928. a. lahingeeskirjade järgi. Taktikaline uurimus, mis baseerub vastavatel Itaalia lahingeeskirjadel.

4. Kol.-leitn. A. Ravenni. Märkmeid itaallaste tegevuse kohta Albaanias 1914.—1918. a. Sama ajakirja juulikuu numbris ilmunud artikli järg.

5. Int. kol.-leitnant A. Massa. II väekorpuse (Itaalia) intendantuuri teenistus Prantsusmaal. Järgneb.

6. Retsensioonid.

V. K—ts.

SAKSAMAA.

Militär-Wochenblatt.

Nr. 6 (11. aug.) 1931.

Kapt. Ritter. Operatiivne õhuluure ja kaugeluurelennuk. Kindral Voisin'i artikli (ilmunud veebr.-märtsis 1931. a. ajakirjas „Revue des forces aeriennes“) kokkuvõte. Artikli I osa peatub sõjaajaloolistel näidetel. Artiklil on järg.

Suurtükiväe jagu tuleüksusena.

Turkestan-Siberi (Turksib) raudteest. Selle majanduslikust ja moraalsest (propagandsest) tähtsusest N.-Venele.

Rahvuslikust sotsialismist.

Reichsheer tugeneb saksa tööliklassile ja tööliklass toetagu Reichsheeri: saksa sotsialism olgu rahvuslik!

Reichsheeri elust. Sõjaväelisi teateid. Sõjakirjandust. Mitmesugust. K.

Militär-Wochenblatt.

Nr. 7 (18. aug.) 1931.

Flandria 1914. (Major Dittmar) Improviseeritud armee tegevusest flandria operatsioonil foonil okt.-nov. 1914. a.

Prof. Dr. Paul Herre: Itaalia ja Prantsusmaa.

Märkmeid Hans Rohde teosele: „Italien und Frankreich in ihren politischen, militärischen und wirtschaftlichen Gegensätzen“ (Itaalia ja Prantsusmaa poliitilisi, sõjalisi ja majanduslikke vastuolusid).

Kapten Ritter: Operatiivsest õhuluurest ja kaugeluurelennuk. Tehnilisi andmeid kaugeluure lennuktüüpidest. (Artiklil on järg).

Kindral E. Fleck: Sõjakogemused ja rahuaja õppetöö. Korratakse vana tõde

— rahuaja õppel peetagu silmas tulevikusõja pilti. Autor näitab kuivõrt algtõed elus siiski läbi ei löö. Õppeplatsirüütel, igasugustel sõjategevuse demonstreerimistel paneb enese maksma ja annab seega tooni. Tema otsib teid asja teha keerukaks, küsimata (sest ta pole vigades teadlik) kuivõrt tema meetodid ja suund vastavad sõja tegelikule olukorrale tulevikus. Autor illustreerib rahuaja olukordi näidetega saksa armee möödunud aegade ettevalmistusest.

Major Kaiser: Kas vajame veel massilist suurtükiväge? Suurtükiväelasi, väljudes liikuvõja olukorrast, väitvat, et tulevikus välisuurtükiväe massilise tegevuse võimalused vähenevad. Lennuvägi on see faktor, mis riisuvat suurtükiväelt ta tegevusevõime: lennuvägi avastab patareide asukohad, segab manöövrit ja suleb oma tulega tegevusse astunud patareid. Suurtükiväe tulevik olevat teotsemises väikeste üksustena jalaväe eselonides, võideldes seal tankide vastu ja hävitades nähtavaid märke.

Itaalia ratsanikkude edust. Äsja Aachenis peetud ratsavõistlustel itaallased saavutanud rea hiilgavaid võite. Autor on mures saksa hobuse väärtuse languse pärast, sest hobusel olevat tulevikus öelda veel kaaluv sõna.

K.

SOOME.

Suomen Sotilasaikakauslehti. 1931.

Nr. 7. „Suurtükiväe side korraldusest väljasuurtükiväe rügemendi piirides“. 19 lhk. artikkel.

Sisus: 1) Eessõna, 2) Suurtükiväe praegused tegevusevormid ja nõuded side suhtes. 3) Suurtükiväe teatevahendid. 4) Patarei telefoniühendused. 5) Rügemendi telefoniühendused. 6) Raadioühendused. 7) Lõpus tabel sideteenistuses nõuetavaist koosseisudest.

„Möötinstrumentidest rannapatareidele“. 4 lhk.

„Tänapäeva transportvahendid sõjavägede ja -tarvete transporteerimine“. — Võetakse vaatlusele õhu-, auto- ja raudteetransport. Esimehe, s. o. õhutransport, tuleks sõjaliseks teenistuseks, vaatamata õhuasjanduse kiirele arenemisele ja õhutee mõningale paremusele, siiski ainult väikeses ulatuses küsimusse. Transportabinõuna esikohale jääb ikkagi raudtee, mida tulevikus veel tõenäolikkult mitmeti täiendatakse. Teisel kohal püsib auto.

Nr. 8. „Tõkestus- ja purustustöödest maastikul“. — 21 lhk. kirjutises käsitletakse maaala tegevuseks kõlbmatuks muutmise mõistet, ajalugu, tähtsust, kasutamiseviise jne.

„Kompassiküsimusest“. — 15 lhk. ülevaade tarvituselolevaist kompassiliikidest, kompassile asetatud ülesannetest. Võrreldakse Bézard- ja rootsikompassi jne.

N.-VENE.

Vojennõi Vestnik.

Nr. 18 — 3. juulil 1931.

Kriis süveneb. Sõjasarve puhumine Saksamaa majanduslikkude raskuste puhul. Oodetakse kommunismi võidulepääsu Saksamaal, sest selle kaudu jõudvat maailmarevolutsiooni ni kõige enim.

1930. a. teenistussekutsete tulemusi. Noorte (nekrutite) kontingent üldiselt paranevat, kuigi sõjaväeteenistuseks täiesti kõlbulikkude arv olevat vähenenud 1,28% võrra!

Kehakultuur rügemendis suvisel õppustel. Suvel tulevat harrastada massiliselt sporti, võistlusi. Seni sport lonkavat.

Motomehhaniseeritud luurest (F. Kuznetsov). Näide suurema luureüksuse tegevusest.

Juhtkonna tehnilistest oskustest taktika alal. Soovitatakse drilli tehniliste oskuste omamiseks eriti käsu andmises, käsu formuleerimises sisult ja väljendamises kirjalikult.

Rünnak, vastulöök ja sõjagaas. Keemilistest käsigranaatidest; nende tähtsus rünnakul ja vasturünnakul.

Ratsakoolide reorganisatsiooni vajadusest. Seni olevat suur tähelepanu pöördud ratsavõitleja ettevalmistusele. Kool aga pidavat oma õpilase ettevalmistama heaks võitlejaks ja heaks ratsaväe juhiks. Viimasele alale nõutakse rohkem tähelepanu.

Punaväe poliitilise ettevalmistuse osas. I. Nemerzelli (artiklis „Juhtimisest uues suunas“) juhib tähelepanu Stalini viimasele programmikõnele, milles nõutakse iga juhi, eriteadlase kõrgemat hinet kui reamehe või hariliku tööliste. „On aeg lõplikult jätta jutlemine ja resolutsioonid, on aeg asuda otsustavalt tööle uues suunas, astudes praktilisi samme ka töö organiseerimises uutal alustel.“

Politiilisest ettevalmistusest Rumeenia sõjaväes. Tuuakse töökavad, millest nähtub, et rumeenlased hoolega selgitavad oma sõduritele enamliste ideede riigikaitsele kahjulikku mõju. Autor soovib Rumeenia sõjaväele pöörata rohkem tähelepanu ja suurendada seal enamlust levitajate kaadreid, sest muidu... rumeenia sõjavägi kasvatatakse liig tugevaks ja tungib Venemaale kallale.

Meieaegne diviisi suurtükivägi. Suurtükide tüübid; andmeid ballistilistest ja taktilistest omadustest. (Pildid.)

Sõjakirjandust.

K.

Mööbliäri

M. Kirschner & K-o

Lai tän. 7, Tallinnas.

Suures valikus moodsaid valmismööbleid, üksikult ja tubadeviisi.

Klubi- ja poolpehme mööbel.

Töö headuse eest täielik vastutus.

Soodsad maksutingimused.

Austusega omanik.

Bibliograafia.

K. Fischer, kindralleitnant. Kavandid diviisi operatiivkäskude koostamiseks (Muster für Divisionsbefehle). Berliin, 1931. 63 lk. Hind 3 kr. (Kv. st. raamatukogu. Nr. 20003).

Autor oma teoses tahab anda eeskju diviisi operatiivkäskude koostamiseks välisõitudel ja manöövrel. Samuti pakub teos huvi iseõppijaile ja on üldse kooliks käskude andmise tehnikas. Teoses on esitatud operatiivkäskude mustrid nii matka, puhkuse, pealetungi, kaitse kui taandumise juhtudeks.

K. L. Oertzen, ooberst. Armeerimine ja desarmeerimine (Rüstung und Abrüstung). Berliin, 1931. 224 lk. Hind 15 krooni. (Kv. st. raamatukogu. Nr. 20096).

Teos annab üldülevaate kõigi praegusaja maade sõjaasjandusest ja sõjavägede seisukorrad. Armeerimine ja desarmeerimine on tänapäeva politika tulipunktideks, millele on koonduvad kõikide rahvaste huvid. Räägitakse palju desarmeerimisest ja ometi suurendatakse sealjuures riikide relvastatud jõude. Teos jaguneb kolme ossa. 1. osa käsitleb sõjavägede ja relvade seisust 1931. a. alul. 2. osa annab üldülevaate kõigi seni peetud desarmeerimise konverentside ja kõikide riikide sõjavägede ja relvastuse kohta. 3. osa käsitleb sõjaasjanduse üldist arengut, esitades igasuguseid võitlusvahendeid, millel võib olla tähtsus tuleviku sõjas.

K. Kr.

Käsiraamatuid jao- ja rühmaülema.

A. Hromov. „Sõjamäng jaoga“ (Voennaja igra s otdeleniem). Moskva, Gos. izd. 1931, 64 lk.

Sõjamänguks on Hromov ristinud jao ühepoolsed taktikalised harjutused (maastikul, liivakastil või plaanil), kus osavõtjad jaotatakse ametikohtade järgi, kuna vastaspoole eest teotseb õppuste juhataja (rühmaülem, rühmavanem). Teemadeks on võetud: jagu rännakul eelplükkonnas, jagu luurel, jagu julgustepositsioonil, jagu pealetungil ja jagu kaitse. Sissejuhatusena annab autor mõningaid näpunäiteid jao „sõjamängu“ organiseerimiseks (teema valik, õppe-eesmärgi ülesseadmine, maastiku valik jne.). Teemad ise on läbi võetud küsimiskostmise meetodi järgi, kusjuures harjutuste juhataja oma vahemärkustega (täiendav olukord) asetab vahel jaoülema ja üksikud mehed huvitavate situatsioonide ette, milliste lahendamine nõuab kiiret otsustamist ning teotsemist. Harjutus lõppenud, järgneb arutus, kus märgitakse ära iga tegelase juures ilmnenud hüved ja pahed.

E. Mentšukov. „Jao taktikaline ettevalmistus“ (Taktitšeskaja podgotovka otdelenia), Moskva, Gos. izd. 1930, 104 lk.

Mentšukov'i raamat on rikkam teemade poolest kui Hromov'i oma, ent nende läbitöötamine teostatakse teistsuguse meetodi abil ja on vähem üksikasjalik; praktilise tähtsusega üksikasju peavad selgitama peamiselt rohkearvulised skeemid ja perspektiivvisandid, milliseid raamatust tervelt 42. Raamatust leiavad käsitlemist järgmised teemad: luure, valveteenistus, kaitse, lahingu katkestamine ja taandumine, kallale-

tung, rünnak, rännakukaitse ja kohtamislahing. Näitena, kuidas autor serveerib lugejale üksikud teemad, võtame jao kohtamislahingu. Eeskätt märgitakse ära need põhimõtted ja eeskirjad nõuded, milliseid vaja silmas pidada nii õpetajal (jao- või rühmaülema) kui õpilastel kohtamislahingu olukorras, siis arutatakse skeemide ja perspektiiv-visandite abil läbi konkreetne näide; valgustatakse nii laskur- kui ka kergkuulipilduja-jao tegevust, samuti nende koostööd omavahel ja raskkuulipildujatega; lõpuks antakse rida ülesandeid iseseisvaks lahendamiseks jaoülematele.

Aleksejev, V. ja Horikov, I. „Kuulipilduja-jao ja -rühma laske-taktikaline ettevalmistus“ (Strelkovo-taktitšeskaja podgotovka pulemetnovo otdelenia i vsvoda), Gos. izd. 1930, 112 lk.

Raamat sisaldab mitmekesiseid ja hästi läbitöötatud harjutusi r.-k. jao ja rühma tegevuse alalt. Autor on mõelnud teda käsiraamatuna noorematele juhtidele ja rügemendikooli (õppekompani) raskkuulipilduja-rühma kursantidele.

Loendatud käsiraamatu süvenenult läbi lugenud, oled läbi teinud järjekordse „jaoülema staaži“, olgugi punaväes... Nende raamatutegevutvumine tohiks olla meie noorematele juhtidele kahekordselt huvitav: 1) neist selgub kujukalt, kuidas teotsevad võimaliku vastase väikesed üksused mitmesugustes olukorra-tingimustes ja 2) nad pakuvad teatud eeskju taktikaliste õppuste organiseerimisel ja teostamisel. Loomulik, et tuleb teha mõningaid korrekture meie J. E. I ja II osa põhimõtete kohaselt ja silmas pidada vene jagude teistsugust koosseisu (k.-k. jagu on punaväes vaid 5-meheline — jaoülem, sihtur, sihturi abi ja kaks padrunikandjat; laskurjao koosseisu kuuluvad: jaoülem, granaadipildur, granaadipilduri abi, 1—2 sniperit ja 4—5 laskurit; granaadipildur on varustatud Djakov'i süsteemi püssigranaatidega). —ms—

Otto Hoetzsch. Rahvusvahelised suhted imperialismi ajajärgul. Dokumentid tsaari- ja ajutise valitsuse arhiividest (Die internationalen Beziehungen im Zeitalter des Imperialismus. Dokumente aus den Archiven der Zarischen und der Provisorischen Regierung). 1. köide: 14. jaan. kuni 13. märtsini 1914. Berliin, Reimar Hobbing, 1931. 474 lk. Hind 35.23 krooni. (Kv. st. raamatukogu nr. 20108.)

Maailmasõjast osavõtnud riikidest oli Nõukogude Vene esimene, kes avas oma arhiivid sõjasse puutuvate dokumentide avaldamiseks, sihiga: 1) kompromiteerida tsaariaegse valitsuse tegevust ja 2) propageerida nii sise- kui välismaal revolutsioonilisi ideid. Lähtudes sellest, algas L. Trotzki 9. novembril 1917. a. Maailmasõjasse puutuvate Vene arhiivides leiduvate dokumentide väljaandmist. N.-Vene vaatekohalt on möödunud Maailmasõda valitseva kapitalistliku majandussüsteemi tulemus, ja sellepärast on süüdi sõja tekkimises kõik kapitalistlikud riigid oma vallutamises. Neid vaateid pooldab ka käesoleva teose venekeelse väljaande toimetaja M. N. Pokrovski oma eessõnas.

Ida-Euroopa Uurimise Seltsi (Gesellschaft zum Studium Osteuropas) korraldusel ilmub

prof. O. Hoetzsch'i toimetusel käesolev teos saksa-keeles 5 köites, millest 1. köide ilmus käesoleva aasta juunikuus. Teos käsitab ajajärku 14. jaanuarist kuni 13. märtsini 1914. a., s. o. avamängu suureks Maailmasõjaks ja sisaldab üldsummas 444 dokumenti, mis võimaldavad heita pilku tsaarriaegse Venemaa politikasse, andes selge pildi Peterburis, Pariisis ja Londonis neil aegadel valitsevaist vahekorrist Maailmasõja puhkemiseks.

K. Kr.

Sport.

Pärnu garnisoni spordivõistlused.

22. augustil s. a. peeti Pärnu garnisoni staadionil 6. ja 9. üksikute jalaväepataljonide vahelisi spordivõistlusi kolonel E. Rosenberg'ilt anetatud rändauhinna „Sportlane-Võitja“ peale. Võistlejaid kokku 52, kelledest 5 ohvitseri, 14 üleajateenijat ja 33 ajateenijat. Võistlusalasid 16; igal alal võistlesid kummagi pataljoni kolm parimat. Võitjaks tuli 9. üksik jalaväe pataljon 279 punktiga 6. üksiku jalaväe pataljoni 242 punkti vastu ja omas teistkordselt ilusa rändauhinna, millist jäädavalt omandamiseks vaja kaitsta kolm aastat järjest ehk viis aastat vaheldamisi. Parimateks sportlasteks osutusid 9. üksiku jalaväe pataljoni noorem-leitnandid Kivi ja Kerjan, kes kõikidest aladest osa võtsid ja seejuures tulid vaheldamisi 1. ja 2. kohtadele. Tubli oli ka 9. pataljoni noor Kivi, kes haigestunud võistleja asemel pealtvaatajate hulgast asus pataljoni au kaitsma ja tuli nii 10 km kui ka 25 km jalgrattasõidus teisele kohale.

Võistluste tulemusi:

100 m jooks „A“ klassis: 1. n-ltn. Kerjan, 9. pat., 12,5; 2. n-ltn. Kivi, 9. pat., 12,5; 3. n. a.-o. Hohensee, 6. pat., 12,5.

100 m jooks „B“ klassis: 1. noor Tomberg, 6. pat., 12,7; 2. noor Funk, 6. pat., 13,0; 3. noor Kiimask, 9. pat., 13,1.

400 m jooks „A“ klassis: 1. n-ltn. Kivi, 9. pat., 58,6; 2. n-ltn. Kerjan, 9. pat., 58,9; 3. n. a.-o. Hohensee, 6. pat., 59,5.

400 m jooks „B“ klassis: 1. noor Vesmann, 6. pat., 59,5; 2. noor Tiidermann, 9. pat., 59,6; 3. noor Schilling, 6. pat., 60,3.

110 m tõkkejooks „A“ klassis: 1. n-ltn. Kivi, 9. pat., 18,6 — uus garnisoni rekord; 2. n-ltn. Kerjan, 9. pat., 18,7; 3. kapral Alla, 6. pat., 20,0.

110 m tõkkejooks „B“ klassis: 1. noor Laurson, 9. pat., 20,0; 2. noor Öör, 6. pat., 21,9; 3. noor Tomberg, 6. pat., 21,9.

Kaugushüpe „A“ klassis: 1. n-ltn. Kivi, 9. pat., 5,94 — uus garnisoni rekord; 2. n-ltn. Kerjan, 9. pat., 5,70; 3. kapral Alla, 6. pat., 5,35.

Kaugushüpe „B“ klassis: 1. noor Kangur, 9. pat., 5,63; 2. noor Tomberg, 6. pat., 5,45; 3. noor Funk, 6. pat., 4,99.

Kõrgushüpe „A“ klassis: 1. n-ltn. Kivi, 9. pat., 1,50; 2. kapral Alla, 6. pat., 1,50; 3. n-ltn. Kerjan, 9. pat., 1,50.

Kõrgushüpe „B“ klassis: 1. noor Kirr, 9. pat., 1,45; 2. noor Funk, 6. pat., 1,45; 3. noor Juhkam, 9. pat., 1,35.

Kolmikhüpe „A“ klassis: 1. n-ltn. Kerjan, 9. pat., 11,84; 2. n-ltn. Kivi, 9. pat., 11,37; 3. kapral Alla, 6. pat., 10,94.

Kolmikhüpe „B“ klassis: 1. noor Öör, 6. pat., 10,88; 2. noor Jõgi, 9. pat., 10,85; 3. noor Miglai, 6. pat., 10,53.

Teivaskaugushüpe rakmetes „A“ klassis: 1. n-ltn. Kivi, 9. pat., 6,27; 2. n-ltn. Kerjan, 9. pat., 6,25; 3. n-ltn. Kell, 6. pat., 6,24.

Teivaskaugushüpe rakmetes „B“ klassis: 1. noor Öör, 6. pat., 5,56; 2. noor Jõgi, 9. pat., 5,25; 3. noor Tomberg, 6. pat., 5,24.

Kuul (7,257) „A“ klassis: 1. n-ltn. Kerjan, 9. pat., 10,69; 2. n-ltn. Kivi, 9. pat., 10,23; 3. n. a.-o. Mölder, 6. pat., 9,69.

Kuul (5,44) „B“ klassis: 1. noor Rosin, 9. pat., 12,23; 2. noor Kangur, 9. pat., 11,82; 3. noor Vesmann, 6. pat., 11,64.

Ketas „A“ klassis: 1. n-ltn. Kerjan, 9. pat., 36,04; 2. n-ltn. Kivi, 9. pat., 32,87; 3. n. a.-o. Mölder, 6. pat., 30,02.

Ketas „B“ klassis: 1. noor Rosin, 9. pat., 31,99; 2. noor Vesman, 6. pat., 27,08; 3. noor Miglai, 6. pat., 26,98.

Granaadiviske „A“ klassis: 1. n-ltn. Kivi, 9. pat., 58,90; 2. n-ltn. Kerjan, 9. pat., 55,87; 3. n-ltn. Ekbaum, 9. pat., 55,32.

Granaadiviske „B“ klassis: 1. noor Vekman, 6. pat., 69,03; 2. ream. Adler, 9. pat., 63,64; 3. ream. Turu, 9. pat., 63,55.

10 km jalgrattasõit: 1. n. a.-o. Hohensee, 6. pat., 19:23,3; 2. noor Kivi, 9. pat., 19:23,4; 3. noor Kull, 6. pat., 19:59,4.

20 km jalgrattasõit rakmetes: 1. noor Kull, 6. pat., 48:41,2; 2. noor Kivi, 9. pat., 48:50,0; 3. ream. Vichterstein, 6. pat., 51:00,8.

800+400+200+100 m teatejooks: 1. noor Hint, noor Tiidemann, v. a.-o. Kindsiko, n. a.-o. Kuusik — 9. pat., 4:01,9 — uus garnisoni rekord; 2. 6. pataljon — 4:02,1.

Võrkpall: 1. 6. pataljon — 2:0; 2. 9. pataljon — 0:2.

Korvpall: 1. 9. pataljon — 39:19; 2. 6. pataljon — 19:39.

Jalgpall: 1. 9. pataljon — 3:1 (2:0); 2. 6. pataljon — 1:3 (0:2).

Parimad võistlejad: 1. n-ltn. Kivi, 9. pat., 56 p.; 2. n-ltn. Kerjan, 9. pat., 53 p.; 3. n. a.-o. Hohensee, 6. pat., 26 p.; 4. noor Tomberg, 6. pat., 21 p.; 5. noor Öör, 6. pat., 21 p.; 6. noor Kivi, 9. pat., 16 p.

E—dt.

Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Kirjade aadress: Tallinn, Narva mnt. 26, krt. 6.

Lipu — India kaitse.

Mängitud Praha maleolümpiaadil, 18. juulil 1931.

Valged:

Dr. Tartakover
(Poola).

Mustad:

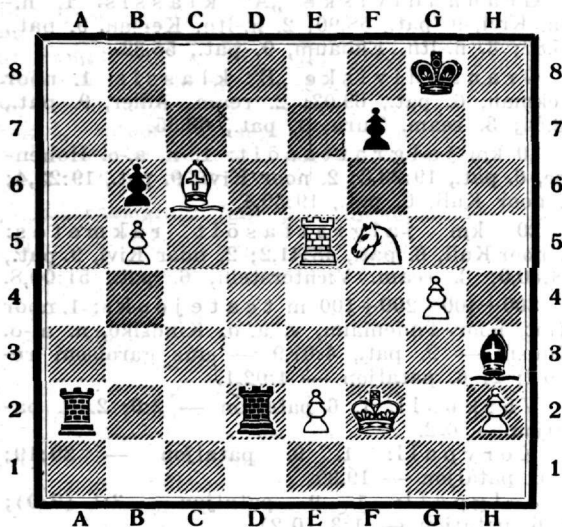
Andersen
(Taani).

1. d2—d4, Rg8—f6, 2. Rg1—f3, b7—b6, 3. g2—g3, Oc8—b7, 4. Of1—g2, e7—e6 (Kind-

lam kui 4...., c7—c5). 5. O—O, Of8—e7, 6. c2—c4, O—O, 7. Ld1—c2, c7—c5, 8. d4:c5! b6:c5 (Ka pärast 8....., Oe7:c5 on mustadel raske mängida). 9. Rb1—c3, Rb8—c6, 10. Vf1—d1, d7—d5, 11. c4:d5, e6:d5, 12. Ocl—g5, d5—d4, 13. Og5:f6, g7:f6 (Kui 13....., O : f6, siis järgneb 14. Re4, Oe7, 15. Rf5, Rb4, 16. R:b7, R:c2, 17. R:d8, R:a1, 18. Rc6!), 14. Le2—f5, Ob7—c8, 15. Lf5—h5, Va8—b8, 16. b2—b3, Ld8—d7, 17. Rf3—h4, Ld7—g4, 18. Lh5:g4+, Oc8:g4, 19. Og2:c6 (Mitte 19. Rd5, sest järgneks 19....., O:e2, 20. Ve1, d3 jne.) d4:c3, 20. Vd1—d3, f6—f5!, 21. f2—f3, Og4—h3, 22. Va1—c1, Oe7—f6!, 23. Vcl:c3, Of6:c3, 24. Vd3:c3, Vf8—d8!, 25. Vc3:c5, Vb8—c8 (Kui 25....., Vd8—c8, et takistada 26. b4, siis valged käivad 26. Vc4, Vb6, 27. Od5 jne.), 26. b3—b4, Vd8—d2, 27. Kgl—f2, Vd2:a2, 28. b4—b5, Vc8—d8, 29. Rh4:f5, Vd8—d2 (Kui 29....., O:f5, siis 30. V:f5, Vd2, 31. Ve5), 30. g3—g4 (Palju parem oli 30. Re7+, Kf8, 31. Ve5, Oe6, 32. Rd5 ja valged on paremas positsioonis), h7—h5, 31. Vc5—e5, h5:g4, 32. f3:g4.

Seis pärast 32. valgete käiku:

Mustad.

Valged.

32., Vd2:e2+!! (Tore pööre), 33. Ve5:e2, Va2:e2+, 34. Kf2:e2, Oh3:g4+, 35. Ke2—d3, Og4:f5+. Viik.

Märkus. Kui mustad mängiksid 32., Oh3:g4, siis järgneks 33. Rf5—h6+ ja 34. Rh6:g4.

Raud- ja teraskaupu,
laskeriistu,
laskemoona
ja jahitarbeid

soovitab mõõdukate hindadega

M. Männil & K^o

Pikk 13, telef. 431-49.

Soovitame suures valikus:

Grammofone, grammofoniplaate
ja -nõelu, parim. vabr.

Jalgrattaid ja nende osi.

Raadioaparaate ja nende osi.

Elektrilampe ja -tarbeid.

Veekindlaid mantleid

„The Mondial Trench Coat“
ja „Reversible“.

Autoõli „Castrol“.

K. L. G. mootori-küünlad jne.

Odavad hinnad. Täpne teenimine.

Külastage ja veenduge.

Lionel Dektereff

Harju tän. 34, Tallinn.

SISUSTIK: A. J. Sõjavägi kui psühholoogiline mass. — Erukolonel Peeter Raudsep † — E. Lend noori ohvitseri. — Ed. Laaman. Judenitsh ja Bermond — r.-n. Kõrgemaid kaitseväge juhte Kurtina laagris. — -ski. Poola laevastiku küsimus Balti merel. — Taktika alalt: V. K. Suuskurrurite lahingulisest ettevalmistamisest. — N. Th. Pionerpataljoni 1931. aasta sisemised erialalised võistlused Inseneriväge laagris. — H. Vanaveski. Prantsuse Kõrgem Intendantuuri kool. — J. J. Kas kindral Samsonovi armee hukkumise põhjuseks Saksa salaluure meistriteos? — H. Grabby. Asjatuud märkmeid ja vildakuid võrdlusi. — Leo Leesment. Kilde sõjaväe elust XVIII sajandil j m.

Vastutav toimetaja kolonel A. TRAKSMANN. Väljaandja „Sõdur“, Tallinn, Toompeal, Toomkooli tän. 7.

Toimetus ja talitus Toompeal, Toomkooli tän. 7. Kõnetr.: Sõjaväe 163.

A.-S. „ÜHISELU“ trükk, Tallinn, Pikk tän. nr. 42.

Café Heinmann

Pikk t. 11, Eesti Lloyd'i majas
Kontori tel.: nr. 432-46
Saali telef.: nr. 227-35

Teatan lugupeetud kohvi-
kukülastajatele, et alates
1. sept. mängib minu koh-
vikus kontsert-trio hra
Levini juhat. k. 5—11 õhtul

Kõige austusega
Omanik

Aktsia Sells „Eesti Reisibüroo“

asub
31. augustist
peale

Kinga t. 3.

Telef. 433-20 ja 433-21.

Ilmusid trükist Kaitsevägede staabi VI osakonna väljaandel:

- N. Riiberg: **Sositsioonisõda**,
selle tekkimine ja iseäraldused Maa-
ilmasõjas. Hind 85 s.
- K. Laurits: **Suureteenistus**
staapides. Hind 45 s.
- J. Kasak: **Taktika**. Hind 2 kr. 30 s.
- **Kindral Juhhan Unt**.
Jooni elust ja tegevusest. Hind 1 kr. 25 s.

Raamatud on müügil „SÕDUR“ talituses: Tallinn,
Toomkooli 7.

Alati

TALLINN, Pikk 25. Tel.: (2)19-43.

**Esimese järgu
jalanõude kauplus.**

Alati värsked moeuudised.

Möödukad hinnad.

Eeskujulik teenimine.

*Igasugused villased ja puuvillased riided
ostate kasulikult*

kodumaa vabrikute riidekauplusest

HEINRICH TOFER

Tallinn, Suur Karja nr. 15. Telefon 18-03 (445-23).

**Maaväe
Mereväe
Lennuväe**

Dormiriidid
kõiki seltsi
üfikonna ja palitu jaoks
alati laos.

JKüük soodsail tingimustel, suurel ja väikesel arvul.